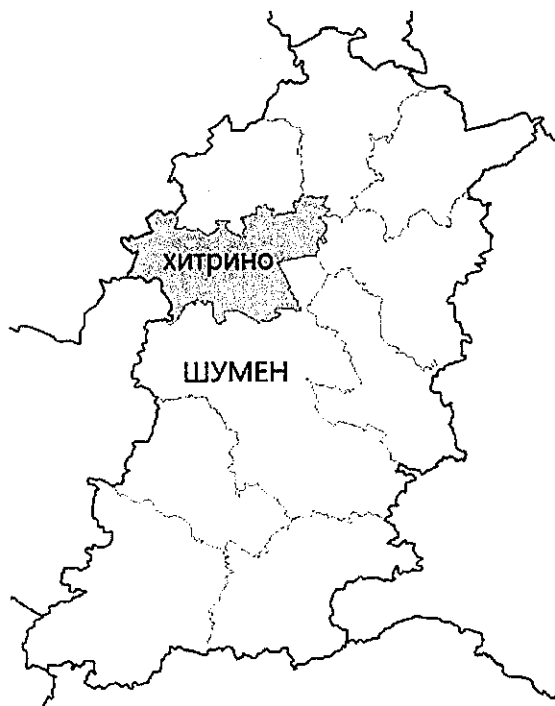

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ – ХИТРИНО, ОБЛАСТ ШУМЕН

П Л А Н
ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА
ОБЩИНА ХИТРИНО
(2021-2027)

Март, 2021г.

I. УВОДНА ЧАСТ:

Планът за интегрирано развитие (ПИРО) на Община Хитрино е средносрочен планов документ, който определя целите, приоритетите, мерките и дейностите, които ще се осъществят през следващите 7 (седем) години (2021-2027) на територията на община Хитрино.

1. Цели, мястото и ролята на ПИРО в системата от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие.

В ПИРО (2021-2027) на община Хитрино са определени средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината (и нейния център), а също и връзките ѝ с други общини, в съответствие с редица документи за планиране на регионалното развитие, в т.ч.:

- Националната програма за развитие (НПР): България 2030;
- Актуализираната Национална концепция за пространствено развитие (НКПР) 2013-2025г.;
- Целите на политиките на ЕС за сближаване и регионално развитие след 2020 г.;
- Интегрираната стратегия за териториално развитие на Североизточен регион (2021-2027)
- Споразумението за партньорство на Република България за 2021-2027 с включените в него нови оперативни програми за посочения период.

Целите и приоритетите за развитие на община Хитрино в ПИРО (2021-2027) са съобразени със стратегически цели на НПР: България 2030, като програмен документ от най—висок порядък в йерархичната система от национални стратегически документи. ПИРО (2021-2027) на Община Хитрино съответства напълно със следните стратегически цели на НПРБ 2030 :

- ❖ Технологична трансформация
- ❖ Демографски подем
- ❖ Намалване на неравенствата

Интервенциите, планирани в ПИРО (2021-2027) са синхронизирани с приоритетите, изведени във всяка от 5 (петте) оси на НПРБ 2030:

- ❖ **ОС 1 Иновативна и интелигентна България**, акцентираща на икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж с приоритети:
 1. Образование и умения
 2. Наука и научна инфраструктура
 3. Интелигентна индустрия
- ❖ **ОС 2 Зелена и устойчива България**, насочена към устойчивото управление на природните ресурси и запазване на екологичната устойчивост, с приоритети:
 1. Кръгова и нисковъглеродна икономика
 2. Чист въздух и биоразнообразие
 3. Устойчиво селско стопанство
- ❖ **ОС 3 Свързана и интегрирана България**, акцентираща на подобряването на транспортната и цифрова свързаност, и насърчаване на местното развитие, с приоритети:
 1. Транспортна свързаност
 2. Цифрова свързаност

3. Местно развитие

- ❖ **ОС 4 Отзивчива и справедлива България**, насочена към изграждането на ефективни и отговорни публични институции с акцент върху политиката за групите и индивидите в неравностойно положение и с приоритети:
 1. Институционална рамка
 2. Социално включване
- ❖ **ОС 5 Духовна и жизнена България**, поставяща акцент върху подобряването на здравния статус на населението, като ключов фактор за качеството на живот и необходимо условие за заетост и социална активност, с приоритети:
 1. Здраве и спорт
 2. Култура, наследство и туризъм

Стратегическата рамка на ПИРО (2021-2027) на община Хитрино е съобразена и със специфичните цели и приоритети на Актуализираната националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (АНКПР), които определят секторните политики, а именно:

- ❖ **СЦ 1: Териториално сближаване** – чрез подобряване на свързаността на всички нива, укрепване на мрежата от градове-центрове и развитие на трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество:
 - Специфична цел 1.1. Интегриране в европейското пространство
 - Специфична цел 1.2. Полицентрично териториално развитие
 - Специфична цел 1.3. Съхранено природно и културно наследство
- ❖ **СЦ 2: Икономическо сближаване** - чрез подкрепа за развитие и подобряване качествата на регионалните потенциали и опазване на околната среда:
 - Специфична цел 2.1. Регионална конкурентоспособност в подкрепа на растежа
 - Специфична цел 2.2. Стимулирано развитие на специфични територии
- ❖ **СЦ 3: Социално сближаване** - чрез създаване на равностойни условия за развитие и реализация на човешкия капитал
 - Специфична цел 3.1. Пространствена свързаност и достъп до услуги
 - Специфична цел 3.2. Качеството на образователни, здравни, социални и културни услуги.

В контекста на ревизираните насоки на европейската регионална политика за сближаване през новия програмен период (2021-2027), **ПИРО на Община Хитрино е съобразен и със следните целеви приоритети (ЦП) за регионално развитие на европейско ниво в следващия 7-годишен период:**

- ❖ ЦП 1: *По-интелигентна Европа*, чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;
- ❖ ЦП 2: *По-зелена, нисковъглеродна Европа*, чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;
- ❖ ЦП 3: *По-добре свързана Европа*, чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;
- ❖ ЦП 4: *По-социална Европа*, чрез реализиране на европейския стълб на социалните права;
- ❖ ЦП 5 - *Европа по-близо до гражданите*, чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии.

В съответствие на посочените ЦП на европейската регионална политика за периода 2021-2027г. са и стратегическите цели и приоритети за интегрираното развитие на Североизточен район (СИР), залегнати в Интегрираната териториална стратегия (ИТС) на СИР за периода (2021-2027). Като водещ средносрочен планов документ на регионално ниво, ИТС на СИР задава основните насоки в развитието на региона и включените в него области, общини, населени места от по-ниските йерархични нива (3, 4 и 5-то йерархично ниво), определени в АНКПР (2013-2025).

Община Хитрино, чиято територия е в 5-то йерархично ниво, като една от 10 (десетте) общини в област Шумен, разположена в Североизточен район за планиране (СИР) от ниво 2, е изготвила ПИРО (2021-2027) в пълно съответствие с приоритетите и специфичните цели на ИТС на СИР (2021-2027), които са както следва:

❖ **П1: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб**

Специфична цел 1.1. Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж;

Специфична цел 1.2. Устойчиво оползотворяване на специфичния местен потенциал за развитие;

Специфична цел 1.3. Запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения.

❖ **П2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване.**

Специфична цел 2.1. Инвестиции в образование и умения;

Специфична цел 2.2. Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални услуги.

❖ **П3: Териториално развитие и сближаване**

Специфична цел 3.1. Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност;

Специфична цел 3.2. Градско възстановяване и развитие;

Специфична цел 3.3. Трансгранично и транснационално сътрудничество.

2. Законови норми, подходи и принципи, залегнати в ПИРО.

При изготвянето на ПИРО (2021-2027) са взети предвид измененията в чл.13 (3) на ЗРР и Методическите указания на МРРБ.

При разработването на ПИРО (2021-2027г.) се взети под внимание разработения проект на „Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и Плана за действие“, програмите от мерки в плановете за управление на речните басейни и с програмите от мерки в плановете за управление на риска от наводнения към басейновите дирекции, както и съгласуваност с всички други приложими планове и програми в областта на опазването на околната среда или адаптацията към изменението на климата, разработени на национално, областно, общинско ниво.

При планиране на специфичните цели, мерки, проекти/дейности и бюджет за тях в ПИРО (2021-2027), и особено при програмирането на логиката на интервенциите е приложен подхода за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), който е възприет в плановите документи, и на европейско, и на национално, и на регионално ниво. Този подход осигурява тясна координация на различните

публични политики на базата на местните специфики. Именно като отчита на първо място спецификите на територията на община Хитрино, свързани с нейния демографски, социално-икономически, културен и обществен профил, ПИРО (2021-2027) преценира кои от посочените в т.1 публични и секторни политики, приложени интегрирано (в комбинация), а не самоцелно, ще бъдат най-ефективни и ще допринесат в най-голяма степен за растежа и подобряването на качеството на живот на територията на общината. По този начин, от една страна, *прилагайки подхода за ИТИ, ПИРО (2021-2027) създава условия за регионално и пространствено развитие на общината, като се използва наличния местен потенциал* - мрежата от населени места и местните ресурси – в секторите на местната икономика (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), определени в Общия устройствения план (ОУП) за развитие на територията. **Прилагането на подхода за ИТИ обуславя и предложените в ПИРО зони за въздействие, с идентифицирани мерки и проекти, които ще допринесат за решаването на основните проблеми и оползстворяване на местния потенциал.** От друга страна, *прилагането на подхода за ИТИ в ПИРО (2021-2027) на община Хитрино позволява използването на механизми за широко партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество, както и на общи инструменти за финансово подпомагане на територията, с които ще бъде постигната по-голяма ефикасност и значимост при реализирането на средносрочните стратегически цели за местното развитие, определени в ПИРО.* В този смисъл, *един от основните принципи, залегнали в ПИРО и произтичащи от подхода за ИТИ е партньорството.* Друг основен принцип, *пряко свързан с партньорството е координацията на регионално и местно ниво.* Той е застъпен в ПИРО, както в процеса на планиране, така и при изпълнението на планираните цели, мерки, дейности/проекти. Основна характеристика на този принцип е съгласуваността. *Проявлението на принципа ще бъде силно изразено при планирането и изпълнението на заложените в ПИРО проекти за интегрирани териториални инвестиции.* *Не на последно място в ПИРО е приложен и принципа на информираност и публичност, посредством който се гарантира текущо наблюдение и широка обществена оценка на изпълнението на заложените цели.*

3. Институции и партньори, отговорни за разработването и приемането на ПИРО

ПИРО (2021-2027) е документ, който изисква да бъде разработен и приет в условията на широко партньорство – с участието на всички заинтересовани страни и представители на местната общност, в т.ч: общинска администрация, бизнеса, неправителствения сектор, институции и др. Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола по процеса на неговото разработване и съгласуване. Със заповед на кмета бе сформирана работна група, която отговаря за подготовката, изготвянето и одобряването на ПИРО. Работната група определи етапите, практическите действия и приема програма - график за изработването на ПИРО. В консултативният процес са обхванати представители на институции, бизнеса, неправителствени организации и граждани, икономически и социални партньори, имащи отношение към развитието на общината. Техните предложения и коментари по ПИРО са предоставени, чрез онлайн анкета в сайта на Община Хитрино и широка

дискусия на 23.03.2021г. в залата на ОбС – Хитрино. Консултираният ПИРО се одобрява от Общински съвет-Хитрино и представя пред Областния съвет за развитие.

4. Очаквани резултати от приемането на ПИРО (2021-2027) и използването му за регионалното и пространствено планиране на общинско ниво.

Като основен планов средносрочен документ за развитието на територията на община Хитрино в периода 2021-2027г., ПИРО осигурява условия за устойчиво местно развитие, растеж и напредък съобразен с целите и очакваните постижения на регионално, национално и европейско ниво през предстоящия нов 7-годишен програмен период. Изпълнението на заложените в ПИРО цели, мерки и конкретни параметри, произтичащи от местните дадености, потенциал и ресурси, и съобразени с местните потребности, ще подобри условията за живот на територията и нейната цялостна визия, в съответствие с представите на местната общност. Очакваните резултати са формулирани и с оглед постигането на целите на регионалната политика на областно, регионално, национално и европейско ниво. Измерването и оценката на постигнатите резултати в изпълнение на ПИРО се осъществява посредством системата от индикатори – общи и специфични. Първите определят приноса на ПИРО за постигането на регионални, национални и европейски цели и секторни политики. Вторите са обособени в две групи – индикатори за въздействие и индикатори за резултат (продукт). Те определят приноса на ПИРО за постигането на целите на местното развитие и ефекта, който интервенциите и интегрираните териториални инвестиции са имали върху местната общност. Заложените в тях стойности произтичат изцяло от анализиранияте местни нужди и очаквания на местната общност за решаване на конкретни и значими проблеми. Стойностите на общите индикатори се определят от целите на растежа, залегнати в национални и регионални стратегически документи.

СЪДЪРЖАНИЕ¹

I. Уводна	част
.....	2
II. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Хитрино.....	8
III. Цели и приоритети за развитие на общината за периода (2021-2027).....	108
IV. Комуникационна стратегия и описание на партньорите и заинтересованите страни, и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност.....	123
V. Зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицирани нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини – приоритетни зони за въздействие.....	129
VI. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.....	134
VII. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране Към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	135
VII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО.....	136

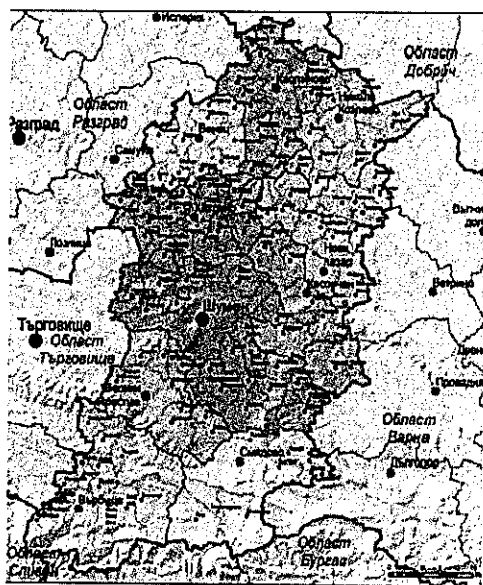
¹ Съобразен с измененията в чл.13 (3) на ЗРР и Методическите указания на МРРБ за изготвяне на ПИРО

II. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ХИТРИНО

1. Териториален обхват и обща характеристика/профил на общината.

1.1. Географско положение, граници и място в административно-териториалната и регионалната структура.

Община Хитрино е разположена в Североизточната част на България и Лудогорието и се намира на около 20 км. северно от областния град Шумен. Хитрино е на разстояние от около 120 км от пристанищата Силистра, Русе и Варна, както и летищата Варна и Русе. **На регионално ниво, Хитрино е една от 35-те общини, които попадат в Североизточния район (СИР) за планиране по NUTS 2, който има важно геостратегическо значение, произтичащо от директния широк излаз до Черно море (източна граница на страната) и близкия достъп до река Дунав (чрез общата граница с област Силистра и пристанищата Силистра и Тутракан).** Близостта с река Дунав, която е естествен воден път, осигурява връзката на СИР и страната с 11 държави в Централна и Източна Европа.

държави в Централна и Източна Европа.

Фиг.1 Географско положение на общината в СИР по NUTS2

Териториалните граници на община Хитрино са както следва:

на север – община Венец и община Каолиново;

на изток – община Нови пазар

на югоизток - община Каспичан;

на юг – община Шумен;

на югозапад – община Търговище, област Търговище;

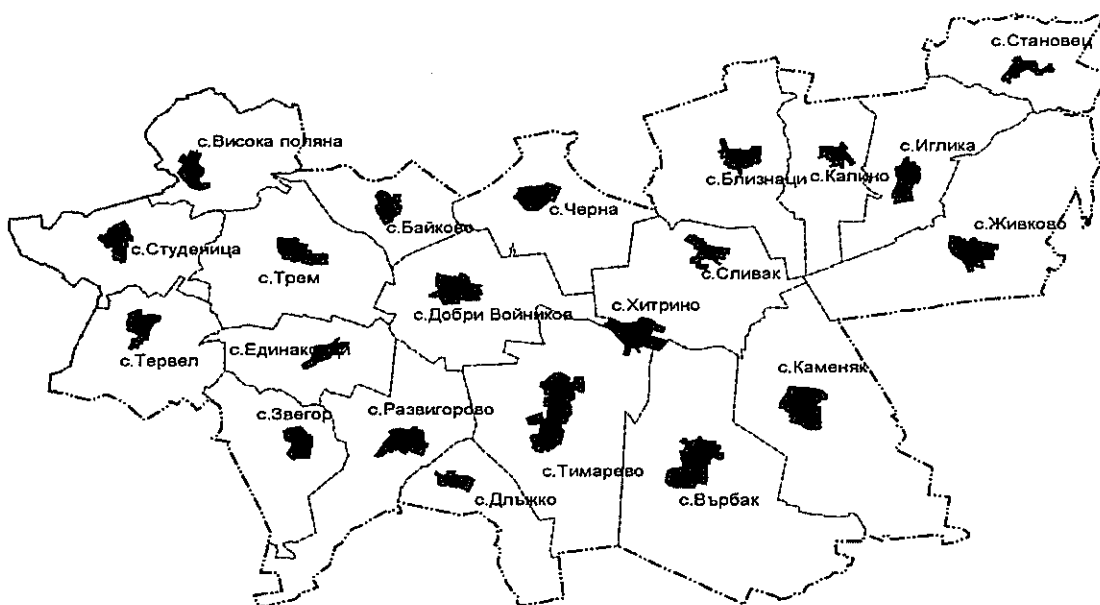
на запад – община Лозница, област Разград;

на северозапад – община Самуил, област Разград.

Освен с общини и области от СИР, община Хитрино граничи и с две общини от Северен централен район по NUTS 2, разположени в област Разград – община Лозница и община Самуил. С двете общини, Хитрино е установила стратегическо партньорство в периода: 2014-2020г. в рамките на създадена Местна инициативна група по подхода «Водено от общностите местно развитие» (ВОМР) по Програмата за развитие на селските райони и е разработила 3-годишна стратегия за прилагане на подхода ВОМР на територията на трите общини за насърчаване на местното развитие, която обаче все още не е финансирана от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

На областно ниво, Община Хитрино е една от 10-те общини в област Шумен. Общата площ, която заема е 289.369 кв. км, което е 8,2 % от площта на област Шумен и това я прави 7 (седма) по големина в рамките на областта. **Община Хитрино е в агломерационен ареал с община Шумен, чието ядро е гр. Шумен.** В НКПР е възприета дефиницията, че агломерационен ареал «FunctionalUrbanArea» (FUA) е активната част от територията на общината или на групата общини, в която се осъществяват интензивни функционални връзки между града-център и други населени места и обекти. Основен критерий, по който е определен агломерационния ареал е трудовата заетост – **повече от 15% от работоспособното население от община Хитрино, чрез всекидневни пътувания осигурява своята трудова заетост в града-ядро.** Населението на ареала към 31.12 2017 наброява 94 413 души. Площта на ареала е 941.7 km², а гъстота на населението е 100 д/km². Делът на населението, живеещо в центъра на ареала към края на 2017 г. е 80.3%. За периода 2011 г.–2017 г. населението на агломерационния ареал се намалява с - 8 902 д., с което се отчита отрицателен темп на прираст в размер на - 8,62%. Редукцията на населението се дължи изцяло на община Шумен. Тя намалява с почти (- 9%), докато община Хитрино отбелязва положителен темп на прираст (+6%), макар и със скромна абсолютна стойност (390 души).

Община Хитрино е съставена от 21 населени места, от които: 2 - големи села, 7-средни, 11 - малки и 1 - много малко.

Фиг. 2. Селщинна мрежа на Община Хитрино

Таблица 1. Разпределение на населението по населени места в община Хитрино към 31.12.2019г.

№	Наименование на населеното място	Брой жители
1.	с. Тимарево	1004
2.	с. Хитрино	796
3.	с. Живково	593
4.	с. Каменяк	460
5.	с. Трим	407
6.	с. Черна	340
7.	с. Върбак	316
8.	с. Студеница	323
9.	с. Звезгор	330
10.	с. Тервел	237
11.	с. Висока поляна	275
12.	с. Развигорово	231
13.	с. Длъжко	234
14.	с. Иглика	217
15.	с. Близнаци	199
16.	с. Байково	186
17.	с. Добри Войниково	206
18.	с. Калино	166
19.	с. Сливак	166

20.	с. Единаковци	180
21.	с. Становец	25

В съседните села на общинския център – с. Хитрино живее 42% от населението на територията. Селото с най-малко жители – Становец е в най-крайната североизточна част на общината.

1.2. Общи характеристики

• Урбанизация

Според актуалната категоризация на общините и населените места в Р България², община Хитрино е в 4 (четвърта) група, а общинският център - с. Хитрино е в 5 (пета) група. От всички 21 населени места в общината, 16 села са в 7 (седма) група, 3 (три) по-големи села – Живково, Тимарево и Черна са в 6 (шеста) група и само 1 (едно) – с. Становец, където живеят 25 души е в 8 (осма) група. Категоризацията дава информация за тенденциите в демографското, социално-икономическото и териториалното развитие на общините и населените места. Освен демографския статус, основните критерии са урбанизация, инфраструктура (транспортна, техническа, екологична, комуникационна и социална), социално-икономически (данъчни приходи на човек от населението, степен на заетост и равнище на безработица), и площ на територията, функции и отговорности. **В периода 2016-2018г. само 1 (едно) населено място от община Хитрино – с. Черна е променило категорията си, като е преминало от по-ниската 7 (седма) категория в по-високата – 6 (шеста).** Завишаването на категорията е резултат от подобрена обща интегрална оценка за развитието на населеното място, и заради високи стойности над средното по урбанистичния и/или инфраструктурния критерий.

Табл. 2. Категоризация на населените места в община Хитрино

Код на населеното място	Населено място	Код на община	Община	Настояща категория
02244	с. Байково	SHU11	Хитрино	7
04430	с. Близнаци	SHU11	Хитрино	7
11257	с. Висока поляна	SHU11	Хитрино	7
12663	с. Върбак	SHU11	Хитрино	7
14516	с. Хитрино	SHU11	Хитрино	5
21289	с. Длъжко	SHU11	Хитрино	7
21405	с. Добри Войниково	SHU11	Хитрино	7
27067	с. Единаковци	SHU11	Хитрино	7
29341	с. Живково	SHU11	Хитрино	6
30421	с. Звегор	SHU11	Хитрино	7
32250	с. Иглика	SHU11	Хитрино	7
35417	с. Калино	SHU11	Хитрино	7
35969	с. Каменяк	SHU11	Хитрино	7
61697	с. Развигорово	SHU11	Хитрино	7
67283	с. Сливак	SHU11	Хитрино	7

² Актуална категоризация на общините от от 27.11.2018 г. (утвърдена със заповеди на министъра на регионалното развитие и благоустройството, обн. ДВ, бр. 66 от 28.08.2012 г., изм. ДВ, бр.73 от 02.09.2014 г., изм. ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г., изм. ДВ, бр.

68802	с. Становец	SHU11	Хитрино	8
70099	с. Студеница	SHU11	Хитрино	7
72285	с. Тервел	SHU11	Хитрино	7
72401	с. Тимарево	SHU11	Хитрино	6
73050	с. Трем	SHU11	Хитрино	7
80772	с. Черна	SHU11	Хитрино	6

В актуализираната през 2019г. Национална концепция за пространствено развитие на България (2013-2025), община Хитрино е определена като една от проблемните селски общини. За тях е характерна ниската гъстота на населението, демографските проблеми – младите емигрират, оставащите застаряват, ниската раждаемост. Като следствие, икономическата активност е оскъдна – заетостта се съсредоточава в първичния сектор или в публичните услуги (администрация, образование, социални услуги, здравеопазване). Като краен резултат, жизненият стандарт е нисък, с доходи под средните за страната, с преобладаващи дялове на крайна бедност. Хитрино е сред селските райони, допустими за подпомагане по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР).

В Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТС) на СИР за 2021-2027г. Хитрино е определена като община от 5-то йерархично ниво, от т.нар. „вътрешна периферия“ на района и от групата на слабо урбанизираните общини с центрове. Това са малки общини със затруднено социално-икономическо развитие. Според ИТС на СИР, през следващите 7 години, тези общини могат да бъдат включени в обхвата на т.н. „райони за целенасочена подкрепа“, насочена прецизно в специфичните потребности и мобилизираща наличните местни ресурси. Стимулирането на техните центрове е важно, за да могат да предлагат необходимите първични услуги на населението, както и работни места извън земеделската и горската функция. Важно условие за свързаността с останалите селища в общините и достъпа до тези услуги са удобните, изградени и поддържани, комуникационно- транспортните връзки. Характерно за Общината е липсата на ясно изразен център и периферия, включваща териториите на останалите населени места.

Най-голям дял в обработваемата земя в общината имат нивите 73,11 % (184 406 дка), следват пасищата – с 12.96 % (32 674 дка), горите – 11.86%, (29 913.621 дка). С най-малък дял са трайните насаждения с 1.74 % и ливадите с 0.32 %.

Таблица 3. Територии по начин на трайно ползване:

Вид на земите по НТД	Размер/дка/	Част от общите %
Ниви	183 614,922	70 %
Ливади	815,669	0,3 %
Пасища	32 262,951	12 %
Трайни насаждения	1 890,022	0,8 %
Гора в земеделски земи	6 046,279	2,3 %
Гори и дървопроизводителни площи	29 943,741	11,4%
Индустриална култура	2 317,345	0,9%

Източник: ОСЗ – Хитрино

Частните територии в общината са с най-голям дял – близо 48%. Останалите територии по вида собственост се определят както следва: 17% - общинска собственост, 14 % - държавна собственост и 14% - собственост на юридически лица.

Таблица 4. Територии по вид собственост:

Видове собственост	дка	%
Частна	126 854,665	48
Общинска собственост	45 225,943	17
Юридически лица	36 319,417	14
Държавна	35 698,611	14

Източник: ОСЗ – Хитрино

Площта на урбанизираните територии е 1305.94 ха, което е 4.52% от общата площ на общината (28889.74 ха). Общинския център – с. Хитрино няма земеделски земи, то се състои само от урбанизирана територия.

Таблица 5. Съставни населени места на община Хитрино

№	Наименование на населеното място	Населени е към 31.12.2019 г.	% от общото население в общината	Площ на землище /ха/	% от общата площ на общината	Площ на населеното място /ха/	Площ на населенот о място /ха/
1.	с. Байково	186	2,70	749.14	2.59	40.85	3.13
2.	с. Близнаци	199	2,89	1575.52	5.45	49.63	3.80
3.	с. Висока поляна	245	3,56	1088.63	3.77	46.50	3.56
4.	с. Върбак	316	4,59	2815.11	9.74	118.73	9.09
5.	с. Длъжко	234	3,40	868.47	3.01	30.62	2.34
6.	с. Добри Войниково	206	2,99	1446.19	5.01	76.00	5.82
7.	с. Единаковци	180	2,61	922.96	3.19	31.52	2.41
8.	с. Живково	593	8,61	2335.73	8.08	71.43	5.47
9.	с. Звегор	330	4,79	1044.05	3.61	49.14	3.76
10.	с. Иглика	217	3,15	1298.26	4.49	55.80	4.27
11.	с. Калино	166	2,41	961.12	3.33	29.81	2.28
12.	с. Каменяк	460	6,68	2353.54	8.15	98.56	7.55
13.	с. Развигорово	231	3,25	1571.63	5.44	66.23	5.02
14.	с. Сливак	166	2,41	1440.58	4.99	42.89	3.28
15.	с. Становец	25	0,36	970.27	3.36	34.38	2.63
16.	с. Студеница	323	4,69	1127.60	3.90	52.64	4.03
17.	с. Тервел	237	3,44	1207.86	4.18	48.60	3.72
18.	с. Тимарево	1004	14,57	2230.75	7.72	158.89	12.17
19.	с. Трем	407	5,91	1548.58	5.36	56.87	4.35
20.	с. Хитрино	796	11,55	88.36	0.31	88.36	6.77
21.	с. Черна	340	4,93	1245.39	4.31	59.20	4.53
	ОБЩО	6891	100%	28889.74	100%	1305.94	100%

Основните проблеми на урбанизацията в Общината са свързани с трайно изразената тенденция на миграционните процеси, които протичат. Миграционните процеси са ясно изразени от селата към градовете и от Общината към по-големите градове на страната и чужбина /особено за младите хора/. Тази тенденция се обуславя от наличието на жилища в града и по-доброто качество на услугите. В резултат е налице западане на дейностите, свързани с услугите в общината. Това дава отражение и върху икономическата активност.

Тенденцията е тревожна и води до сериозни икономически и демографски диспропорции. Следва да се насочат усилия към съживяване на икономическата активност в периферните територии чрез стимулиране изграждането на предприятия /или техни филиали/, развитие на специфични форми на

селскостопански дейности в областта на трайните насаждения, билкопроизводство, развитието на туристическите услуги и др. Тези действия трябва да бъдат съпроводени и от социални и културни мероприятия, свързани с благоустрояване, подобряване на инфраструктурата и околната среда, обогатяване на културния живот възможности за оползотворяване на свободното време.

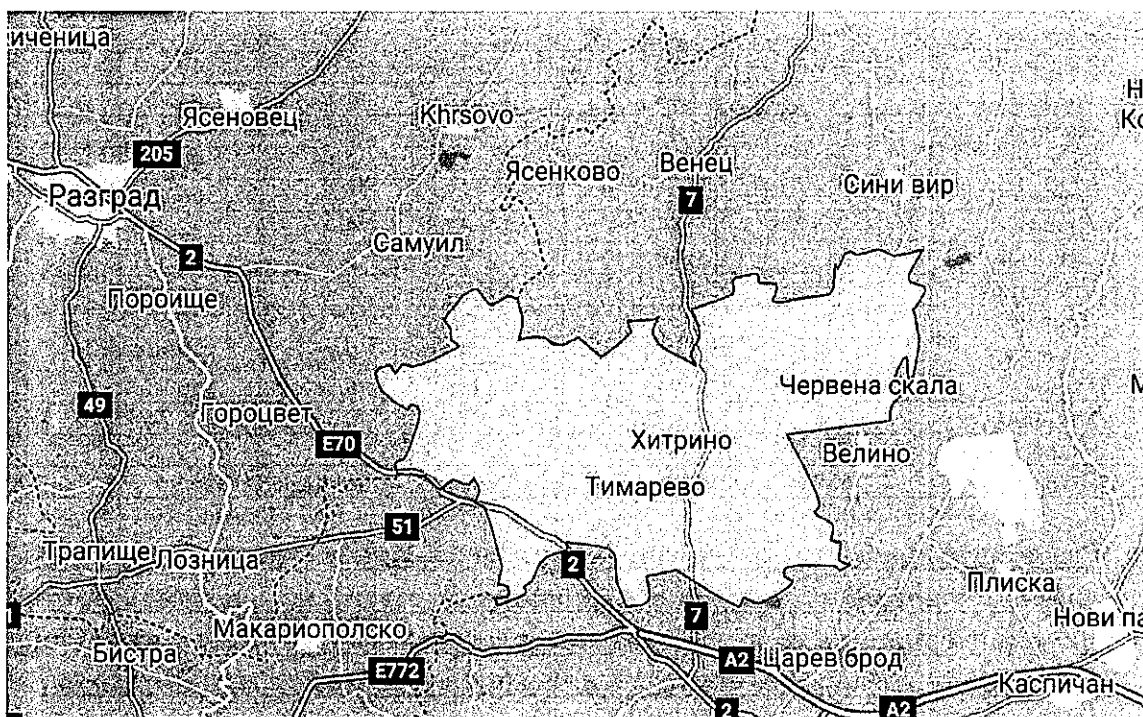
- **Транспортна свързаност**

Община Хитрино е с много добра транспортна свързаност – с достъп до регионален, национален и международен трафик. През общината преминават участъци от 2 (две) първокласни пътни артерии с обща дължина 20.290 км, които имат, както национално, така и международно значение:

- Първокласен път I -7 граница Румъния/ГКПП "Силистра"– Шумен–Ямбол–Елхово–ГКПП "Лесово-Хамзъбейли"/граница Турция - с обща дължина на участъка 11 км. и

- Първокласен път I -2 "Граница Румъния - Русе - Цар Калоян - о.п.Разград - о.п.Шумен - Девня – Варна (от км 93+500до км102+790) - с обща дължина на участъка 9,290 км.

Първокласният път I-7 не попада в обхвата на TEN-T мрежата, но е важно направление, обслужващо източната част на страната и провеждащо транзитните потоци между Румъния и Турция.

Фиг.3 Транспортна свързаност на община Хитрино

Първокласен път I-2 е с Европейска категоризация E-70 и е едно от допълнително включените пет нови пътни трасета към широкообхватната TEN-T мрежа на територията на страната. В непосредствена близост до общината е и автомагистрала „Хемус“, която осигурява връзката на СИР и общините от

района със столицата на България – гр.София. През територията на общината преминава и третокласния път Ш-7004 -(о.п.Дулово -о.п.Шумен) - Хитрино -Тимарево - Длъжко - Струйно(о.п.Разград - о.п.Шумен)" с обща дължина 9,150 км.

На територията на община Хитрино преминава IX главна жп линия – Русе-Каспичан-Варна, осъществяваща връзката между пристанищата Русе и Варна, поради което се явява конкурентно сухоземна връзка на канала “Черна Вода – Констанца” (връзка между р. Дунав и Черно море). Жп линията е едно от най-важните транспортни направления на територията на СИР, тъй като осъществявайки връзката между пристанищата Русе и Варна, всъщност осъществява връзка между Общоевропейския транспортен коридор №7 по р. Дунав и ОЕТК №8 и ОЕТК №9. Това е основна линия от националната железопътна инфраструктура, която е включена в “широкообхватната” TEN-T мрежа на територията на страната. Главните жп линии като част от инфраструктурата на TEN-T мрежата осигуряват интеграцията на жп мрежата на страната с тази на съседните страни. В пространствено отношение те имат важно значение за интегрирането на територията, както в национален, така и в европейски план. Общата дължина на железопътната мрежа на територията на Община Хитрино е 23.153км., което съставлява 0.35% от дължината на националната железопътна мрежа (6 474 км.), като участъка от IX жп линия е единичен и електрифициран. По дължината на участъка от жп линията има изградени общо 4 (четири) експлоатационни пункта – жп гара в общинският център – с. Хитрино, жп гара в с.Висока поляна, спирка с. Байково и спирка с. Каменяк.

Вътрешната транспортна свързаност между селата и с общинския център с. Хитрино не е развита, поради липсата на обществен транспорт с обособени автобусни линии – от общинския център с. Хитрино до всяко от селата и обратно. Има изградена транспортна инфраструктура, включваща общо 15 автобусни спирки, от които 11 - в селата, и 4 - извън населените места. Те се ползват само от организирани превози на ученици и работещи. Превозите за ученици и работещи обхващат 20 от населените места в общината, с изключение на с. Становец. 1/3 от изградените спирки са в добро състояние и са рехабилитирана с проекти на община Хитрино до 2020г. В 3 (три) населени места е установена нужда от изграждане на спирки. Външният транспорт, свързващ общината с областния център – Шумен и дърги съседни общини е осигурен от частни превозвачи, като автобусната линия е 1 (една) с начална и крайна точка: Шумен – Силистра и обратно. Линията е от вида „преминаваща“ през територията на общината. Чрез нея се осъществява връзка, както с областния център – Шумен, така и със съседни общини от област Шумен по направлението за Силистра: Венец и Каолиново и градове от други райони по NUTS 2 /гр. Силистра/.

- **Комуникационна свързаност**

Община Хитрино има добра комуникационна свързаност. На територията на общината се предоставя достъп до фиксиран високоскоростен интернет, с високо качество по ADSL технология. Мобилния достъп до интернет чрез UMTS технология е със 99.55% покритие по население за територията на общината. Операторът Мобилтел“ ЕАД разполага с две базови станции в землищата на с.Тимарево и с.Длъжко в Община

Хитрино. Операторът на мобилни данни - „Теленор България“ ЕАД не разполага със съоръжения от подземната си съобщителна инфраструктура. В с.Каменяк е разположена една базова станция с географски координати: В=43° 24'25.5789" и L=26° 57'48.3187"

На територията на Община Хитрино „Теленор България“ ЕАД има GSM и UMTS покритие с изключение на с.Калино и с.Единаковци. Българска телекомуникационна компания“ (БТК) ЕАД също предоставя няколко вида комуникационни услуги на територията на Община Хитрино:

- достъп до фиксиран високоскоростен интернет, с високо качество по ADSL технология, който покрива 99.55% покритие по население за територията на общината;
- телефонни услуги при 100% степен на цифровизация на телефонните връзки в Община Хитрино;
- GSM услугит на 100% покритие по население в Община Хитрино;
- предоставя телевизионна услуга по технология Direct to The Home TV (DTH TV) и IP TV технология на територията на Община Хитрино.

1.3.Природни ресурси

• Релеф

Община Хитрино е в източната част от Дунавската платформена равнина и югозападната част на Лудогорието. Преобладаващият релеф е равнинно-хълмист и платовиден, като средната надморска височина на общината е 360,8 м. Обширно пространство заемат плоските вододели. В северната част на общината се спускат най-южните части на Лудогорското плато и Самуиловските височини.

В геоморфолошко отношение районът се отнася към Източна Дунавската равнина. Попада в обсега на северната/преходна/ивица на Предбалканската структурна зона, изградена от широки слабо изразени ганкови структури.

Територията на общината е разположена върху Мизийската плоча, основата на която преобладаващо е изградена от палеозойски скали. Основните скали, изграждащи района са представени от глинести варовици и мергели, често с глауконит. **В района на Хитрино са разпространени от пясъчливи до чисти варовици (“Хитрински” варовици“).** Специфична скала е лъосът. Различно дебела лъосова покривка воалира вододелни пространства, долинни склонове, както и някои речни тераси. **На отделни места, където е запазен лъосовия слой, дебелината му надхвърля 60 метра.** На места лъосът е деградиран, заглинен и падналите върху лъоса атмосферни валежи инфилтрират в дълбочина и подхранват отделни пукнатинни извори.

Преобладават кватернерни разновидности. Кватернерът е представен главно от алувиални прахови, праховопясъчливи и пясъчливи глинени, глинести пясъци и заглинени чакъли, както и от алувиално-делувиални глинени, покрити от техногенни насипи. **Там където преобладават праховопясъчливи глинени и заглинени чакъли се акумулират подпочвени води и се формира грунтовия поток.** Подхранването му става, както от инфилтрирали атмосферни валежи и речни води, така също и от подпочвено изливащи се пукнатинни извори.

Изсичането на горите на много места е довело до силно активизиране на карстовите процеси. **Преобладават карстовите форми,** които правят ландшафта

твърде интересен и разнообразен - с множество пещери, валози, понори, затлачени подземни кухни, подземни карстови води или бликащи карстови извори.

В района не се наблюдават свлачища, срутища, заблацията и др. Единственото свлачище е при с. Становец, но е укрепено.

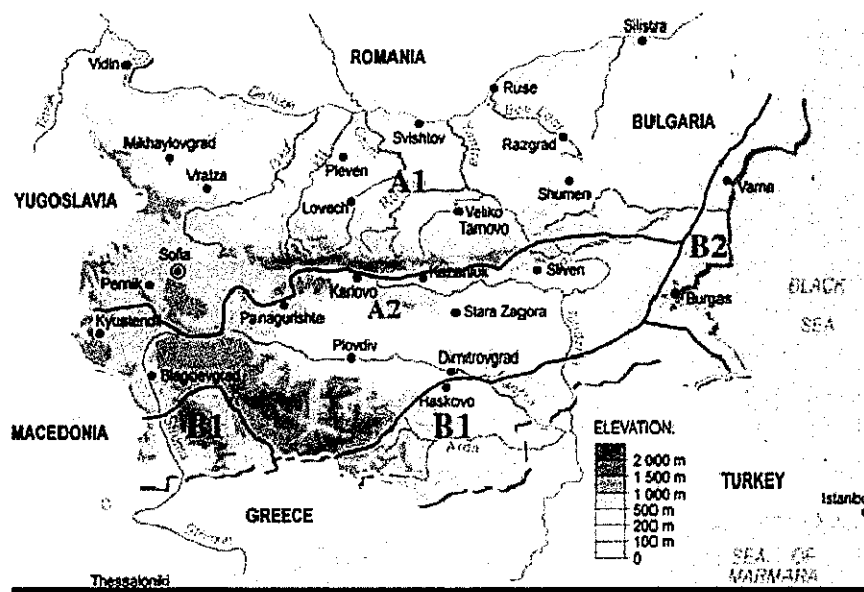
- **Полезни изкопаеми**

По данни на Министерството на енергетиката на територията на Община Хитрино има една действаща концесия за добив на подземни богатства - **строителни материали-варовици от находище „Хитрино“**, предоставена на "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание решение № 333 на Министерския съвет от 14.05.2001 г. и сключен концесионен договор за срок от 25 години и предстои провеждането на геологопроучвателни дейности в следните площи:

- „Хитрино - 3" - от "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание разрешение № 404 от 29.09.2014 г. за проучване на строителни материали - „подземни богатства по чл.2, ал.3, т.5 от Закона за подземните богатства в площ „Хитрино-3", разположена в землището на с. Сливак.
- „Хитрино - 4" - от "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание разрешение № 403 от 29.09.2014 г. за проучване на строителни материали - „подземни богатства по чл.2, ал.3, т.5 от Закона за подземните богатства в площ „Хитрино-4", разположена в землището на с. Сливак.

- **Климат**

Територията на община Хитрино попада в Европейско-континентална климатична област, и по-точно в умерено-континентална климатична подобласт. **Климатът на територията е умерено-континентален със степно влияние.** Формира се под влияние на океанските въздушни маси на умерените ширини, нахлуващи основно от северозапад и запад и по-рядко откъм север и североизток, и на континентални въздушни маси на умерените ширини, които нахлуват предимно откъм североизток и по-рядко откъм северозапад. През зимата се наблюдават нахлувания и на арктични въздушни маси, което усилва континенталността на климата.

Легенда:
 А. Европейско-континентална климатична област

Фиг.4 Климатични райони в България

A1- Умерено-континентална климатична подобласт **A2-** Преходно-континентална климатична подобласт **В.** Континентално-средиземноморска климатична област **B1** - Южнобългарска климатична подобласт **B2** - Черноморска климатична подобласт

Климата на територията на общината се характеризира с горещо лято и студена зима. Най-студените месеци през годината са януари и февруари. Средно-годишната температура на въздуха на територията на община Хитрино е 11,0 °С.

Средните зимни температури са над 0,6⁰С, средните пролетни са 10,2⁰С, а средните есенни -12,1⁰С. Средните летни температури са високи 21,0⁰С. Характерни са сланите и честите градушки.

Таблица 6. *Ход на средно годишната температура на въздуха по месеци*

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Гол.
-1,1	1,0	4,0	10,7	15,6	19,4	22,0	21,6	17,4	12,0	6,8	1,8	11,0

Източник: Климатичен справочник за България

Най-ниската температура през зимата достига стойност от - 20⁰С. Не са изключения и резките понижения на температурите през пролетта и есента. Като най-топли се очертават месеците юли и август. Типичен пролетен месец е април, а типичен есенен - октомври.

Най-високата температура през лятото достига до 36⁰С и може да бъде измерена във вътрешността на района. Най-слабо засегната от летните горещини е североизточната част на общината, където температурата рядко надхвърля 33⁰С. Есента е значителна по-студена от пролетта, като през м.май под влияние на морски въздушни маси температурата на въздуха е около 15⁰С.

Таблица 7. *Средна месечна минимална и максимална температура на въздуха по месеци*

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2.7	5.7	10.3	17.4	22.4	26.4	28.9	29.0	25.0	18.6	11.6	5.6
-4.8	-2.8	0.0	5.0	9.8	13.4	15.4	15.0	11.4	6.9	3.2	-1.7

Източник: Климатичен справочник за България

Валежите са по-ниски от средните за страната, но са по-обилни в сравнение с

останалите области в Лудогорието. Максимумът е през юни, а минимумът - през февруари. Средногодишната сума на валежите за общината е 597 л/кв.м.

Таблица 8. Средно месечно количество валежи

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
39	38	36	53	65	78	57	45	32	44	53	57

Източник: Климатичен справочник за България

В целият район най-интензивни валежи от дъжд падат през м. юни, а най-малко - през есента - м. септември. Понякога валежите са поройни, което спомага за засилване на ерозията върху наклонените терени. Валежите от сняг са в периода ноември - февруари. Средното месечно и сезонно разпределение на валежите е както следва: зима -134 л/кв.м, пролет -154 л/кв.м, лято - 180 л/кв.м и есен - 128 л/кв.м.

Среден брой на дните със снежна покривка 20-50 дни, като задържането ѝ започва от началото на м. декември и продължава до средата на м. март. Средната височина на снежната покривка през януари е от 10 до 30 см.

Ветровете по честота и скорост са западни, северни и североизточни, умерени със средногодишна скорост 1,6 м/сек.

Таблица 9. Средна скорост на вятъра по месеци в м/с

Посоки	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
N	4.5	4.6	4.9	4.2	4.0	3.9	3.6	3.4	3.9	3.8	4.3	4.4
NE	3.7	3.8	4.4	3.7	3.5	3.3	3.2	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5
E	2.5	3.0	3.4	3.3	3.4	2.6	2.4	2.6	2.6	2.9	3.1	2.4
SE	2.6	3.2	3.4	3.5	3.7	2.6	2.4	2.5	2.6	3.0	3.0	2.9
S	3.2	4.1	3.8	3.7	3.1	2.5	2.7	2.6	2.5	3.2	3.2	4.0
SW	4.1	4.7	4.7	4.4	4.0	3.8	3.9	4.2	3.5	4.0	4.1	4.0
W	6.3	7.4	6.4	6.2	5.6	5.6	5.9	5.4	5.4	5.3	6.0	5.7
NW	4.7	5.9	4.9	4.9	4.2	5.0	4.4	4.2	4.7	4.2	4.6	4.2

Източник: Климатичен справочник за България

За намаляване скоростта на вятъра са изградени полезащитни горски пояси, които също така служат за регулиране на повърхностният воден отток, намаляване на изпарението на водата и укрепване на почвата с дълбоката коренова система на дървесните видове.

Преобладаващи месеци с ветрове са май и септември. От това следва, че най-високи концентрации на замърсителите в атмосферния въздух над населените места се очакват на подветрената страна през пролетта и есента. Характерът на разсейването и преноса на замърсители съществено се влияе от скоростта на вятъра, като най-неблагоприятни са ветровете със скорост 0 до 1.0 м/с. За района на община Хитрино са характерни средни месечни скорости над 1.6 м/с.

Атмосферното налягане е най-стабилно през летните месеци и при антициклонално състояние на времето. При преминаване на циклони (най-често през пролетния и зимния сезони) се наблюдават резки промени в стойностите на барометричното налягане. Средногодишната стойност на атмосферното налягане за община Хитрино, измерена в станция Разград през 2015 г. е 1012,6 хектопаскала (хПа). Най-високите средно месечни стойности са през ноември и октомври, а най-ниските през февруари и юли.

Слънчевата радиация сумарно показва закономерен годишен ход с минимални стойности през декември и максимум през юни и юли. Налице е отрицателен радиационен баланс.

Таблица 10. Дневни суми на сумарната слънчева радиация (кал/см²/час)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
120.0	189.0	271.0	375.0	461.0	508.0	515.0	471.0	382.0	244.0	134.0	85.0

Източник: Климатичен справочник за България

Сумарната радиация нараства с височината на слънцето и в часовете около обяд достига максималните си стойности. Познаването на светлинния режим в общината е тясно свързано с хигиената на труда, експлоатацията на различни технически съоръжения, в т.ч. и соларни панели

• **Води и водни ресурси**

Съгласно хидрогеоложката карта на Република България община Хитрино попада в област със слабо изразено континентално климатично влияние върху оттока на реките. Хидрогеоложките особености са обусловени от равнинно-хълмистия характер на релефа, умерено-континенталния климат и широкото разпространение на варовикови скали и лъсоча покривка, които формират дълбоко разположени карстови водни басейни. По-голям интерес за региона представляват дълбоките подземни води акумулирани в малм-валанжския хоризонт. Характерът на водите е карстов и карстово-пукнатинен. **Водните площи заемат едва 0.4 % от територията на общината.**

Според хидрогеоложкото райониране на България община Хитрино попада в област Б с преобладаващо дъждовно подхранване, като най-северната част попада в район Б I 7- Джулонишко-Голямокамчийски и почти на границата с хидрогеоложки район Б I 14 - Ломско-Провадийски.

През територията на община Хитрино преминават две реки - Каменица и Пакоша, които дренират водите си към р. Провадийска и р. Камчия респ. в Черно море, поради което са обявени за чувствителни зони, съгласно Заповед № РД -272/03.05.2001 г. на МОСВ за категоризация на повърхностните водни обекти.

Река Каменица е водоприемник втора категория, определена съгласно заповед на министъра на околната среда и водите и представлява част от поречието на р. Провадийска (с обща водосборна площ 2130 км² и дължина 119 км.) – Белославско езеро.

Водният обект река Каменица е местна малка река, ляв приток на Провадийска река. Тя оформя отделно поречие и се зауства в Белославско езеро, което е свързано с Черно море. Отточният ѝ режим е силно променлив, неравномерно разпределен и с подчертано пороен характер. Провадийската река се образува от сливането на р. Крива, Каменица и Мътнишка в Каспичанското поле. Общата ѝ дължина е 119 км и водосборна площ 2131 кв. км. Средногодишният оток при г. Синдел е 2.68 м³ /сек

Река Пакоша води началото си от разклоненията на Самуиловските височини, в близост до с. Звезгор и преминава през с. Развигорово, където е изграден микроязовир за спортен риболов и напуска пределите на община Хитрино като се влива в яз. "Фисека". Оттока на язовира е към р. Врана от поречието на р. Камчия.

Освен двете разгледани по-горе реки, които се отнасят към Черноморски басейнов район, върху територията на община Хитрино са разположени и части от три

повърхностни водни тела от две други поречия- Русенски Лом и Добруджански реки, които са част от Дунавски басейнов район. Едното водно тяло включва приток на р.Ружичка като част от водосбора на реката с европейски код BG1DJ100R008 , а второто е част от водосбора на р. Сенкьовица в извора с европейски код BG1DJ109R001. Третото водно тяло е част от водосбора на р.Бели Лом преди язовир Бели Лом с код BG1RL900R012. И двете водни тела са категория река. За поречие Дунавски Добруджански реки тип BGTR10– пресъхващи (пониращи) реки , а за поречие Русенски ЛОМ- тип BGTR11 (малки и средни карстови реки) (типология 2009 г.).

На територията на общината няма естествени езера. Изградени са 8 броя микроязовири за хидромелиоративни цели и риболов. От тях в добро състояние, годни за ползване са 4 броя и други 2 са в задоволително състояние и един е неизползваем с.Байково. Язовирът в с. Развигорово с площ 78.3 дка и Водоем "Тимарево" служат за спортен риболов и са отдадени на концесия.

Таблица 11. Изградени микроязовири в община Хитрино

Водоеми, язовири, речни корита	Населено място	Площ/дка	Собственост	Форма на стопанисване
Язовир "Развигорово"	с. Развигорово	78.261	общинска	под наем
Водоем "Иглика"	с. Иглика	8.193	общинска	за отдаване
Водоем "В.поляна"	с. В. поляна	11.638	общинска	обществена
Водоем "Живково"	с.Живково	20.604	общинска	за отдаване
Водоем "Върбак"	с.Върбак	13.682	общинска	разрушена
Водоем "Равнец"	с.Тимарево	9.586	общинска	без вода
Водоем "Тимарево"	с.Тимарево	26.691	общинска	обществена
Водоем "Студеница"	с.Студеница	1.744	общинска	обществена
Блато "Байково"	с.Байково	8.375	общинска	

• Почви

Почвите в община Хитрино са представени от всички подтипове на черноземите, отличаващи се с голямо естествено плодородие. Основни почви са изслужените черноземи, тъмносивите и ливадни почви.

Изслужените черноземи са развити повсеместно в терените на общината върху високите заравнени и слабонаклонени тераси. Почвите са добре запасени с хумус /3-5%/, отличават се с добри общи физични свойства, добра водопропускливост (0.6 до 1.35 м/24 ч, в зависимост от дълбочината) и добър въздушен режим. Водният капацитет е добър - ППВ при $rF= 2.5$, варира от 25-26.5%. **Изслужените черноземи са подложени на ветрова ерозия, а по рядка по склоновете на суходолието и на водна ерозия.**

Деградирани черноземи–лесивирани са друга разновидност на черноземите. Разпространени са на отделни петна в североизточната част на общината. Този вид по отношение на химичния си състав и свойствата заема преходно положение между изслужените черноземи и тъмно-кафявите горски почви – лесивирани.

Глинести /тежки/ черноземи, временно повърхностно преовлажняващи се Деградирани черноземи–лесивирани. Тежките черноземи се преовлажняват временно и повърхностно всяка втора или трета година. В тях пролетното преовлажняване затормозява растежа и развитието на растенията. Срещат се още тъмносиви и ливадни

почви, а по суходолията, долините на реки Каменица и Пакоша са разпространени наносните почви представени от алувиалните, делувиални, алувиално –делувиалните почви.

Делувиални почви са представени от две разновидности. *Първата* от тях е “делувиални почви” - тежко песъчливо глинести, временно повърхностно преовлажняващи се, с ниво на подпочвените води до 5 м. Разположени са върху ниски участъци, русло на река Каменица. *Втората* разновидност – “делувиални почви”, са разпространени по протежение на реките Каменица и Пакоша. Почвите са от разновидност “делувиални почви, тежко песъчливо глинести”

Алувиалните почви са слабо развити, формирани главно по дъното на суходолията, върху алувиалните наноси. Представени от централен алувий с разнороден състав. Почвите са с благоприятни физични, физикомеханични и водни свойства и високо плодородие. Те са от разред “наситени алувиални почви”.

Антропогенни почви са представени от деградирани антросоли. Те са условно наречени почви и представляват терени с унищожени почвени характеристики вследствие на човешката дейност. Такива почви покриват:

- терени с иззети почвени и подпочвени слоеве с цел разполагане на промишлени и комуникационни обекти;
- терени със съществено променена вертикална планировка - насипи, изкопи, корекция на дерета;
- терени с натрупани върху почвите изкуствени насипи от глинни материали за оформяне протежението на основните транспортни артерии-ЖП, пътища и др.

Във връзка с лъсовата и лъсовидната основа, сравнително сухия климат и наличието на сухолюбива лесостепна растителност от север към юг е разпространението на карбонатните, типичните и изслужените черноземи /оподзолените/ черноземи, които заемат 39% от обработваемата земя. Сивите и тъмносиви горски почви /61%/ са образувани върху слюдести шисти, карбонатни пясъчници и др., под влияние на влаголюбива букова растителност, която постепенно е била унищожена и заменена с по-сухолюбива растителност. *Карбонатните и типичните черноземи* заемат значителни площи в североизточната и централната част на общината – в землищата на селата Върбак, Сливак, Каменяк, Тимарево, Развигорово, Звегор и др. Характеризират се с добре обособен хумусен хоризонт. Притежават рохкав строеж и добър въздушен и топлинен режим. Отличават се с добро естествено плодородие. Неблагоприятните им свойства са: голяма водопронируемост и неблагоприятен фосфатен режим.

Почти цялата територия, заета от земеделски земи в общината е втора бонитетна група, което показва че те са добри земи с бонитет от 70 до 80 бала. Бонитета на почвите в района се основава на качеството на земите и пригодността им за отглеждане на определени селскостопански култури

Таблица 12. Баланс по категория на земята в община Хитрино

Вид категория	Площ в дка	Площ %
I първа	0.726	0.000
II втора	3718.665	1.293
III трета	105866.416	36.820

IV четвърта	60048.026	20.885
V пета	30279.617	10.531
VI шеста	13014.875	4.527
VII седма	21409.923	7.446
IX девета	6112.927	2.126
без категория	47073.083	16.372
Всичко:	287524.258	100

Източник: ОСЗ-Хитрино, ОУПО Хитрино

• **Гори**

Горският фонд на община Хитрино включва над 40 дървесни видове. Горите подобряват климата, акумулират големи количества от падналите дъждовни води и намаляват скоростта на водния отток, с което и предпазват почвата от ерозия. Преобладават церови, габърви гори, масиви от сребролистна липа, както и гори от дъб на места примесен с габър. В горите се срещат различни видове едър и дребен дивеч. При едрия дивеч това са благороден елен, сърна, дива свиня, дива коза, а за дребния дивеч най-характерните видове са див заек, фазан, яребица и дива патица. От хищниците се срещат лисица, чакал, вълк.

Салкъмът (бялата акация) се отличава с бърз растеж и има калорична дървесина.

Тополовите култури се създават основно в поречията на малки вътрешни реки (дерета) и се среща почти във всички населени места на общината. Те растат сравнително бързо и имат ценна дървесина. От друга страна са податливи на различни заболявания и лесно съхнат. **Тополовите насаждения в Общината са поголовно изсечени, в резултат на което терените са силно заблатени и ерозирали. За в бъдеще трябва да се разшири залесяването с местни крайречни дървесни видове - бяла върба, черна и бяла топола.**

Липовите гори заемат много по-малки площи, основно по северните и източните склонове. Те често са обект на набези по време на цъфтежа им, когато се събират цветовете за билки. Това довежда понякога до масови погроми.

Иглолистните масиви са съставени предимно от чер бор и частично - от смърч. Общата оценка за състоянието на горите в региона е много тревожна. Горите са „белите дробове“ на природата. В тях са съсредоточени, включително и на територията на Общината ценни ресурси - дървесина, билки, гъби, богато биологично разнообразие. От друга страна те са най-застрашени от пряко унищожение. Този процес се задълбочава от факта, че ниският жизнен стандарт на местното население, особено в селата го насочва към най-лесния начин за бързо оползотворяване на този ресурс. Трябва да се избягват голите сечи в горите и по-внимателно да се следи състоянието им, особено когато се отнася за естествени гори.

Съществуват основни проблеми, произтичащи от изсичането на горите:

- Неконтролирана паша, водеща до деградация на горите;
- Безразборно палене на стърнища и сухи треви;
- Браконьерски сечи, които нарушават горския баланс особено около населените места, вследствие на което се увеличава скоростта на водния отток и се причиняват ерозии на почвите.
- Наличие на скрита икономика в дърводобива.

Тези проблеми могат да намерят разрешение, чрез осъществяване на мерки и специализирани дейности по възстановяване, опазване, добро управление на горите и поддържане на биологичното разнообразие в тях. Възможни мерки и дейности са както следва:

1. Поддържане на традиционния ландшафт с цел намаляване на негативните въздействия от изменението на климата, свързани със „засушаване“, браконьерската сеч и атмосферните замърсявания, причиняващи киселинни дъждове;
2. Осигуряване на условия за туризъм;
3. Защита на инфраструктурни обекти и съоръжения;
4. Защита срещу ерозия на почвата, посредством залесяване.
5. Обезпечаване на количеството и качеството на водата;
6. Поддържане на биологичното разнообразие

- **Биологично разнообразие.**

На територията на община Хитрино има обширни площи с добре запазена естествена горска и тревна растителност. Тревният състав се състои от червена (*Trifolium pratense*) и бяла детелина (*Trifolium repens* L.), ливадна класица (*Alopecurus pratensis*), овсига (*Bromus arvensis*), коило (*Stipra capillata*) и др.. В заливните тераси на реките се наблюдават представители предимно от житното растение пирей (*Agropyrum repens*), ливадината (*Limnanthes alba*), полевицата (*Agrostis tenuis*) и др. Територията на областта е покрита с горска растителност от широколистни видове, в които преобладават дъбови формации от обикновен габър (*Carpinus betulus*), цер (*Quercus cerris*), благун (*Quercus frainetto* Ten.), келяв габър (*Carpinus orientalis*). Постоянни техни спътници са липата (*Tilia tomentosa*), ясенът (*Fraxinus angustifolia*), габърът (*Carpinus betulus*) и дивата крупа (*Pyrus pyraeaster*). Има и храстовидна растителност: смрадликата (*Cotinus coggygria*), чашкодряна (*Cornus sanguinea*), червен глог (*Crataegus monogyna*), леската (*Corylus avellana*) и др. Буковите гори са разпространени в северните разклонения на Лиса планина. Мерите, пасищата и ливадите предимно в югозападната част на областта, са важна естествена база за развитието на животновъдството. Защитени растителни видове на територията на общината има в землищата на с. Иглика и с. Становец от: Летен гороцвет (*Adonis aestivа*) и Лечебна иглика (*Primula vulgaris*). Животинският свят на територията на общината показва разнообразие предимно по отношение на бозайниците и по - малко по отношение на птиците, земноводните и влечугите. От бозайниците преобладават: дива свиня (*Sus scrofa*), дива котка (*Felis silvestris*), обикновен сънливец (*Glis glis*), обикновена горска мишка (*Sylvaeus sylvaticus*), катерица (*Sciurus vulgaris*), вълк (*Canis lupus*), чакал (*Canis mesomelas*), лисица (*Vulpes vulpes*), златка (*Martes martes*), белка *Martes foina*), пъстър пор (*Vormela peregusna*) и язовец (*Meles meles*). Срещат се още европейски лалугер, заек, таралеж. Птичето разнообразие се представя от посевна врана, сива яребица, пъдпъдък, а край водните обекти се среща малката и обикновена дропла. Най-разпространените видове птици са представители на: врабчоподобни, соколородни, совоподобни, щъркелородни, гълъбодобни и кокошоподобни. Язовирът в Развигорово е зарибяван предимно с шаран (*Cyprinus carpio*) и толстолоб (*Hypophthalmichthys molitrix*).

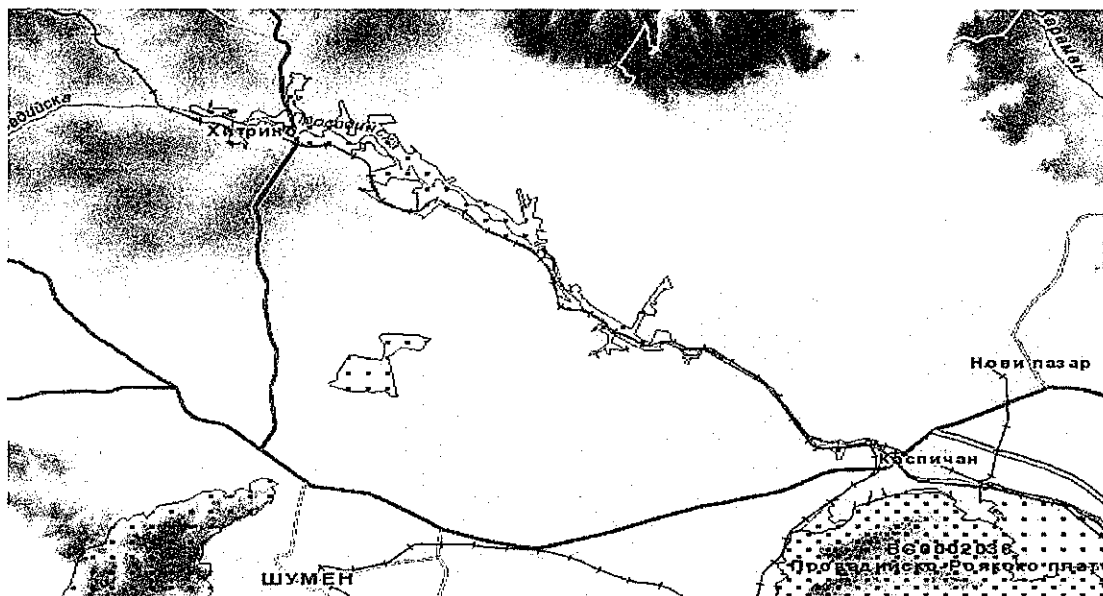
- **Защитени територии и зони**

Част от територията на община Хитрино попада в границите на две защитени зони (ЗЗ) по смисъла на Закона за биологичното разнообразие. Това са:

- BG0000138 “Каменица” с обща площ от 1454.53 ха , като малко над 1/2 от зоната попада на територията на общ. Хитрино. В тази ЗЗ попадат землищата на селата: **Добри Войниково, Каменяк, Сливак, и Тимарево;**
- BG0000602 “Кабиюк” е с площ: 286.87 ха, като от територията на община Хитрино в нея попада само землището на с. **Върбак.**

Двете защитени зони са определени съгласно изискванията на Директива 92/43/ЕЕС за хабитатите с решение на МС № 122/02.03.2007 г. (ДВ бр.21/2007г.) и съгласно чл. 6, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗБР за опазване на местообитанията.

Фиг.5. Карта на общ. Хитрино, обл. Шумен с местоположението на ЗЗ „Каменица” BG0000138 (по р. Провадийска) и ЗЗ „Кабиюк” BG0000602

Предназначението и целите на двете защитени зони са следните:

- Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона;
- Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата;
- Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

В границите на Община Хитрино съществуват следните защитени обекти:

- В местността “Край селото”, **в землището на с. Добри Войниково** се намира представител на Род *Quercus L.* - ДЪБ “мравчен” - вековно дърво на повече от 500 години и височина над 25 метра;

Територията на Община Хитрино не попада в границите на защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии. Най-близко разположената защитена територия до община Хитрино е ЗМ “Могилата” – обявена със заповед №

960/25.07.2003г. на МОСВ, находяща в землището на с. Коньовец, общ. Шумен. Проведени научни проучвания са установили, че *“Могилата”* е най-добре запазеното находище на степна растителност у нас. Често срещани видове са кошло, руска самодивска трева, див бадем, планинско котенце, горска съсънка, храстовидна карагана, пролетен горицвет, син и сребрист конски босилек, повет-нисък, дребна перуника, жълт равнец и др. Землището на с. Коньовец се явява съседно на с. Върбак, на чиято територия попада малка част от ЗЗ „Кабиюк” BG0000602.

От изложените данни за географското местоположение, природните ресурси, транспортната и комуникационна свързаност на община Хитрино, могат да бъдат изведени няколко основни направления в нейното бъдещо развитие:

1. Благоприятното географско положение и транспортно-комуникационна свързаност са предпоставки за динамично развитие и икономически растеж.

- ❖ Достъпът на общината до важни геостратегически оси, свързващи България с Европа и Азия, с държавите от Дунавския и Черноморския регион е добра предпоставка за едно бъдещо динамично развитие, икономическия растеж, и отваряне на общината към Европа и света.
- ❖ С най-голямо значение за Хитрино, ще бъде интегрирането на СИР в националната и европейската пътна мрежа, и произтичащото от това разширяване на широкообхватната TEN-T мрежа с включването на допълнителни пътища по направленията: “Велико Търново – Шумен – Варна” като продължение на направлението от основната TEN-T мрежа “София-Велико-Търново-Русе/Букурещ”, както и на път I-7 (Силистра – Шумен – Ямбол – ГКПП „Лесово“), свързващ страната със Североизточна Европа и Турция. Немаловажно за общината ще бъде и развитието на направлението Русе – Шумен – Варна, и достъпа до коридора „Европа - Кавказ – Азия”.
- ❖ С определящо значение за бъдещото динамично развитие на община Хитрино е наличието на железопътен транспорт, част от национална железопътна мрежа на страната и доизграждането на АМ „Хемус“. Разработените проекти за подобряване на националната жп инфраструктура в участъците, преминаващи през територията на общината, както и тези за доизграждането на АМ „Хемус“ ще допринесат за подобряване на общото състояние на нейната техническа и физическа инфраструктура, ще засилят пътничекото, пътническите и товарни превози през територията на общината и ще оживят територията ѝ, което ще се отрази благоприятно и върху икономическото ѝ развитие.
- ❖ Община Хитрино е слабо урбанизирана територия от т.нар. вътрешна периферия в СИР, но включването ѝ в агломерационен ареал с община Шумен с ядро – център гр. Шумен ще допринесе за разширяване на функционалните ѝ връзки с областния град и реализиране на инвестиции в рамките на обособена функционална зона от вида „за стимулирано развитие“ по IV. Допълнителна диагонална урбанистична ос – „Варна – Шумен – Търговище – Разград – Русе“. Това ще бъде предпоставка за навлизане на свежи инвестиции и реализиране на проекти с икономическа насоченост в т.ч. и с финансовата подкрепа на новата оперативна програма „Програма за развитие на регионите (2021-2027)“.

- ❖ Добрата външна транспортна свързаност на общината, осигурена на регионално, национално и международно ниво, чрез пътните връзки, ще даде тласък на развитието и на вътрешните транспортни връзки, които към момента са силно ограничени.
 - ❖ Липсата на обществен транспорт и нуждата от вътрешна транспортна свързаност на селата с общинския център и обратно е едно от приоритетните направления за подобряване на вътрешната транспортна свързаност. Предпоставка за това е и изградената транспортна инфраструктура – в т.ч. автобусни спирки в населените и извън населените места. В 7-годишна перспектива напред вътрешния междуселищен транспорт може да обхване 100% от територията, и съпътстващата го инфраструктура също да се подобри, чрез изграждането на нови или ремонтването на съществуващи автобусни спирки.
 - ❖ Добрата телекомуникационна и интернет свързаност, осигурена от работещите на територията 4 (четири) оператора предоставящи мобилни услуги и достъп до широкополосен високоскоростен интернет при 100% покритие, е добра предпоставка за последващото навлизане на оптичен и свръх високоскоростен интернет от т.нар. 5 G мрежа, цифровизирането на много от дейностите в секторите на „Услугите“, „Селското стопанство“ и „Индустрията“ на територията на общината. В допълнение добрата комуникационна свързаност ще направи територията на общината привлекателна за младите хора и бизнеса и е предпоставка за бъдещото икономическо оживление на територията.
- 2. Наличните природни ресурси са ценен вътрешен потенциал и предпоставка за развитието на устойчиво селско стопанство, и зелени инвестиции в земеделските стопанства и индустрията на територията на общината.**
- ❖ Равнинно-хълмистия релеф е предпоставка за интензивно земеделие, изграждане на качествена комуникационна мрежа и другите инженерно-технически съоръжения за населените места в общината и особено за общинския център – с.Хитрино, в т.ч. и изграждане на фотоволтаични системи;
- 3. Почвено-климатичната характеристика на общината създава възможност за развитие на екоземеделие, и отглеждането на всички култури, характерни за умерения климат и най-вече за развитието на зърнопроизводството и техническите култури. Освен за изброените култури, почвено климатичните условия в района на общината са подходящи за овощни насаждения.**
- 4. Наличните участъци от 2 (две) защитени зони по ЗБР – ЗЗ „Кабюк“ и ЗЗ „Каменица“ са предпоставка за целенасочени и устойчиви инвестиции за опазване на околната среда, прилагането на добри практики за опазване на защитените местообитания и видове, включително разкриването на зелени работни места.**
- 5. Наличните горски територии са ценен природен ресурс, който има своето важно значение, както за намаляването на негативните въздействия от измененията в климата – „засушаване“ и „киселинни дъждове“, така и за предотвратяване на почвената ерозия и поддържането на биологичното разнообразие и развитие на екотуризъм. Горските екосистеми в района са много ценни в икономически, екологичен и социален аспект, тъй като поддържат богат растителен и животински свят и имат важни водорегулиращи, противоерозионни,**

рекреационни и естетически функции. За опазване на биологичното разнообразие в общината е необходимо да се инвентаризират и картират и други потенциални находища на застрашени и защитени видове. На установените находища на защитени видове е необходима ежегодна проверка на състоянието на находищата относно брой индивиди, определяне на възрастовата структура на ценопопулацията (брой цъфтящи или плодоносещи индивиди), здравословно състояние (наличие на повреди или вредители)

2. Състояние на местната икономика: (характеризира се състоянието на местната икономика на основа на актуалните данни, като се анализират основните икономически показатели и тенденции)

Икономиката на община Хитрино не функционира в затворена система, а е част от общата икономика на страната. Местните икономически показатели оказват влияние върху тези на областно, регионално и национално ниво и обратното. С оглед на това са разгледани ключови икономически показатели, които имат определящо значение за макроикономическото развитие на общината, областта, района и страната, а именно: брутен вътрешен продукт (БВП), в т.ч. и на човек от населението, производителност на труда, брутна добавена стойност (БДС), дял на привлечените чуждестранни инвестиции и НИРД (научно-изследователска и развойна дейност) и участие в нея. Тези показатели определят темповете в местното развитие и тенденциите в местната икономика.

2.1. Брутен вътрешен продукт (БВП) - се използва за измерване на стандарта на живот, чрез остойностяване на всички произведени стоки и услуги на съответната територия. Колкото по-висок е БВП, толкова е по-силна икономиката и е по-висок стандарта на живот на населението на тази територия.

НСИ не води статистика за стойностите на съвкупния БВП, и на този на човек от населението в община Хитрино. Данните в табл. 13 са за страната, за СИР от ниво 2 и за област Шумен, в която една от общините е и Хитрино, а освен това тя е в агломерационен ареал с ядро областния град - Шумен.

Таблица 13. БВП (млн.лв.) и БВП на човек (лв.) в България, СИР и област Шумен за 2018г.

NUTS	EКАТТЕ	Статистическа зона Статистически район Област	БВП (млн.лв.)	БВП на човек (в лв.)
BG	BG	България	109 695	15 615
BG33	NE	Северозточен район	11 647	12 506
BG333	SHU	Шумен	1 622	9 397

Източник: НСИ Регионалната статистика, специализираната електронна публикация: „Районите, областите и общините в Република България 2018“.

Данните показват, че през 2018г., икономиката на област Шумен, за която допринасят икономиките на общо 10 общини в нея в т.ч. и Хитрино, е генерирала 1.5% от БВП на страната и 14% от БВП на СИР. **По отношение на показателя: БВП на човек от населението**, през 2018г. стойността му в област Шумен е с близо 40% по-ниска от тази в страната и с близо 25% по-ниска от тази в СИР.

Таблица 14. Динамика на БВП на човек от населението по текущи цени в лв. в периода (2013-2018)

NUTS	ЕКАТТЕ	Статистическа зона Статистически район Област	БВП на човек от населението по текущи цени (в лв.)	
			2013 г.	2018г.
BG	BG	България	11 276	15 615
BG33	NE	Североизточен район	9 316	12 506
BG333	SHU	Шумен	7 232	9 397

Източник: НСИ Регионалната статистика, специализираната електронна публикация:
„Районите, областите и общините в Република България 2018“.

В средносрочен план (2013-2018г.), динамиката на този показател на национално, регионално и областно ниво отчита тенденция на постоянен растеж в абсолютни стойности, като увеличението е с 30% на областно ниво, 34% на ниво СИР и 38% на национално ниво към края на периода.

В краткосрочен план (2017-2019), динамиката на този показател на национално ниво отчита нарастване с 18% в края на периода и средногодишно с по 8-9% в сравнение с началото на периода. За сравнение, за същия период, динамиката на този показател в ЕС и страните от Евроразона, отчита нарастване с 6.4% (в ЕС-27) и с 5.9% (в Евроразона-19).

Таблица 15. Сравнителни данни за БВП на човек от населението (в евро) в периода 2017-2019

Страни	2017	2018*	2019*
ЕС-27_2020	29 278	30 231	31 164
Евроразона-19 (BE, DE, IE, GR, EE, ES, FR, IT, LU, NL, AT, PT, SI, FI, CY, MT, SK, LV, LT)	32 896	33 904	34 824
България	7 395	7 987	8 779
Североизточен район за планиране по NUTS 2		6 394	
Област Шумен		4 805	

Източник: НСИ

Сравнителен анализ на стойностите на този показател през 2018г. на европейско, национално, регионално и областно ниво показва, че генерираният в област Шумен БВП на човек от населението в евро съставлява едва 15% от стойността на показателя в държавите от ЕС и 14.2% от тази в държавите от Евроразона.

2.2. Производителност на труда – този съставен икономически показател съпоставя

постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на икономическа активност на определена икономическа територия за определен период. Производителността на труда е измерена като съотношение на създадения номинален БВП и броя на заетите в съответния отчетен период.

В община Хитрино за периода (2017-2019г.) стойностите на този показател са както следва:

Таблица 16. Производителност на труда на средногодишна база за периода 2017-2019г.

	2017г. (в лв.)	2018г. (в лв.)	2019г. (в лв.)
Област Шумен	17 869	17 759	18 574
Община Хитрино	13 176	14 881	16 177

Анализът на данните за производителността на труда в община Хитрино показва устойчива тенденция към увеличаване на стойностите на показателя с 13% през 2018г.

и с 23% през 2019г. в сравнение с началото на периода (2017г.). За сравнение, динамиката на показателя в област Шумен също показва увеличение, но едва с 4% през 2019г. в сравнение с началото на периода.

Таблица 17. Производителност на труда за 2017г. (сравнителни данни)

	2017г. (в лв.)
Република България (РБ)	28 662
СИР по NUTS 2	24 912
Област Шумен	17 869
Община Хитрино	13 176

Сравнителният анализ на данните за производителността на труда през 2017г. на общинско, областно, регионално и национално ниво, показва, че стойността на този показател за община Хитрино е близо 1.5 пъти по-малка от тази на област Шумен, почти 2 пъти по-малка от тази на СИР от ниво 2 и 2.2 пъти по-малка от тази на страната.

2.3. Брутна добавена стойност (БДС) – този макроикономически показател има пряко

отношение към секторната структура на местната икономика.

Секторната динамика на БДС, определя и приоритетното развитие на икономическите дейности в общината. Определящ за развитието на местната икономика е сектора: „Селско, горско и рибно стопанство“. Важен, макар и допълнителен принос имат и икономическите отрасли: „Преработваща промишленост“ и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“.

Таблица 18. Динамика на основни икономически показатели на отчетните нефинансови предприятия по икономически дейности в община Хитрино за периода (2014-2019)

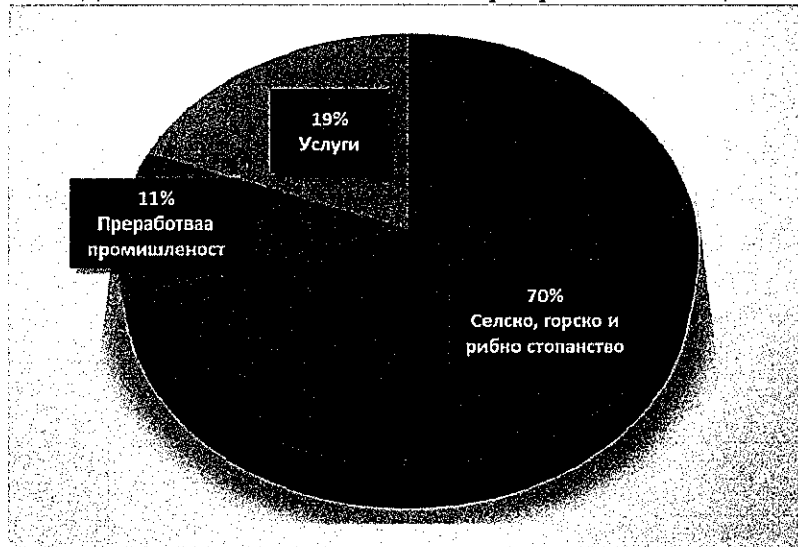
Икономическа и дейности	2014		2015		2016г.		2017		2018		2019	
	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)	предприятия	Прих. от обичайна дейност (хил.лв.)
О.Б.Щ.О	153	38863	158	38791	162	41251	146	42405	152	46414	146	48372
Селско, горско и рибно стопанство	60	29138	62	29287	58	29443	55	29062	58	32434	56	33347
Преработваща промишленост	12	1788	15	1982	18	3849	13	4328	12	4248	9	5144
Строителство			3	108	3	177					3	85
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	54	5406	50	6362	58	6905	53	7589	56	8534	58	8763
Транспорт, складиране и съобщения	4	388	6	488	7	575	7	941	7	-	4	-
Хотелиерство и ресторантьорство	9	240	10	268	10	306	7	215	7	187	4	138
Операции с недвиж. имоти	4	107	4	-	-	-	4	76	4	11	4	-
Професионални	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-

и дейности и научни изследвания													
Здравеопазване и социални дейности	4	179	-	-	-	-	-	-	-	3		3	-

Източник: Териториално статистическо бюро - Североизток, отдел "Статистически изследвания" – Шумен

Анализът на данните показва, че в средносрочен план, сектора «Селско, горско и рибно стопанство» запазва водещия си дял в местната икономика, докато дяловете на другите два сектора – на индустрията и услугите са допълващи и придават добавена стойност на основния икономически сектор, която в годините се увеличава. Впечатление прави, че в началото на анализирания период (2014г.) секторът на „Услугите“ е бил с 3 пъти по-голям дял от този на „Индустрията“ респ. „Преработващата промишленост“, но към края на периода дялът му намалява, а този на „Индустрията“ се увеличава. Дялът на „преработващата промишленост“ е над 2 пъти по-голям от отчетения в началото на периода (2014г.). Значителен, макар и по-малък ръст отбелязва и сектора на услугите – дялът му се увеличава с 17% през 2019г. в сравнение с началото на периода. В края на периода (2019г.), съотношението между дяловете на трите икономически сектора в местната икономика е 70:11:19 процента. Водещ остава сектора „Селско, горско и рибно стопанство“, но с лек спад от 7%, който се компенсира от ускореното развитие и повишените дялове на другите два допълващи икономически сектора – индустриален („преработващата промишленост“) и услуги.

Фиг.6. Дялове на икономическите сектори през 2019г. в община Хитрино

Сравнителният анализ на данните за БДС по икономически сектори в община Хитрино, в област Шумен и в СИР през 2018г. отчита следните различия:

Таблица 19. БДС по икономически сектори през 2018г. на място, областно и регионално ниво

Статистически зони	БДС (млн.лв.) общо	БДС по икономически сектори - млн. лв.		
		аграрен	индустрия	услуги
Статистически райони				
Области				
Общини				
СИР	10 100	609	2 735	6 755

Област Шумен	1 407	152	449	806
Община Хитрино	46	32	5	9

В община Хитрино доминиращ е първичния сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ пред вторичния сектор „Индустрия“ и третичния сектор „Услуги“. На областно ниво и на ниво СИР от NUTS 2 обаче е точно обратното – доминират „Услугите“ (третичен сектор) и „Индустрията“ (вторичен) сектор, а първичния сектор (селско, горско и рибно стопанство) изграе ролята на допълваща икономическа дейност.

2.3.1. Първичен икономически сектор в община Хитрино е селското стопанство, като според информация на Общинска служба „Земеделие“ с. Хитрино, броят на регистрираните земеделски стопани към 31.12.2019г. е 331, използваемата земеделска площ обхваща 130 283.317 дка ниви, 903.3 дка овощни насаждения и 610 дка лавандула. Регистрираните арендатори на земи в общината към 2020г. са 20, основно юридически лица (фирми). Според данните на ТСБ първичния икономически сектор: Селско, горско и рибно стопанство, е генерирал 75% от общите приходи от произведената продукция в общината в началото на периода (2014г.) и 70% в края на периода (2019г.). Въпреки, че се отчита спад от 7 процентни пункта в дела на този икономически сектор през 2019г., той остава с най-голям принос и значение за развитието на местната икономика в средносрочен и дългосрочен план.

Регистрираните земеделски производители през 2019 година намаляват с 5.4% в сравнение с 2014 г.

Таблица 20. Регистрирани земеделски производители

година	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Брой регистрирани земеделски производители	350	344	330	304	334	331

Източник: ОЗС - Хитрино

Земите, предназначени за развитието на селското стопанство са с най-висок дял - 84% и заедно с тези за нуждите на горското стопанство - 10,4 % съставляват 94.4% от територията на общината. Най-нисък е дялът на териториите, предназначени за кариера – чакъл – 0,1 %.

Таблица 21. Вид на територията по предназначение

Вид на територията по предназначение	Количество /дка/	Част от общите %
За нуждите на селското стопанство	241724,680	84 %
За нуждите на горското стопанство	29915,215	10,4 %
Насели места	12458,899	4,3 %
Водни течения и водни площи	583,334	0,2 %
За нуждите на транспорта	2522,044	0,9 %
Кариера - чакъл	294,699	0,1 %

Източник: ОЗС - Хитрино.

Традиционни селскостопански производства са: отглеждането и добиването на зърнени храни, тютюн, слънчоглед, трайни насаждения, дребно месно и млечно животновъдство и др.

- **Растениевъдство**

По-голямата част от земеделските стопанства в общината са растениевъдни. Силно застъпени са няколко подотрасли на растениевъдството: производство на

зърнено-житни, фуражни и технически култури. Размерът на площите, засети със зърнено-житни култури (пшеница) бележи спад постоянно през годините. От маслодайните култури, освен маслодайния слънчоглед, определен интерес има и към рапицата. За тази култура се отчита увеличение на площите с 8 000 дка. през периода (2014-2018) с изключение на стопанската 2019-2020г.

Таблица 22. Видове растениевъдни култури, произвеждани в община Хитрино (2014-2019)

	Видове култури	2014		2015		2016		2017		2018		2019	
		дка	%	дка	%	дка	%	дка	%	дка	%	дка	%
1	Пшеница	65 000	34	64 500	34,2	63 000	33,1	64 000	33,6	63 500	33	61 500	32
2	Слънчоглед	30 000	15,7	28 000	14,7	29 000	15,2	40 500	8,1	40 500	21	35 000	18
3	Царевица	25 000	13,1	29 500	15,5	30 500	16	13 000	6,8	13 500	7	18 000	9
4	Есенен ечемик	14 000	7,3	15 500	8,1	15 000	7,8	15 000	7,8	13 000	7	15 000	8
5	Овес	300	0,15	300	0,15	250	0,13	380	0,17	145	0,07	300	0,16
6	Силажна царевица	2 000	1	2 200	1,1	2 300	1,2	2 300	1,2	2250	1,16	3500	1,8
7	Просо	-	-	-	-	-	-	300	0,15	600	0,3	100	0,05
8	Нова люцерна	50	0,02	80	0,03	150	0,08	500	0,26	2000	1,03	250	0,13
9	Метла	-	-	550	0,27	300	0,15	100	0,05	50	0,03	100	0,05
10	Кориандър	-	-	-	-	-	-	260	0,13	0	-	0	0
11	Лавандула	610	0,032	610	0,032	650	0,34	800	0,42	700	0,4	610	0,32
12	Фасул	100	0,05	100	0,05	100	0,05	120	0,06	80	0,04	100	0,05
13	Тикви	-	-	-	-	100	0,05	100	0,05	100	0,05	100	0,05
14	рапица	5 500	2,8	5 500	2,8	9 500	5	11 000	5,8	11 000	7	13 500	7
15	Бостан	-	-	-	-	-	-	-	-	30	0,02	30	0,02
16	Лозя	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	Тютюн	160	0,08	150	0,08	50	0,02	50	0,02	-	-	-	-

Трайните насаждения запазват площите си, като в края на анализирания период (2019г.) се отчита увеличение на насажденията от сливи (с 25 дка) , череши (с 54.1 дка) и кайсии (с 22.2 дка). Зеленчуци се отглеждат предимно за собствени нужди на населението.

Таблица 23. Трайни насаждения на територията на община Хитрино

	Трайни насаждения	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		дка	дка	дка	дка	дка	дка
1.	Сливи	210	210	210	210	210	235
2.	Орехи	265	265	265	265	265	265
3.	Лешници	286	286	286	286	286	286
4.	Вишни	41	41	41	41	41	41
5.	Череши					-	54,1
6.	Кайсии/зарзали						22,2

Източник: ОЗС – Хитрино

Главният проблем за производителите на плодове и зеленчуци в общината е липсата на напоителна система, което се дължи на недостига на финансови средства за възстановяването и поддържането ѝ.

Основните възможности и направления за развитието на растениевъдството произтичат от нуждата – да се повиши ефективността на подотрасъла. Това е осъществимо с прилагането на мерки, насочени към повишаване рентабилността и

качеството на продукцията, използване на съвременни технологии и техника, развитие на консултантски услуги и въвеждане на широка система за одит за професионалните селски стопанства.

• **Животновъдство**

Голяма част от посевните площи се използват за задоволяване на необходимостта от суровини за животновъдството. Климатичните условия, наличието на пасища и ливади в полупланинската част на общината и фуражното производство създават благоприятни условия за отглеждане на овце, крави, кози, свине и др.

Таблица 24. Брой и видове животни отглеждани на територията на община Хитрино (2014-2019)

	Видове	2014	2019
1	Крави	1115	3027
2	Свине	15	0
3	Кози	626	543
4	Овце	3601	3265
5	Бройлери	3400	14820
6	Птици общо	6900	5435
7	Пчелни кошери	1895	
8	Коне	280	84
9	Магарета	200	34

Наблюдава се тенденция към намаляване на общия брой животни във всички стопанства в общината, поради невъзможност за изпълнение и спазване на изискванията на общата селскостопанска политика на ЕС. Голяма част от тях вече се отглеждат за задоволяване само на собствените нужди. На територията на общината са изградени две съвременни специализирани ферми за отглеждане на животни.

Основни проблеми в развитието на животновъдството в общината са:

- Намаляване на малките лични стопанства – те задоволяват предимно семейни потребности, а на пазара се реализира само излишната продукция;
- Ниски изкупни цени на животинската продукция;
- Липса на необходимата база за отглеждането на животни извън населените места на територията на общината;
- Високи изисквания при регистрация на животновъдни обекти;
- Неблагоприятни условия за реализация на външни пазари на редица селскостопански продукти.

• **Горско стопанство**

Община Хитрино се намира на територията на ТП "ДЛС Паламара"с.Венец. Горският фонд обхваща 40 062 дка, от които само 5 910 дка са общински, а останалите - държавна, частна и друга собственост.

Таблица 25. Разпределение на горския фонд в община Хитрино

Землище	ДГТ	Общинска собственост	Частна собственост (дка)	Други (дка)	Общо (дка)
с. Байково	362	256	0	0	618
с. Близнаци	1453	220	4	0	1677
с. Висока поляна	2857	321	0	0	3178
с. Върбак	625	370	8	0	1003

с. Длъжко	488	4	0	0	492
с. Добри Войниково	834	264	2	0	1100
с. Единаковци	1972	41	0	0	2013
с. Живково	7411	2	0	18	7431
с. Звегор	1459	270	3	0	1732
с. Иглика	4697	379	6	99	5181
с. Калино	445	118	1	4	568
с. Каменяк	628	315	0	0	943
с. Развигорово	1004	1636	6	22	2668
с. Сливак	518	349	5	7	879
с. Становец	3692	308	27	56	4083
с. Студенина	2104	55	17	5	2181
с. Тервел	1188	378	72	1	1639
с. Тимарево	141	300	0	3	444
с. Трем	1509	324	28	4	1865
с. Черна	367	0	0	0	367
Общо	33754	5910	179	219	40062

Източник: ТП "ДЛС Паламара"с. Венец

Горският фонд на община Хитрино включва над 40 дървесни видове, в т.ч: 4 иглолистни, над 20 храстови и над 100 тревни растителни видове. *Най-разпространените дървесни видове* в района на Общината са салкъмът (бяла акация) (*Robinia pseudoacacia*), хибридната топола (*Populus x canadensis*), цер, дъб примесен с габър. *Гъбите* на територията на община Хитрино са сравнително ограничени. Няма данни за промишлено събиране на видове гъби. Някои видове като сърнела и печурка са преобладаващи и се събират в по-големи количества, но само за лични нужди. *Растителността* се характеризира със средноевропейския тип дъбови гори, при които най-широко разпространение имат церът и благунът с примеси на габър, клен, келяв габър, липа, мъждрян. От храстите най-често срещани са: глог, дрян, бъз, драка, повет, смрадлика, леска и др. *Естествената растителност* е под формата на гори, естествени ливади, пасища и пустеещи земи. *Културната растителност* е представена предимно от ниви, трайни насаждения, изкуствени пасища и паркове. *Наличните горски територии са предпоставка за развитието на горското стопанство и туризма, както и дейности по опазване на биоразнообразието и намаляване на негативните последици от изменението на климата.*

1.3.2. Допълващи (вторичен и третичен) икономически сектори

Вторичният - индустриален сектор и третичният – услугите, са по-слабо застъпени и имат допълваща роля в икономиката на община Хитрино, въпреки че делът им се е увеличил с 1.5-2 пъти през 2019г. в сравнение с 2014г. На територията на община Хитрино към края на 2019г. са действащи общо 30 фирми, като болшинството са във вторичния сектор – в преработващата промишленост, и по-малка част са в третичния сектор – услугите, в търговията и строителството.

Таблица 26. Фирми осъществяващи дейност на територията на община Хитрино

№	Наименование на фирмата	Населено място, където упражнява дейността	Предмет на дейността
1.	"Агросток" АД София	с. Хитрино	Зърнобаза
2.	„Невзат Ахмед“ ЕТ	с. Тимарево	Магазини - Хранителни стоки
3.	"БАРС Комерс" ООД	с. Хитрино	Производител на метли за битови

			и промишлени нужди
4.	"Виржиния Трендафилова" ЕТ	с. Хитрино	Бензиностанция
5.	"Корект 98" АД	с. Хитрино	Производство на дървена дограма
6.	ФАБ - 2014 АС - ГТП ЕООД	с. Хитрино	Годишни технически прегледи на ППС /
7.	ЕФРАИМ РЕДЖЕБ ЕТ	с. Хитрино	производство и търговия с промишлени стоки
8.	АКАЦИЯ ТРЕЙД ЕООД	с. Хитрино	Производство и търговия
9.	АМЕТИСТУМ ООД	с. Хитрино	търговия
10.	СИ - МЕЛ 2020 ЕООД	с. Хитрино	търговия
11.	ОК и ОЛ ЕООД	с.Калино	търговия
12.	АЙСАМ ЕООД	с. Трем	Производство и търговия
13.	ЗЕМЕДЕЛСКА КООПЕРАЦИЯ "ЖИТЕН КЛАС"	с. Живково	Земеделие и животновъдство
14.	"Ресорен цех", клон на "Мадара ресори" ООД	с. Хитрино	Ремонт и производство на автомобилни ресори
15.	ЕТ Нурай Ахмед	с. Тимарево	Търговия
16.	ЕТ Мехмед Мехмед-59	с. Хитрино	Търговия
17.	Екани АД	с.Трем	Земеделие и животновъдство
18.	ЕТ Юки-Лъки-2000-Юмер Садула	с. Звезгор	Търговия
19.	ЕТ Зан-Джозеф	с. Живково	Търговия
20.	Моканов ООД	с. Калино	Земеделие
21.	ЕТ Флорис	гр. Шумен	Земеделие
22.	АГРОПАКЕТ ЕООД	с. Хитрино	Производство и търговия
23.	ФЕЛИСИТА - ЕВА и ИВАН ООД	с. Хитрино	търговия
24.	ТРЕЙД - ММ ООД	с. Хитрино	търговия
25.	Интеркам ЕООД	с. Хитрино	търговия
26.	Демир АГРО ЕООД	с. Трем	Земеделие
27.	Кооперация „Светлина“	с. Висока поляна	Земеделие
28.	Кооперация „Хасово“	с.Тимарево	Земеделие
29.	ТЕРРА НУОВА ЕООД	с.Развигорово	Търговия
30.	АГБИЯ ОЙЛС ООД	с. Тимарево	Производство на билки

Шестнадесет от фирмите упражняват дейността си в общинския център – с. Хитрино, 3 (три) в с. Трем, по 2 (две) в селата: Живково, Тимарево и Калино и по 1 (една) в селата: Развигорово, Висока поляна и Звезгор. Тези, които са в общинския център осъществяват дейност основно във вторичния сектор „преработваща промишленост“ и в отрасъл „Търговия“, а фирмите в останалите села на общината развиват основно „Търговия“. Седем от фирмите са със специализирана насоченост в земеделието. Някои от промишлените предприятия на територията на общината са изнесени производства на големи фирми от областния център – гр. Шумен („Ресорен цех“ - клон на "Мадара ресори" ООД) и други градове на страната ("Агросток" АД София). А има и такива, регистрирани в Хитрино, но упражняващи дейност в областния град Шумен.

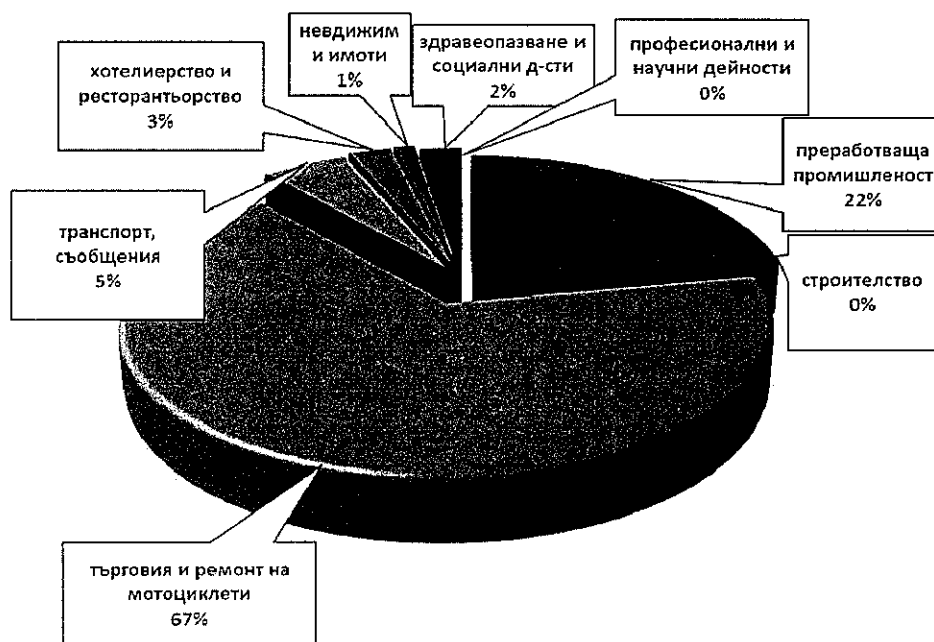
В преработващата промишленост през 2019г. е произведена продукцията на обща стойност: 5.144 хил. лв., която е 3 пъти повече от реализираните обеми през 2014г. (1.8 хил.лв.), макар че броя на икономическите субекти в този отрасъл е намалял с 25%. – от 12 предприятия са останали 9. Най-голям принос в отрасъла имат зърнопреработката, производството на изделия от дървен материал (метли и дограма) и на автомобилни ресори.

Търговията е един от отраслите с най-голям дял в добавената стойност на местната икономика, който през годините се запазва устойчив. Реализираните

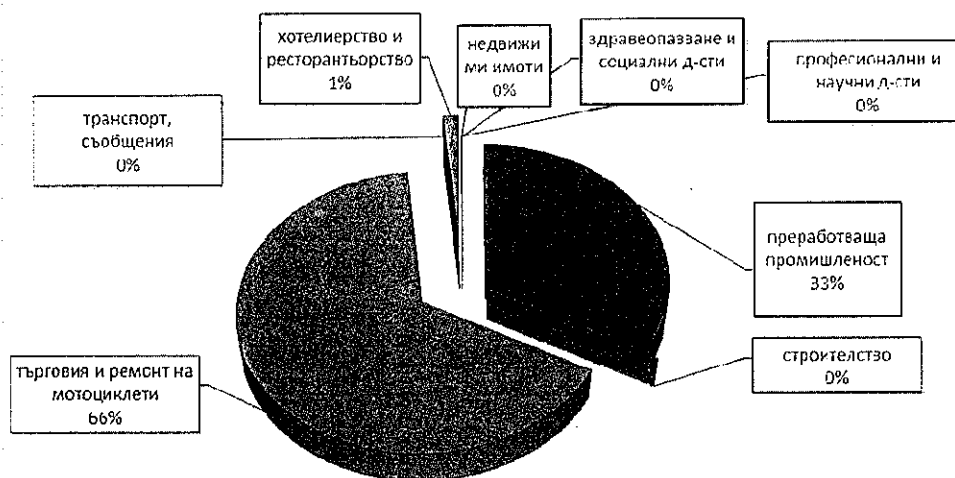
приходи от „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“ в периода 2014-2019г. се увеличават с 62% през 2019г. в сравнение с началото на периода. При строителството, през периода (2015-2018г.) реализираните приходи намаляват с 21% и се отчита тенденция към устойчив спад почти до 0% в края на периода (2018г.).

В сектор „Услуги“, макар и минимален, но устойчив дял има „Хотелиерството и ресторантьорството“. То реализира между 2.5% и 1.5 % от приходите от третичния сектор на територията на общината в периода (2014-2019). Приноса на „Транспорта и съобщенията“ е още по-минимален – делът му от 5% в началото на периода се стопява до 0% в края на периода. Минимален е и делът на „Операциите с недвижими имоти“, който към края на периода също клони към 0%. Същото се отнася и до „Здравните и социалните дейности“(от 0.2%-0%). Липсват професионални дейности и научни изследвания.

Фиг.7 Дялове на икономическите дейности с добавъчна стойност в икономиката на община Хитрино – 2014г.

Фиг.8. Дялове на икономическите дейности с добавъчна стойност в икономиката на община Хитрино – 2018г.

Сравнителният анализ на данните показва, че добавената стойност от вторичния сектор на местната икономика – „преработваща промишленост“ се увеличава устойчиво, за сметка на добавъчната стойност от третичния сектор – „услуги“. В него остават само една икономическа дейност, която в края на периода (2019г.) има добавъчна стойност – „хотелиерство и ресторантьорство“.

До момента в общината не е осъществявана научно-изследователска и развойна дейност и не са реализирани преки чуждестранни инвестиции. Това е сигнал, че територията не е привлекателна за инвеститорите, въпреки благоприятното ѝ географско положение и добрата транспортно-комуникационна свързаност. Независимо от този факт, благоприятно обстоятелство е това, че Хитрино е съседна община на Шумен и заедно с нея образува агломерационен ареал с ядро – областния център гр. Шумен, където има новообразувана индустриална зона с над 20 инвеститори, част от които са и чуждестранни. Това е положителна предпоставка за бъдещото икономическо развитие на община Хитрино обусловена от функционалните връзки с ядрото на ареала.

2.4. Демография на предприятията в община Хитрино

На територията на община Хитрино са регистрирани 146 нефинансови предприятия, осигуряващи работа на 598 лица по данни на ТСБ Североизток за 2019 г.

Таблица 27: Наети лица по трудово и служебно правоотношение в община Хитрино за периода 2014 – 2019г. по отраслови сектори /среден годишен брой/

Икономически дейности	2014г.		2017г.		2019г.	
	Среден спис. бр.	Средна год. раб. заплата левове	Среден спис. бр.	Средна год. раб. заплата левове	Среден спис. бр.	Средна год. раб. заплата левове
О Б Щ О	627	7249	610	8838	598	10619
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	208	8856	200	9593	201	10776
Преработваща промишленост	104	5006	96	8061	85	9311
Строителство	-	-	17	6778	-	-
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	51	4704	67	5638	56	7025

Транспорт,складиране и пощи	41	8200	46	8802	39	11719
Хотели и ресторанти	7	4376			3	6155
Операции с недв.имоти, наемод.дейност и бизнес услуги	3	9708	3	8726	3	9880
Образование	88	7733	74	11099	79	13381
Здравеопазване и социални дейности	8	5383	4	7430	5	7353
Административни и спомагателни дейности					18	5825
Други дейности	16	3513	16	4902	16	5691

Източник: Териториално статистическо бюро- Североизток, отдел "Статистически изследвания" - Шумен

Делът на наетите лица на средногодишна база във фирмите от първичния сектор – селско, горско и рибно стопанство се увеличава в периода (2014-2019) – от 33% в началото до 37% в края на периода. Отчита се тенденция към увеличаване на заетостта в сектора с 4 (четири) процентни пункта.

Наетите лица във фирми от преработващата промишленост (*вторичен сектор*) намаляват – от 17% в началото на периода до 14% в края на периода. Тенденцията е към намаляване на заетостта в сектора на индустрията и в отрасъла на преработващата промишленост с 3 процентни пункта в средносрочен план.

Единственият отрасъл извън първичния сектор, в който делът на наетите лица се увеличава през периода (2014-2019) е „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“ – от 8 % дял на наетите през 2014г. до 9.4% дял в края на периода.

Спад на наетите лица се наблюдава и в отрасъл „Транспорт и съобщения“ – с 5 процентни пункта

В предприятията от третичния сектор – „Услуги“, делът на наетите лица е 18%, като най-висока е заетостта в сферата на образованието - 74% от всички наети в третичния сектор.

Средната годишна работна заплата за община Хитрино се увеличава постоянно след 2014 година, когато е 7 249лева. За 2019 година средната работна заплата бележи ръст от 46.5% и достига 10 619 лева, по данни на ТСБ “Североизток”.

На територията на община Хитрино с най-голям дял са микро предприятията - 92.47%. Следват ги малките фирми с 10 до 49 човека, които съставляват - 7.53%. В общината липсват средни и големи предприятия.

Таблица 28: Предприятия (без финансовите) по групи според броя на заетите в тях в община Хитрино за периода 2013 – 2019 година /брой/

Години	Предприятия общо	Групи предприятия според броя на заетите лица			
		1-9 микро	10-49 малки	50 -249 средни	250 и повече Големи
2014	153	139	14	-	-
2015	158	145	13	-	-
2016	162	150	12	-	-
2017	146	135	-	-	-
2018	152	-	-		

2019	146	135	11		
------	-----	-----	----	--	--

Източник: Териториално статистическо бюро- Североизток, отдел "Статистически изследвания" – Шумен

Към края на периода (2019г.) наличните дълготрайни материални активи (ДМА) във фирмите от всички сектори на икономиката на община Хитрино възлизат на обща стойност близо 56 млн. лв. Само в предприятията от първичния сектор – „ Селско, горско и рибно стопанство“ са съсредоточени 44% от ДМА. През 2019г. фирмите на територията на общината са придобили дълготрайни материални активи, възлизащи на обща стойност 6 783 (хил.лв.). Няма информация за придобити ДМА с екологично предназначение (ЕП) на територията на общината.

Изводи и тенденции в развитието на местната икономика:

- Развитието на икономиката на община Хитрино е повлияно благоприятно от близостта ѝ с областния административен център – Шумен и включването ѝ с община Шумен в агломерационен ареал с ядро – областния град. Функционалните връзки с Шумен в рамките на ареала благоприятстват трудовата заетост към момента, но има перспектива за тяхното бъдещо разширяване по посока на интегрираните териториални инвестиции и проекти за стимулирано бизнес развитие.
- Водещ сектор в местната икономика остава селското стопанство, допълвано от сектор „индустрия“ с отрасъл „ преработваща промишленост“ и сектор „услуги“ с отрасъл „хотелиерство и ресторантьорство“. И за в бъдеще водещата роля на селското стопанство трябва да продължи, като по този начин общината ще допринесе за ипреварващото развитие на този структуроопределящ отрасъл на ниво СИР.
- Отрасла „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ е с изявен потенциал за бъдещо развитие
- Заетите лица във водещия сектор на местната икономика – селското стопанство се увеличават и тази тенденция ще продължи и в бъдеще. Повишена заетост осигуряват още образованието и административните и спомагателни дейности.
- Производителността на труда нараства устойчиво в общината, и има потенциал този растеж да продължи. Това се отразява благоприятно на доходите на хората, които също устойчиво нарастват.

3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси:

3.1. Демографски характеристики

- **Население**

В периода 2014-2019 г. населението на община Хитрино слабо се увеличава от 6424 до 6891, което представлява 6.78% или 467 души. Това е една от съществените положителни промени на територията.

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
6250	6424	6503	6516	6662	6764	6891

Таблица 29. Население в община Хитрино 2013 - 2019г.

Източник: Териториално статистическо бюро- Североизток, отдел "Статистически изследвания" – Шумен

Населението на територията е балансирано представено по пол (мъже/жени) с лек превес на мъжете – 3467 души. Децата намаляват и са едва 9.4% от населението. Нисък е и дялът на младите хора (15-29г.) – 12%, а тези в активна възраст (30-64г.) са 48.4%. Възрастните хора над 65 г. са 31% и тенденцията е към увеличаване на техния брой.

Таблица 30. Разпределение на населението по селища в общината

Данните за коефициента на възрастова зависимост в община Хитрино показват тенденция към увеличаване, което отчита влошаване на възрастовата структура на населението в общината. Това важи и за област Шумен и за страната като цяло. Налице е застаряване на населението на територията на общината.

Таблица 31. Коефициент на възрастова зависимост към 31.12. за страната, за област Шумен и община Хитрино

Община, код по ЕКАТТЕ	2015	2016	2017	2018	2019
BG България	52.4	53.4	54.5	55.5	56.4
SHU30 Шумен	49.6	50.9	52.0	53.2	54.6
SHU11 Хитрино	62.5	64.0	64.6	65.5	66.4

• **Прираст (естествен и механичен)**

В последните години се отчита увеличаване на смъртността и намаляване на раждаемостта. Това води до отрицателен естествен прираст, който в края на периода (2014-2019) отбелязва тревожно ниво от -113. През 2019г. коефициента на раждаемост е 5.6 промили /живородени/, а на смъртността е 22.1 промили /умрели/. Коефициента на естествения прираст е -16.5 промили, много над средния за селата (-11.5%) и за страната (6.1%)

Таблица 32. Естествен прираст на населението на община Хитрино 2014-2019 г.

Година	Живородени	Умрели	Естествен прираст	Коефициент на естествения прираст
	Общо	Общо	Общо	промиле (%)
2014	34	124	- 90	-14.2
2015	46	144	- 98	-15.2
2016	47	131	- 84	-12.9
2017	32	122	- 90	-13.7

Общини	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за страната	6951482	3369646	3581836	5125407	2461774	2663633	1826075	907872	918203
Северозточен район	926 953	451 462	475 491	680 496	328 208	352 289	246 457	123 254	123 203
Шумен	172262	83922	88340	105478	50566	54912	66784	33356	33428
Хитрино	6891	3467	3424	-	-	-	6891	3467	3424
Шумен	87152	41787	45365	75442	35930	39512	11710	5857	5853
2018	31		124	- 93					
2019	38		151	-113					

Източник: ТСБ- Североизток

В същото време механичният прираст бележи положителна промяна през наблюдаваният период с тенденция към увеличение. Броят на заселените лица в общината през 2014 г. е 372 души, а на изселените 107 души. По-висок брой на заселените (496 д.) в сравнение с изселените (256д.) има и през 2019 година, като отчетеният коефициент на механичен прираст в общината е положителен (35.2%), или 240д.

Таблица 33. Заселени, изселени и механичен прираст 2014-2019 г.

Година	заселени	изселени	Механичен прираст	Коефициент на механичния прираст
	Общо	Общо	Общо	промиле (‰)
2014	372	108	264	41.7
2015	303	126	177	27.4
2016	232	135	97	14.9
2017	387	151	236	26.9
2018	347	152	195	29.0
2019	496	256	240	35.2

Източник: ТСБ- Североизток

Положителният механичен прираст в община Хитрино се очертава като тенденция, тъй като и през 2018г. заселените на територията лица са били с 195д. повече от изселените, а коефициента на механичния прираст е бил 29%, при среден за страната (-0.5%), а за област Шумен 706 д. (4.1%). През 2019г. коефициента на механичен прираст остава с положителен знак и е по-висок - 35.2%.

Гъстотата на населението на територията на община Хитрино е почти 3 пъти по-ниска от средната за страната (62.6 д/км².) и 6 пъти по-ниска от тази в област Шумен (133.6) през 2019г.

Таблица 34. Гъстота на населението към 31.12.2019 г. на кв. метър

Община, код по ЕКАТТЕ	2015	2016	2017	2018	2019
BG България	64.8	64.3	63.9	63.4	62.6
SHU30 Шумен	137.0	135.7	133.7	132.9	133.6
SHU11 Хитрино	22,6	22,6	23,1	23,5	23,8

През 2019г. е отчетена гъстота от 23.8д/ км². Населението е неравномерно разпределено в населените места от територията, като по-голямата част е съсредоточено в общинския център и по-големите и средни села в близост до него, а в най-отделеченото село Становец живеят едва 25д. Селата с жители под 200д. са в периферните части на общината.

• **Коефициент на икономическа активност**

Коефициентът на икономическа активност на населението, показва делът на икономически активните лица (заети и безработни) на територията на общината. През 2019г. коефициентът на икономическа активност възлиза на 56%.

Към 31.12.2019 г. под трудоспособна възраст е 9,98% от населението на община Хитрино. Възрастните хора над трудоспособна възраст са 2357 души или 34.20% от населението. Около 55.82 % е делът на населението в трудоспособна възраст на 15 и повече години. Младите хора под трудоспособна възраст в общината намаляват през анализирания период с 60 души. Хората в трудоспособна възраст се увеличават с 248 души, увеличава се и броят на възрастните лица с 279.

Таблица 35. Население в община Хитрино под, във и над трудоспособна възраст и пол 2014-2019 г.

Години	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Под трудоспособна възраст	747	744	733	736	726	687
В трудоспособна възраст	3599	3655	3652	3732	3779	3847
Над трудоспособна възраст	2078	2104	2131	2194	2260	2357
Общо	6424	6503	6516	6662	6764	6891
Мъже	3254	3306	3311	3358	3407	3467
Жени	3170	3197	3205	3304	3357	3424

Източник: Териториално статистическо бюро- Североизток, отдел "Статистически изследвания" – Шумен

3.2. Заетост

• Равнище на безработица

Безработните лица в Хитрино са 392 (5.69%) през 2019г. Безработицата в общината намалява в периода 2014-2019, но остава сравнително висока спрямо отчетените средни нива за страната (4.3%) и Североизточния район (6.7%). По коефициент на безработица през 2019 г. (19.58 %) общината е с показатели с 9.38 на сто пункта по-високи от средните за областта и 10.2% за страната и със 15.28 % пункта по-високи от средните за Североизточен район, в който тя безработицата в края на периода е нараснала до 12.88 %.

Таблица 36. Брой на безработните лица и равнище на безработица в община Хитрино (2014-2019)

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Брой регистрирани лица	721	751	625	487	350	392
в т.ч. жени	406	422	339	251	197	202
% безработица	36	37.50	31.20	24.30	17.48	19.58

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Шумен

Относителният дял на безработните жени е сравнително висок (56.31%) през 2014 г. и 2019г.(51.53%). Най-голям относителен дял (около 35.73%) имат безработните във възрастовата група над 55 години.

Таблица 37. Безработица в община Хитрино по възрастови групи за 2014-2019 г.

Възрастови групи	2014	2015	2016	2017	2018	2019
- до 19 г.	9	2	1	2	4	3
- от 20 до 24 г.	34	34	27	18	10	11
- от 25 до 29 г.	31	36	30	33	24	28
- от 30 до 34 г.	59	51	49	41	32	18
- от 35 до 39 г.	59	64	56	47	38	33
- от 40 до 44 г.	90	88	76	55	38	36
- от 45 до 49 г.	95	103	79	67	55	52
- от 50 до 54 г.	112	128	106	77	47	73
- над 55 г.	232	245	201	174	102	138
ОБЩО	721	751	625	514	350	392

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Шумен

Най-голям е броят на безработните лица с начално и по-ниско образование – 79.08 % от всички регистрирани в Бюрото по труда през 2019г. Следват ги лицата със

средно и висше образование. През 2018г. и 2019г. се вижда увеличение на безработните лица със средно образование.

Таблица 38. Безработица в община Хитрино по образование за 2014-2019 г.

Образование	2014	2015	2016	2017	2018	2019
С висше образование	3	4	3	4	2	4
Със средно образование	30	31	21	4	82	78
Със средно професионално образование					49	51
С основно образование по-ниско образование	600	610	523	390	266	310
Продължително безработни / над 1 година/	414	422	367	265	159	132
Безработни с намалена работоспособност	6	11	13	7	6	7

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Шумен

Основни изводи

- ♣ По възрастови групи най-многобройна е групата на безработните лица на възраст над 50 и 55г.;
- ♣ Относително малък е дялът на безработицата сред младежите в община Хитрино на възраст между 19 г. и 29 г.;
- ♣ Образователната структура на регистрираните безработни лица се характеризира с най-висок относителен дял на безработните лица с основно и по-ниско образование, следвани от лицата със средно и средно професионално образование. Най-малко са безработните висшисти;
- ♣ В края на периода броят на продължително безработните лица с регистрация над 1 година намалява с 282 души, т.е. с близо 70%, но се запазва, макар и на едно по-ниско ниво дялът на безработните с намалена работоспособност;
- ♣ Необходимо е подобряване на качеството на работната сила, нейната адаптивност към променящите се условия на пазара на труда и пригодност за заетост, чрез мерки за насърчаване усъвършенстването на човешките ресурси, тяхната социалната интеграция и конкурентноспособност.
- ♣ Необходимо е предприемането на интервенции за създаване на устойчиви работни места сред жените, младежите между 19 г. и 29 г. и другите рискови групи на пазара на труда – продължително безработни лица, в т.ч. и от етнически малцинства.

Друга възможност за осигуряване на трудова заетост е стимулиране и **насърчаване въвеждането на иновативни за общината практики, като социално предприемачество и стимулиране на младите хора и тези в активна възраст да стартират бизнес, в т.ч. и със самонаемане.** Посредством осигуряването на добри условия за реализация на кадрите, съществуващата трудова миграция може да бъде овладяна, особено ежедневните пътувания за работа до областния град - Шумен. Възрастта, полът, професионалната квалификация и степента на завършеното образование на безработните лица са от съществено значение за реализацията им на пазара на труда.

Основните мерки и действия трябва да бъдат насочени към:

- Осигуряване на инвестиции в реалния сектор, които да способстват за разкриване на нови работни места, да доведат до обновяване на технологичното оборудване, осигуряващо производство на конкурентна продукция, за финансиране на нови производства;

- Осигуряване на професионална квалификация за безработните, които нямат такава, с възможности за последваща заетост;
- Обучение на работното място – там, където е необходимо да бъдат разкрити нови работни места за стажуване с последващо включване в процеса на работа;
- Популяризиране възможностите за икономическа активност.

3.3. Здравни услуги

Системата на здравеопазването в община Хитрино включва 4 лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ в селата: Трем, Хитрино, Тимарево и Живково. Има две лечебни заведения за извънболнична специализирана медицинска помощ в селата Тимарево - кардиолог и Хитрино - педиатър. Лечебни заведения за първична стоматологична помощ на територията на общината са намалели от 5 на 4 през периода 2014-2019 г. и са в селата Живково, Хитрино, Трем и Развигорово. Медицински персонал, работещ при личните лекари включва: 1 (един) фелдшер и 4 (четири) медицински сестри.

Таблица 39. Брой лекарски и стоматологични практики в община Хитрино за 2014-2019 г.

Населени места	Брой лекарски практики						Брой стоматологични практики					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Хитрино	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Трем	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Развигорово	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-
Живково	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Тимарево	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Общо	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	4	4

Източник: РЗИ – Шумен

Делът на неосигурените лица е близо 50 %. Състоянието на сградите, ползвани от медиците и обслужващи пациентите е незадоволително и не отговаря на изискванията на контролните органи. Личните лекари не ползват линейки, което затруднява транспортирането на болните особено през зимния период, поради липсата на високопроходим автомобил.

Липсата на специализирани кабинети и лекари специалисти налага търсенето на услуги в съседната община Шумен.

3.4. Образователни услуги

Училищната структура и мрежа в община Хитрино е съобразена с действащите закони и подзаконови документи с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието. През период 2014-2017 г., училищната мрежа се състои от 1 (едно) основно училище в с. Живково и 1 (едно) СУ в общинския център – с.Хитрино.

В общината функционират 4 (четири) детски градини, като в село Тимарево е филиал към ЦДГ – с. Хитрино. Задължителната предучилищна подготовка се осъществява в подготвителни групи.

Таблица 40. Училища и детски градини в община Хитрино по учебни години /брой/

Година	ЦДГ	Училища
2013/2014	4	2
2014/2015	4	2

2015/2016	4	2
2016/2017	4	2
2017/2018	5	2
2018/2019	5	2
2019/2020	5	2

Източник: Общинска администрация – Хитрино

Броят на детските градини през периода 2014-2019 г. се увеличава с 1 (една) и през учебната 2017/2018 г. се създава ДГ в с. Тимарево и от 4 (четири) стават 5 (пет) детски градини, но **броят на децата в детските заведения намалява с 29 за периода 2014-2019 г.**

Таблица 41. Брой деца в детски градини и училища в община Хитрино за периода 2014 - 2019

Години	общо	Деца в ЦДГ	Ученици в училищата
2014/2015	429	125	304
2015/2016	403	122	281
2016/2017	383	99	284
2017/2018	399	121	278
2018/2019	346	97	249
2019/2020	346	96	250

Източник: Общинска администрация – Хитрино

Учениците в община Хитрино през отчетния период намаляват с 56.

В училищата функционират 2 здравни кабинета — училищно здравеопазване, които се финансират от държавния бюджет. Общината като собственик на училищните кабинети ги поддържа в относително добро състояние.

Нищожен е делът на отпадналите преждевременно от образователната система в общината. През учебната 2018/2019г. те са общо 13 души, от които почти половината са от общообразователни училища на територията на общината и са в начална степен - от 1 до 4 клас. По-малко са отпадналите в прогимназиална степен на общообразователните училища - 3д. и само 2 (двама) са напусналите училище в гимназиалния курс.

Таблица 42. Напуснали по вид училище през учебната 2018/2019 година

Област Община	Общообразователни училища						Трета степен професионална квалификация		Втора степен професионална квалификация		Първа степен професионална квалификация	
	I-IV клас		V-VII клас		VIII-XII клас		VIII-XII клас		VIII-XII клас		VIII-XII клас	
	Общо Бр.	в т.ч жен и	Общо	в т.ч жен и	Общо	в т.ч жен и	Общо Бр.	в т.ч жени	Общо Бр.	в т.ч жени	Общо	в т.ч жени
Общо	146	69	143	54	91	46	125	47	21	10	1	-
Хитрино	6	3	3	1	2	2	-	-	1	1	-	-

Основни изводи:

♣ В община Хитрино е развита образователната инфраструктура, даваща възможности за получаване на средно и основно образование. Сградите на училищата са публична общинска собственост.

♣ Делът на отпадналите от образователната система ученици в общината е незначителен – 9% през учебната 2018/2019г., като повече от половината отпаднали са в начална степен на образование.

♣ Ниската раждаемост през последните години се отразява неблагоприятно – забелязва се значително намаляване на броя на децата, включени в предучилищното, основното и средното образование. Това от своя страна затруднява ефективното осъществяване на учебно-възпитателна дейност и поражда необходимост образователните заведения, функциониращи на територията общината да бъдат съсредоточени в селищата с най-многобройно население. Намаляването на децата в училищна възраст в селата през последните години води до проблеми с пълняемостта на паралелките в училищата.

♣ Образованието, като една от приоритетните дейности на общината е свързано с мерки, насочени към: постигане на максимален обхват на децата в задължителна училищна възраст; осигуряване на равен достъп до качествено образование на всички ученици; подобряване на материално-техническата база чрез извършване на основни и текущи ремонти на училищата и спортните площадки към тях, детските градини и детските площадки в общината; повишаване на енергийната ефективност на училищата и детските градини.

Основните мерки и действия трябва да бъдат насочени към:

- Запазване и развитие, посредством благоустрояване и модернизация на местната образователна инфраструктура.

- Подобряване качеството на предоставяните образователни услуги;

- Продължаване процеса по внедряване на иновативни практики в учебно-възпитателната дейност, които се оказват изключително благоприятно, както върху мотивацията за учене и посещение на учебните часове от страна на учениците, така и върху добрата организация на учебно-възпитателния процес от страна на преподавателите

- Въвеждане на разнообразни програми за извънкласни занимания на учениците, с цел обхващане на разнообразните им интереси, предоставяне на възможност за оползотворяване на свободното им време и подпомагане процеса на личностното им развитие.

3.5. Социални услуги

На територията на община Хитрино се предоставят следните социални услуги в домашна среда: **личен асистент, социален асистент и домашен помощник** по оперативни и национални програми. Услугите са в общността се изразяват в предоставяне на храна, съдействие за получаване на медицинска помощ, административни и социално-консултативни и др. услуги за хора в неравностойно положение. **На територията на общината няма създадени центрове за предоставяне на социални услуги, но в рамките на проекти е създадена и развита мрежа от ползватели на социалните услуги в населените места от общината. По механизма „Лична помощ” до момента са обхванати за обгрижване – 55 души. Допълнително по този механизъм се обгрижват и 105 хора с увреждания. Обгрижват ги 105 души - лични асистенти. Предоставя се и патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания. С нея 21 лица от общината обгрижват 126**

възрастни хора и такива с увреждания. Извършват се доставки на храна, хранителни продукти и продукти от първа необходимост, вкл. лекарства (закупени със средства на потребителите или с други средства, различни от тези по договора), заплащане на битови сметки, заявяване и получаване на неотложни административни услуги (със средства на потребителите или с други средства, различни от тези по договора). **Грижи в домашна среда се предоставят от 37 души на 87 потребители,** като се подпомагат ежедневните им потребности за самообслужване. На територията на общината е развита и **приемната грижа – 8 души са приемни родители.** По този начин се предоставя подкрепа за процеса на деинституционализация на децата, настанени в специализирани институции, деца в риск и деца с увреждания, както и развиване на нови модели на работа и услуги за деца в риск и техните родители. Необходимо е да се разширяват възможностите за развитие на приемната грижа, чрез подкрепа за предоставяне на „специализирана приемна грижа“.

Изод: Въпреки липсата на изграден/и център/ове за предоставяне на социални грижи, повече, в общината е създадена мрежа от потребители на 4 (четири) вида социални услуги – личен асистент, социален асистент, домашен помощник и патронажна грижа. Над 370 потребители, от които 105 възрастни хора са ползватели на тези услуги в общината, а 163 безработни лица са в заетост, свързана с предоставянето на тези социални услуги. Перспективите за бъдещото развитие са свързани с още по-голямо разширяване на мрежата на потребителите и на предоставящите социалните услуги, както и обособяване на дневни центрове на територията на общината. В перспектива трябва да се развива и приемната грижа, с увеличаване на броя на лицата-приемни родители.

3.6. Културни и спортни дейности

Културни средища на територията на община Хитрино са народните читалища. Те са общо 14 на брой. Читалищата осигуряват достъп до библиотечен фонд, възможност за художествено творчество, съхранение и разпространение на културното богатство. Впечатление прави големината на библиотечния фонд на читалището в с. Хитрино НЧ"Пробуда-1929"- със своите 13 125 тома.

Таблица 43. Културни институции на територията на община Хитрино

	Населено място	Културна институция	
		Читалища	Библиотечен фонд
1.	Близнаци	НЧ"Отец Паисий-1930"	3815 тома
2.	Върбак	НЧ"Пробуда-1932"	3215 тома
3.	Хитрино	НЧ"Пробуда-1929"	13125 тома
4.	Живково	НЧ"Васил Левски-1929"	6744 тома
5.	Звегор	НЧ"Възраждане-1936"	3028 тома
6.	Иглика	НЧ „Иглика-1971”	3100 тома
7.	Каменяк	НЧ"Пробуда - 1927"	5696 тома
8.	Развигорово	НЧ"Просвета - -1929"	5672 тома
9.	Сливак	НЧ"Н.Й.Валцаров-1968"	2781 тома
10.	Студеница	НЧ"Светлина-1957"	3515 тома
11.	Тервел	НЧ"Николай Райнов-1939"	2500 тома
12.	Тимарево	НЧ"Просвета-1943"	4012 тома

13.	Трем	НЧ"Зора-1930"	8215 тома
14.	Черна	НЧ"Кирил и Методий-1956"	2780 тома
	Общо	14 броя	

Читалищата се управляват от настоятелства и набират средства от: членски внос, културно-просветна дейност, субсидии от държавния и общинския бюджети, наем от движимо и недвижимо имущество, дарения и завещания, други приходи (чл.21 от ЗНЧ). Държавната субсидия се разпределя от общинска комисия (съгласно чл.23 ал.1 от ЗНЧ) и се използва предимно за ФРЗ.

Всички читалища са с регистрация в Министерство на културата и със съдебна регистрация. Сградите на почти всичките се нуждаят от спешни ремонти.

Със собствени средства от местния бюджет и предоставените субсидии са извършени ремонтни дейности на читалищата в селата: Иглика, Близнаци, Развигорово, Младежки дом – с. Хитрино и др.

Традиционно за общината е ежегодно да се приема Календарен план за културните мероприятия, които се случват през годината на нейната територия, в т.ч: Етнофестивал „Различни сме, но сме единни”, ”Засмяло се е Хитрино” в с. Хитрино, „Дни на моето село” в с. Трем - традиционен Общински събор с конни надбягвания и народни борби. Провежда се още турнир по мазни борби в чест на легендарния борец Коджа Юсуф в с.Черна. Пресъздава се народния обичай за плодородие „Саяджълар” в селата Тервел, Развигорово и Звегор.

Община Хитрино разполага със 7 стадиона - в селата: Трем, Тимарево, Хитрино, Студеница, Звегор, Сливак, Близнаци. Физкултурните салони са два на брой - в селата: Живково и Хитрино, но се нуждаят от ремонтни дейности и ново оборудване. На територията на общината има сформирани 3 (три) футболни отбора: ФК «Хитрино» с.Хитрино, Сдружение ФК „Устрем” – с. Трем и ФК „Заря –Звегор 1962» с.Звегор. Изградена е мултифункционална спортна площадка в с. Хитрино, с реализацията на която са създадени условия за активно спортуване.

Изводи и възможности за развитие на местния потенциал:

Демографският профил на общината налага целенасочени действия за стимулиране на раждаемостта, овладяване на негативните процеси, произтичащи от влошената възрастова структура, увеличената смъртност и отрицателния естествен прираст. С мерки, насочени към младите и икономически активните хора, откриващи възможности за заетост в общината, вкл. и чрез самонаемане и задържане на територията, ще се постигне още по-голямо увеличение на положителния механичен прираст. С разнообразяването и подобряването на предоставяните основни услуги в общността – здравни, социални, образователни, културни и спортни, ще се увеличи привлекателността на територията и ще се овладеят засилените към момента миграционни процеси, основно към областния град Шумен и към по-големите градове в страната и в чужбина. Наличието на увеличаваща се заетост в основния сектор на местната икономика – селското стопанство е добра предпоставка, както за общото му ускорено развитие, така и за повишаване на качеството на произвежданите продукти, квалификацията и конкурентоспособността на работната сила. Мерки за стимулиране на заетостта, чрез повишаване на квалификацията и създаване на бизнеси извън селското стопанство в т.нар. допълващи сектори и икономически дейности, също ще

допринесат за подобряване на икономическите условия и ангажирането на работна ръка в неземеделските сектори, и разнообразяване на традиционните икономически дейности.

4. Инфраструктурно развитие на територията

4.1. Транспортна инфраструктура (републиканска и общинска пътна, улична и жп мрежа)

- **Републиканска пътна инфраструктура**

По данни от Агенция „Пътна инфраструктура“, републиканската пътна мрежа на територията на община Хитрино е представена от следните пътища:

- Първокласен път I-2, с международна категоризация E-70 (Русе-Шумен-Варна), осъществяващ връзката между ОЕТК №7, ОЕТК №9 и ОЕТК №8, като в участъка Шумен-Варна е изградена АМ „Хемус“.

- Първокласен път I -7 Силистра-Шумен-Ямбол, който се очаква да стане основна пътна артерия, свързваща България с Румъния, Молдова и бившите черноморски съветски републики на север и на юг с Република Турция.

На територията на Община Хитрино има преброятелен пункт /Д/ №444 на път I-7 „Силистра-Шумен-Ямбол“ (между к-ще с.Хитрино и к-ще с.Тимарево).

Общата дължина на първокласната пътна мрежа – е 20.290 км, а на третокласната пътна мрежа е 9.150км.

- **Общинска пътна инфраструктура**

Общинската пътна инфраструктура е добре развита.

Таблица 44. Общинска пътна мрежа

Общински пътища						
№	Наименование на пътя	от км.	до км.	Дълж. км.	Дълж. км. с настилка	Дълж. км. без п-ка
SHU 1065	/ III - 7003 / Царев брод - Велино - Граница общ. (Шумен - Хитрино) - Живково - Граница общ. (Хитрино - Каолиново) - / SHU1060 /	Шумен, Хитрино, Каолиново		10,540	19,864	9,324
SHU 1150	/ I - 2, п.к. Бели Лом - Шумен / - Тервел - Студеница - Трем - Развигорово - / I - 2 /	Хитрино		0,000	23,340	23,340
SHU 1158	/ I - 7, Венец - о.п.Шумен / - Близнаци - Граница общ. (Хитрино - Венец)- Черноглавци / SHU1021 /	Хитрино, Венец		0,000	6,500	6,500
SHU 1160	/SHU2165/Хитрино - Граница общ. (Хитрино - Венец) - Капитан Петко - Ясенково / III - 7002 /	Хитрино, Венец		0,000	8,090	8,090
SHU 2156	/SHU2156/, Хитрино - Каменяк / Хитрино	Хитрино		0,000	4,900	4,900
SHU 2159	/ SHU1158, Близнаци - Черноглавци / Близнаци - Калино - Иглика / SHU1065 /	Хитрино		0,000	5,000	5,000

SHU 2161	/ I - 7, о.п.Дулово - о.п.Шумен / - Сливак	Хитрино	0,000	1,500	1,500	
SHU 2162	/ SHU1160, Хитрино - Капитан Петко / - Черна	Хитрино	0,000	2,000	2,000	
SHU 2163	/ I - 7, о.п.Дулово - о.п.Шумен / - Върбак - / I - 7 /	Хитрино	0,000	3,000	3,000	
SHU 2165	/ I - 7, о.п.Дулово - о.п.Шумен / - Хитрино-Тимарево/III-7004/	Хитрино	0,000	4,037	4,037	
SHU 3151	/ SHU1150, Тервел - Студеница / - Трем / SHU1150 /	Хитрино	0,000	4,200	4,200	
SHU 3152	/ SHU1150, Трем - п.к. Добри Войниково / - Байково	Хитрино	0,000	3,600	3,600	
SHU 3153	/ SHU1150, Трем - Развигорово / - Добри Войниково - / SHU1160 /	Хитрино	0,000	3,400	3,400	
SHU 3154	/ SHU1150, Трем - Развигорово / - Единаковци	Хитрино	0,000	2,800	2,800	
SHU 3155	/ I - 2, п.к. Тервел - Шумен / - Звегор	Хитрино	0,000	0,700	0,700	
SHU 3157	/ III - 7004, Тимарево - Струйно / Длъжко - Развигорово / SHU1150 /	Хитрино	0,000	2,850	2,850	3,900
			Общо:		85,241	

Източник: Общинска администрация-Хитрино

Голяма част от пътища на територията на общината са ремонтирани и рехабилитирани през периода 2014-2020 г. с проекти по Програмата за развитие на селските райони. В периода 2014-2017г. са рехабилитирани четвъртокласни пътища по населените места на общината с обща дължина 36км. През 2018-2020 г. са изпълнени възстановителните проекти за пътна инфраструктура с обща дължина 7.837 км. Към края на 2020г., общата дължина на рехабилитираната пътна мрежа е **43.837 км, която представлява 51.43% от общата дължина на четвъртокласната пътна мрежа в общината.**

- **Улична мрежа**

На територията на Община Хитрино общата дължина на уличната мрежа е 291.520 км и е в сравнително добро състояние. Уличната мрежа е разпределена по населени места както следва:

Таблица 45. Дължина на уличната мрежа по населени места

№	Населено място	Дължина улична мрежа км.
1.	Байково	6,30
2.	Близнаци	8,48
3.	Висока поляна	7,78
4.	Върбак	24,59
5.	Длъжко	4,86
6.	Добри Войниково	10,66

7.	Единаковци	5,48
8.	Живково	10,97
9.	Звегор	8,50
10	Иглика	7,58
11.	Калино	6,45
12.	Каменяк	17,16
13.	Развигорово	10,16
14.	Сливак	7,68
15.	Становец	4,64
16.	Студеница	7,68
17.	Тервел	6,02
18.	Тимарево	25,98
19.	Трем	8,49
20.	Хитрино	13,93
21.	Черна	7,97
	Всичко:	211.36

Рехабилитираните улици на територията на общината са с обща дължина 33.808 км и съставляват 17% от общата дължина на уличната мрежа.

- ***Железопътна мрежа***

Общата дължина на железопътната мрежа на територията на Община Хитрино е 23.153 км. Това е участък от IX главна жп линия: Русе-Каспичан-Варна, която има четири експлоатационни пункта на територията на общината: гара Хитрино, гара Висока поляна, спирка Байково и спирка Каменяк. На територията на община Хитрино линията е единична и електрифицирана. Жп линията Русе-Варна е едно от най-важните транспортни направления на територията на СИР, тъй като осъществявайки връзката между пристанищата Русе и Варна, всъщност осъществява връзка между Общоевропейския транспортен коридор №7 по р Дунав и ОЕТК №8 и ОЕТК №9.

Техническото състояние на релсо-траверсовата скара е добро и гарантира заложените в графика за движение на влаковете скорости. Сервитутите на железопътните линии са нанесени в опорния план на Общия устройствен план на община Хитрино.

Модернизирането на жп направление: Русе-Варна и по-специално отстраняването на тесните места по пътната и железопътна Трансевропейска транспортна мрежа и връзките с националната транспортна мрежа, е планирано в Интегрираната транспортна стратегия на България за периода до 2030 г. като Стратегическа цел №2, насочена към подобряването на транспортната свързаност (вътрешна и външна). Разработен е проект на МТИТС: „Възстановяване на проектните параметри на ж.п. линията Русе – Варна“, на стойност: 749 082 890 лв. който ще бъде реализиран до края на 2022г. със средства от републиканския бюджет и/или заеми от международни финансови инструменти. С него ще бъде подобрена свързаността на българската транспортна система с единното европейско транспортно пространство. Хитрино, както и други общини, през които преминава жп линията ще имат възможността

за комуникации на по-високо териториално ниво, и съответно по-добри възможности за развитие. Като част от широкообхватната TEN-T мрежа оста Русе-Варна е подходяща за разполагане на товароемки производства, изискващи превоз на горими обеми масови товари между пристанищата Русе и Варна.

4.2. Водоснабдителна инфраструктура

По данни на „ВиК“ – ООД Шумен, водопроводната мрежа в община Хитрино започва да се изгражда след 1935 г. Водопроводите са в експлоатационна възраст между 40 и 84 години. **Общата дължина на довеждащите водопроводи в общината е 87км, а на разпределителната мрежа – 125км.** Изградените водопроводи са главно от етернитови, манесманови, стоманени и поцинковани тръби.

Общата дължина на външната водопроводна мрежа в община Хитрино е 102 км. Тя е на възраст между 28 и 78 години. Експлоатационният период на водопроводите отдавна е изтекъл. Това е един от основните проблеми на водоснабдяването, който обуславя големи загуби, намалена проводимост, чести аварии, влошено качество на питейните води. Загубите на вода са два вида:

- ✓ **Технически загуби** - дължат се на скрити течове, видими аварии, изтичане на вода от водоеми и др. Те са както по външните довеждащите тръбопроводи извън населените места, така и по вътрешните водоразпределителни мрежи по населени места.
- ✓ **Търговски загуби** - формират се най-вече вследствие неточното отчитане на консумираната от потребителите вода или изобщо неизмерена такава при консуматори без водомери, кражби на вода и други.

Общата дължина на вътрешната водопроводна мрежа в община Хитрино е 137км. Проблем по отношение на водоснабдяването е остарялата водопроводна мрежа за питейна вода, която често аварира. Една от най - належащите нужди е включването на нови водоеми към водоснабдителната мрежа. Състоянието на водоснабдителната мрежа е частично подобро в периода 2007-2020г. С проекти през първия и втория програмни периоди са рехабилитирани общо 49 км. водопроводи, като от тях 14 км. са от вътрешната водопроводна мрежа в общината.

4.3. Енергийна инфраструктура (вкл. възобновяеми енергийни източници (ВЕИ))

• Газопреносна и газоразпределителна инфраструктура

Община Хитрино е от малкото общини, включени в трасето на магистрален газопровод. През територията ѝ преминава участък с дължина 26.9 км. от северния клон на газопровод от националната газопреносна мрежа. Тръбата на газопровода преминава през землищата на 8 (осем) села: **Тервел, Трем, Единаковци, Добри Войниково, Черна, Сливак, Каменяк и Живково.** Газопроводът е с налягане 5,4 МРа и диаметър на тръбата 711мм. **В сервитута на газопровода е положен съобщителен кабел, който има за цел предаване на технологична информация за работата на съоръженията.** Сервитута на газопровода е ивица с ширина 15м. от двете страни на оста му или общо 30м, в която съгласно „Наредба №16/09.06.2004г. за сервитутите на енергийните обекти“ се забранява всякакъв вид строителство, засаждане на дървета с развита коренова система и др. дейности изброени в чл.20 от наредбата.

С Наредба №6/25.11.2004г. за технически правила и нормативи за проектиране, изграждане и ползване на обектите и съоръженията за пренос, съхранение,

разпределение и доставка на природен газ“ се налага и територия на превантивна устройствена защита по смисъла на чл.10 от ЗУТ (охранна зона) около газопровода. За газопроводи с условен диаметър над 600 до 800мм, охранната зона е ивица с ширина 200м от двете страни от оста на газопровода или общо 400м, в която зона има ограничителен режим по отношение на застрояването.

Отклонения от националната газопроводна мрежа захранват областните градове Варна, Добрич, Шумен, Търговище и други по-големи градове на територията на СИР. **Част от трасето на газопроводното отклонение за Шумен (ГРС) преминава през землищата на две села (Живково и Каменяк) в община Хитрино. На територията на общината газопроводното отклонение за ГРС Шумен е с дължина около 700м.** Газопроводът е с налягане 5,4 МРа и диаметър на тръбата 219мм. В сервитута на газопровода е положен съобщителен кабел, който има за цел предаване на технологична информация за работата на съоръженията.

Газопроводното отклонение за ГРС Шумен налага същите ограничения, както магистралния газопровод- сервитутна и охранна зона, с тази разлика че размера на охранната зона е по-малък поради малкия диаметър на газопровода. Размерите на зоните за газопроводното отклонение са съответно- сервитутна зона по 15м от двете страни на оста на газопровода и охранна зона- ивица с ширина 100м от двете страни от оста на газопровода. В област Шумен, 4 (четири) от десетте общини, сред които и Хитрино са с достъп до ГПМ (газопреносна мрежа), т.е те са в най-благоприятно териториално разположение и дори някои вече имат изградена газоразпределителна мрежа – в т.ч. община Шумен, община Нови пазар и община Каспичан. По данни на газоснабдителните дружества, в област Шумен от възможния дял 28.93% домакинства за газифициране към 30.06.2018г. са газифицирани по-малко от половината – 10.59%.

По данни на „Булгартрансгаз“ има изготвен инвестиционен проект за изграждане на оптична кабелна мрежа, в сервитута на газопроводите.

Трасетата, сервитутната и охранната зона на съществуващите газопроводи са нанесени в опорния план на Общия устройствен план на Община Хитрино.

Изградено е "Разширение на газопреносната инфраструктура на "Булгартрансгаз" ЕАД паралелно на северния (магистрален) газопровод до българо-сръбската граница" преминаващ през землищата на: с.Живково, с.Каменяк и с.Сливак, с.Близнаци, с.Черна, с.Добри Войниково, с.Трем и с.Тервел, община Хитрино, област Шумен.

Развитието на газоснабдителна мрежа на територията на община Хитрино с включени в нея всички села, откъдето преминава газопровода представлява ценна възможност в бъдеще да се осигури достъп до перспективен и ефективен енергиен източник за промишлеността, домакинствата и обществените сгради в общината – природен газ.

- ***Електроенергийна инфраструктура (в т.ч. и ВЕИ)***

Общата дължина на електропроводите 400 kV на територията на СИР е 349.2 km, а на 220kV – 267.7 km. Елементите на електропреносната система имат транзитни функции, без пряко отношение към електрозахранването на района, но създават определени проблеми при земеползването, поради различните ограничения, наложени от спецификата на функциите им. **Пряко отношение към електрозахранването на общините и населените места в СИР има мрежата електропроводи 110 kV и**

нейната пространствена организация. По данни на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД през територията на Община Хитрино преминават въздушни електропреносни линии (ВЕЛ). ВЕЛ 110kV „Иглика“ с дължина 1,35км., ВЕЛ 110 kV "Бели лом" с дължина 4,3км. ВЕЛ 110kV „Бели лом" и ВЕЛ 110 kV „Развигор" на една стълбова линия с дължина 7.25км. Изградени са от желязо-решетъчни (ЖР) стълбове, изолатори, проводници АСО 400, АСО185 и мълниезащитно стоманено въже. Ширината на сервитутната ивица на ВЕЛ 110 kV съгласно наредба №16 за сервитутите на енергийните обекти е както следва:

- При трасе през населени места и селищни образувания: хоризонтално разстояние между крайните проводници при максимално отклонение, плюс: 8м по 4м от двете страни. При трасе в земеделски земи - хоризонтално разстояние между крайните проводници при максимално отклонение, плюс: 6м по 3м от двете страни.
- При трасе в земи от горския фонд, просеки с ширина: В нискостеблени насаждения с височина до 4м:-хоризонтално разстояние между крайните проводници при максимално отклонение, плюс: 6м по 3м от двете страни.
- При трасе на ВЕЛ през паркове, зелени зони и други ценни насаждения -намалена ширина на просека до хоризонталното разстояние между проводниците при най-голямото им отклонение плюс 6м, по 3м от двете страни или приблизителна ивица с ширина 40 метра по 20 метра от двете страни на оста.

В повечето случаи във всяка община на СИР има охраняваща подстанция 110/20 kV. Наличието на подстанция повишава качеството и сигурността на електрозахранването и позволява по-големи възможности за икономическо развитие на територията. **В СИР са изградени общо 36бр. подстанции 110/20 kV, но в част от общините, сред които и Хитрино няма изградени такива.** Това създава по-ограничени възможности в икономическото развитие на общината. Въпреки това, всички населени места от територията на община Хитрино са електрифицирани. По данни на „ЕНЕРГО-ПРО - Мрежи" АД общата дължината на ел. проводите на територията на общината е 325 км.

Таблица 46. Дължина на ел. проводите на територията на община Хитрино

Община	П/ст.	Ел. проводите СН	ТП	ТП
	бр.	км	бр.	кVA
Хитрино	0	325	65	23348

Източник: „ЕНЕРГО-ПРО - Мрежи" АД

През 2014г. е извършена рехабилитация на ВЕЛ 110 kV "Бели лом". Дружеството ЕНЕРГО-ПРО не предвижда нови проекти за реконструкция и разширяване на електроразпределителната мрежа. **Дружеството няма перспектива за развитие и изграждане на нови обекти до 2033г., а в плана до 2025г. не са предвидени рехабилитации на останалите ВЕЛ.**

Подменени с енергоспестяващи осветителни тела са старите лампи на уличното осветление на територията на общината и са изведени индивидуалните електромери на домакинствата. **Осветителните тела са подменени с енергоспестяващи само в**

населените места: Тервел, Каменяк и Хитрино, като са предвидени и в останалите населени места да се подменят поетапно.

Възобновяеми енергийни източници

За производството на алтернативна електрическа енергия в страната се използват водна,

вятърна и слънчева енергия, в зависимост от специфичните природни условия за всеки район. **Североизточният район е с най-добри условия за усвояване на ветровата енергия** и тук са изградени най-много от ВяЕЦ в страната, повечето от които са в Каварна, Балчик и Шабла. Районът заема второ място след Югозападен централен район (ЮЦР) по усвояване на енергията на ВЕИ. Условният показател “плътност на мощностите от ВЕИ” за СИР е по-висок от средния за страната и това се дължи основно на големите ветроенергийни паркове.

Усвояването на различните видове ВЕИ е съобразно потенциала на територията. За развитието на производството на електроенергия от възобновяеми енергоизточници **съществуват и редица ограничения, между които: наличие на защитени територии, защитени зони и природни местообитания, пътища на мигриращи птици, висококатегорийни плодородни земи, законодателни ограничения в областта на управлението на водите и др.** Територията на община Хитрино, заради равнинния си релеф и благоприятните климатични условия /голям брой слънчеви дни, но също и ветрове/ има потенциал за усвояване, както на ветровата енергия, така и на слънчева. До момента този потенциал е използван много оскъдно – на територията на общината е изградена само 1 (един) бр. фотоволтаична електроцентрала, усвояваща слънчева енергия, чрез соларни панели в с. Висока поляна.

Таблица 47. Изградени мощности по видове ВИ по общини и области в СИР към 30.06.2018г.

Община/област	ВЕЦ Мощност МВт	ФтЕЦ Мощност МВт	ВяЕЦ Мощност МВт	БиоЕЦ Мощност МВт	ВИ общо брой	ВИ общо мощност МВт	Плътност МВт/ 1000km ²
Община Хитрино		0.2			1	0.2	0.69
Община Шумен		2.3			6	2.3	3.56
Област Шумен	2.8	22.1	0.0	0.0	30	24.8	7.32
СИР	4.0	69.2	560.6	4.2	260	637.8	44.03
Р.България	2362.4	1052.83	700.2	64.2	2337	4179.7	37.7

Източник: ЕСО

Прогнозно развитие на енергийната инфраструктура на територията на общината

Развитието на енергийната инфраструктура в община Хитрино в средносрочен план (2021-2027г.) може да се осъществи в няколко посоки, като се стъпи на наличния природен и технически потенциал – в това число:

- ✓ Подмяна на стари осветителни тела с енергоспестяващи и изнасяне на индивидуални електромери на домакинства в общо 18 населени места, където все още осветлението не е подменено, с изключение на селата, в които това е направено: с.Тервел, с.Каменяк и с.Хитрино.
- ✓ Изграждане на нови мощности (ФтЕЦ и ВяЕЦ) за производство на енергия от ВЕИ (ветровата, слънчева), както за собствени нужди, така и за търговски цели.

- ✓ Да продължи процеса на подобряване енергийната ефективност на сгради (обществени, жилищни и фирмени), като се стъпи на опита, който общината има до момента с подобряването на енергийните характеристики на обществени и общински сгради;
- ✓ Използване на наличният потенциал /технически и природен/ за поетапно газифициране на 8 (осем) села на общината, през чиито земища преминава магистралния газопровод, като се започне с двете села (Камењак и Живково), откъдето минава и трасето на отклонението на газопровода при ГРС – Шумен.

За нуждите на газификацията трябва да бъдат направени необходимите проучвания и съгласувателни мерки, но най-вече да се проведе широка разяснителна кампания относно ползите – глобални /за екологията/ и индивидуални/ за всеки потенциален абонат/ от газифицирането на общината.

4.5. Екологична инфраструктура

• *Инфраструктура и дейности за събиране и управление на отпадъците*

В община Хитрино екологичната инфраструктура е недоразвита. Съществуващите технически съоръжения подпомагат предимно управлението на отпадъците, генерирани от населението. На територията на общината е изградена инсталация за предварително третиране /сепариране/ на отпадъци за три общини – Каолиново, Венец и Хитрино. Инсталацията е изградена със средства от ПУДООС в землището на с.Близнаци. Чрез предварителното третиране се улеснява последващото рециклиране на отпадъчни материали от хартия, картон, пластмаса и метал, заложиени в ЗУО. Инсталацията функционира от 01.09.2020 г. В общината е въведено и организирано сметосъбиране, сметоизвозване, обезвреждане на събраните битови отпадъци и депониране в „Регионално депо за неопасни отпадъци“ кв. Дивдядово в гр. Шумен. В община Хитрино се събират предимно смесени битови отпадъци, чиито основни източници са: домакинствата, административни, социални и обществени сгради. Битовите отпадъци се генерират и събират още от търговски обекти и съпътстващи производството занаятчийски дейности, обекти за отдих и забавления, заведения за общественно хранене, когато нямат характер на опасни отпадъци, и когато количеството или състава им няма да попречи на тяхното третиране съвместно с битовите отпадъци. За нуждите на организираното сметосъбиране във всичките 21 населени места на общината са разположени контейнери. Съдовете се подменят и допълват ежегодно. Средствата за това се осигуряват от общинския бюджет. Ежегодно се закупуват средно по 10 (десет) броя съдове. Честотата на извозване и районите се определят всяка година със заповед на кмета на Общината, съгласно изискванията и сроковете на Закона за местните данъци и такси /ЗМДТ/. Дейностите по събиране и извозване на контейнерите с отпадъци от всички населени места в общината се извършват от общинско звено „БКС”. В края 2019 г. е подписан договор за закупуване на 200 бр. компостери от 740 л. за домашно компостиране. Община Хитрино има сключени договори още за:

- Сепариране на смесени битови отпадъци обхванато на 100%;
- Извозване, депониране и обезвреждане на битовите отпадъци от територията на общината до „Регионално депо” за неопасни отпадъци, находящо се в землището на кв. Дивдядово, гр. Шумен;

- Въвеждане на система за разделно събиране, съхранение, предварително третиране и транспортиране на отпадъци от опаковки, образувани на територията на общината от домакинствата, административните, социалните и обществените сгради, заведенията за обществено хранене, търговските обекти и обектите за отдих, забавления и туризъм;
- Организиране, изграждане и прилагане на система за събиране, транспортиране, съхраняване, предварително третиране и предаване за оползотворяване и/или обезвреждане на НУБА;
- Организиране на система за разделно събиране на ИУЕЕО;
- Организиране на дейности по събиране, съхраняване и разкомплектоване на излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) и по повторна употреба, рециклиране и/или оползотворяване на отпадъци от моторни превозни средства (МПС);
- Организиране на система за разделно събиране от крайните потребители, съхраняване и транспортиране на отпадъци от ИУЕЕО;
- Съхраняване, събиране, транспортиране и предаване за последващо третиране, включително оползотворяване на излезли от употреба гуми (ИУГ);
- Третиране и съхраняване на строителни отпадъци;
- Събиране и транспортиране чрез мобилен събирателен пункт и съхранение до предаване за оползотворяване и/или обезвреждане на **опасни битови отпадъци от населението**;

Община Хитрино участва в Регионално сдружение по реда на Закона за управление на отпадъците с общините от региона, съгласно Националната програма за управление на дейностите по отпадъците.

Таблица 48. Количество събрани битови отпадъци и разделно събраните отпадъци от опаковки по години

показател	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ТБО/ тон	1616	1590	1613	1680	1587	553
Сепарирани отпадъци /тон	46,23	53	174	76	189	97
Постъпили отпадъци от опаковки/ тон	30,318	51,168	79,803	94,470	85,225	61,370
Общо рециклируем и отпадъци от опаковки /тон	4,95	26	28	22	23	16,63
Брой разположени контейнери	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Бобър за СБО/бр.	+6	+16	+2	+10	+11	0
Бобър - жълт бр.	-	+28	-	+7	62	62
Бобър - зелен / бр.	-	+14	-	+9	50	50

За периода 2014-2019г. са раздадени 481бр. контейнери за организирано сметосъбиране, от които 32 бр. са предоставени на юридически лица и останалите са разпределени по населените места на община Хитрино – 449 бр. **Събраният битов отпадък за 2019 г. намалява с 1063 т. в сравнение с 2014г, който е 1616 т. за година – 34.22%. В община Хитрино е изградена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки с два типа контейнери** - зелени за стъклени отпадъци и жълти за пластмаса, хартия и метали. За периода 2014-2017 г. се вижда развиване на системата по отношение на общия брой контейнери и увеличение на отпадъците от опаковки. Положителен признак е увеличението на рециклируемите.

Община Хитрино е разработила проект за изграждане на компостираща инсталация за зелени биоразградими отпадъци. Обособен е имот, върху който ще се осъществи инвестиционното намерение – неизползваема кариера – чакъл с площ от 23.277 дка в землището на с.Добри Войниково. **До настоящият момент Община Хитрино не е събираща разделно био - отпадъци и не е правила количествен анализ. Предполага се, че очакваните количества растителни отпадъци за компостиране, които ще постъпят на площадката ще бъдат до 400 тона/годишно.** На площадката е предвидено приемането на зелени отпадъци от домакинствата и зелени и дървесни отпадъци от обществените зелени площи, поддържани от общината.

Таблица 49. Материали, попадащи в обхвата на определението за биоотпадъци

Описание	Код от Европейския списък на отпадъците
Отпадъци от паркове и градини (зелени отпадъци) както и от частни гради и обществени паркове, градини, зони и др.	20 02 01
Дървесни материали, не съдържащи опасни вещества, без мебели и едрогабаритни битови отпадъци	20 1 38

- **Канализационна мрежа и инфраструктура за пречистване на отпадъчни води**

В нито едно от населените места на Община Хитрино няма изградена канализация. На територията на общината няма изградени и пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ). Към момента отпадъчните води от домакинствата и обществения сектор са заустени в септични ями, което създава предпоставки за замърсяване на почвата, повърхностните и подземни води. От друга страна липсата на дъждовна канализация създава условия за образуване на водосбори и залежаване на повърхностните води, което води до разрушаване на пътните платна и непроходимост на уличната мрежа. **Като цяло се нарушава и екологично равновесие на територията на общината в резултат на непречистените води.**

Изграждането на канализация и ПСОВ на територията на общината ще спомогне за постигане на целите, заложи в Рамковата директива по водите „ПУРБ на ИРБ и Директива 91/271/ЕЕС. През 2017 г. само 76% от населението в България е обхванато от канализационни мрежи, а по-малко от две трети (63,4%) е обслужено с

пречиствателни станции за отпадъчни води. Североизточният район, в който се намира и община Хитрино е с най-висок дял обхванато с канализация население от останалите райони в страната. Наблюдават се големи вътрешнорегионални различия в относителния дял на населението, обслужвано от канализационна мрежа. **В национален мащаб, 12% от населението, което живее в населени места с повече от 2 000 е.ж., трябва да бъдат свързани към канализационната мрежа, за да се отговори на изискванията на Директивата за пречистване на градски отпадъчни води (ДПГОВ). ДПГОВ изисква отпадъчните води от агломерации с повече от 2 000 е.ж. да се отвеждат и всички отведени отпадъчни води да се пречистват.**

Прогноза и за развитието на екологичната инфраструктура

Основните направления в развитието на екологичната инфраструктура в община Хитрино са три:

- ✓ Разширяване и модернизиране на съществуващата инфраструктурата - за управление на отпадъците, чрез изграждането на проектираната компостираща инсталация за зелени биоразградими отпадъци в землището на с. Добри Войниково. Препоръчително е системата да се внедрява плавно и с активни информационни кампании с цел подготовка на населението за нея. Организирането на система за разделно събиране на тези отпадъци, както и от зелените системи е и задължение на местната власт по Наредба за разделно събиране на биоотпадъците. С изпълнението му Общината може едновременно да изпълни и мярката за предотвратяване и /или намаляване образуването на отпадъци;
- ✓ Изграждане на канализационна мрежа и мобилни пречиствателни станции във всички населени места (села) за пречистване на отпадъчни води (ПСОВ);
- ✓ Изграждане на дъждовна канализация за предотвратяване на водосборите и залежалите повърхностни води, причиняващи разрушаване на пътни настилки и улична мрежа.

Фактори, благоприятстващи бъдещото развитие са проектната готовност на община Хитрино за компостиращата инсталация и инвестиционната програма на „Водоснабдяване и Канализация“ООД гр. Шумен, която планира решаването на належащите проблеми от този вид в община Хитрино.

4.6. Основни екологични проблеми. Оценка и анализ на екологичния риск.

За да се направи оценка на екологичния риск е необходима информация за съдържанието на токсичните метални и други замърсители в обектите на околната среда – води, седименти, утайки, почви, въздух, шум, защитени зони и защитени територии. Изпълнителната агенция по околна среда към МОСВ извършва непрекъснат ежегоден мониторинг на екологичните обекти съгласно действащото законодателство и изградената Национална система за мониторинг на води и почви.

Основните екологични проблеми на територията на общината са както следва:

- **Замърсяване на почви, повърхностни и подземни води**

Почвите се замърсяват от:

- Инфилтрация на замърсени води от промишлеността и битая;
- Отлагане на замърсители от прах и аерозоли от транспортното замърсяване;
- Замърсяване с битови отпадъци.

Причинители на замърсяването на първо място са отпадъчните води от домакинствата и обществения сектор, които се заустват в септични ями, поради липсата на канализация и на пречиствателни съоръжения за отпадъчни води. Замърсяването на почвите на територията на общината е причинено и от интензивното селско стопанство и животновъдство. В зависимост от типовете замърсители и техните свойства - киселинно-основни, окислително-редукционни, комплексообразуващи, йонообменни и други могат да бъдат променени и генетично-обособените почвени условия. Като следствие се изменя въздушно – водния режим на почвата и микробиологичните процеси в нея, като и могат да настъпят физикохимични и биохимични трансформации. Замърсителите се натрупват в повърхностните почвени слоеве, където реактивоспособността е най-силно изразена. Замърсителите, след попадането им в почвата, образуват нови вещества: утаечни форми и продукти от взаимодействието с твърдата фаза; разтворими и неразтворими минерални и органични комплекси, адсорбирани обменни форми и свободни йони в разтвор. Най-честите промени в почвите са свързани с изменения в сорбционните и киселинно-основни изменения, които дестабилизируют биологичната усвояемост на макро и микро елементите и предизвикват явления на хранителен дефицит.

В същото време почвата има роля на универсален сорбент и неутрализатор, обусловена от поглъщателната способност на органогенните колоиди и почвените микроорганизми. Тази способност на самоочистване е ограничена при насищане с вредни вещества и при съществени изменения възстановяването ѝ е почти невъзможно.

Равнинният характер на територията, както и малките наклони на водните течения не предполагат развитие на мащабни ерозионни процеси.

Принос в замърсяването на почвите има автомобилният транспорт, изхвърлящ около 50% от замърсителите, като при определени климатични условия се включва и вторично замърсяване от праха по уличната мрежа. Замърсяването на въздуха от автомобилния транспорт е основен фактор, причиняващ натрупването на тежки метали в повърхностните почвени слоеве в близост до натоварени транспортни потоци. Важна особеност при замърсяването на почвите с олово е постоянният процес на акумулация, което означава, че процесът на замърсяване е прогресивен. Почвата има слаба самоочистваща способност по отношение на тежките метали, като оловото може да остане в нея над 1000 години. Пречистването се ускорява с отглеждане на растения които го натрупват в корените си. Растенията усвояват най-вече онази част от оловото, която се намира в разтворено състояние в почвения разтвор. Натрупването на олово в различните органи на растенията е както следва: най-много олово акумулират корените, след това листата и най-малко семената. По тази причина с конкретни изследвания е доказано, че при замърсени почви с олово отглеждането например на житни (счемик) не води до замърсяване на растителната продукция - семената, докато отглеждането на кореноплодни - моркови, картофи и други е свързано със силно замърсяване на продукцията.

Продуктите за растителна защита (пестициди) също са замърсители на почвите. През последните години са установени трайни положителни тенденции по отношение на цялостния процес на управление на складовете за излезли от употреба продукти за растителна защита /забранени, с изтекъл срок на годност и др. пестициди/.

Общата констатация за състоянието на съоръженията за съхраняване на негодни и излезли от употреба пестициди и ПРЗ, разположени на контролираната от РИОСВ Варна, Шумен и Бургас територия е, че няма замърсяване на почвите.

Изводи:

1. На територията на община Хитрино липсват значителни нарушения на земните недра и на почвите;
2. Ветровата почвена ерозия е в умерени граници;
3. Няма установени значителни замърсявания на почвите в общината, с изключение на територии където се заустват отпадни води и има интензивен автомобилен трафик.
4. Един от основните причинители на замърсяването на почвите – отпадъчните води от домакинствата и обществения сектор може да бъде неутрализиран, чрез внедряването на канализационна система.

• ***Замърсяване на водите***

Рамковата Директива за водите въвежда нов подход в управлението на водите, като установява екологични норми и цели за качеството, обезпечавачи структурата и функционирането на водните екосистеми. **Основните принципи при опазване на водите са:**

1. Недопускане заустването на непречистени отпадъчни води във водни обекти – изкуствени и естествени водоприемници, което се постига чрез:

- интегрирано управление на водите в съчетание с останалите компоненти на околната среда;
- осъществяване на ефективен контрол при управление на отпадъчните води и прекратяване на замърсяванията;
- недопускане на нови източници на отпадъчни води да се въвеждат в експлоатация и заустват без пречиствателни съоръжения и непречистени;
- провеждане политика на реконструкция на стари и неефективни пречиствателни съоръжения на предприятията, заустващи отпадъчни води с качества над определените норми;
- спазване условията в разрешителните.

2. Усъвършенстване и спазване институционалната система за мониторинг и контрол, гарантиращо добро състояние на отпадъчните води и повърхностните водни обекти, което се постига чрез подобряване на контролния мониторинг на обектите с отпадъчни води и повишен капацитет на екологичния статус;

3. Реализиране задълженията на Плановете за управление на речните басейни - ПУРБ, като основен планов документ за интегрирано управление на водите;

В национален план Законът за водите (ЗВ) определя условията за опазването и използването на водите и водните обекти. Във връзка с това в ЗВ са разгледани по-широко въпросите на собствеността върху водите, водните обекти и водостопанските системи и съоръжения; режимите на ползване на водите и водните обекти; опазването на водите и водните обекти; структурата и органите за управление на водите; формите за участие на частния сектор във водостопанската дейност; финансовата организация и

икономическото регулиране и т.н.

• **Замърсяване на повърхностните води**

Части от територията на общината попадат в поречието на р.Провадийска и поречията на Русенски лом и Добруджански реки. **Община Хитрино, попада в обхвата на пет водни тела от Черноморски басейнов район.** Съгласно заповед на Министъра на ОСВ № РД - 182 / 26.02.2013 г. за мониторинг на водите, **на територията на община Хитрино, попадат пет пункта за хидробиологичен и един пункт за физикохимичен мониторинг.** Те са както следва:

1. **Водно тяло с код BG2PR900R017** (р. Провадийска - от извора до преди с. Каменяк) – лошо състояние, свързано с пресъхване на реката поради регулация на оттока.
 - ✓ Хидробиологичен мониторинг:
 - пункт р. Провадийска - с. Трем;
 - пункт р. Провадийска – г. Хитрино.
 - ✓ Физикохимичен мониторинг:
 - пункт р. Провадийска - с. Добри Войниково;
2. **Водното тяло с код BG2PR600R014** (р. Крива - от извора до след с. Лиси връх) е определено в умерено екологично състояние през 2013г.
 - ✓ Хидробиологичен мониторинг:
 - пункт р. Крива - с. Становец.
3. **Водното тяло с код BG2PR900R015** (Провадийска от с. Каменяк до гр. Каспичан) - наблюдава се периодично пресъхване на реката през 2013г.
 - ✓ Хидробиологичен мониторинг:
 - пункт р. Провадийска - с. Каменяк (състояние по макрозообентос).

Таблица 50. Пунктове за хидробиологичен и физикохимичен мониторинг на повърхностните води

река Провадийска	BG2PR900R017	р. Провадийска - от извора до преди с. Каменяк	естествено	Малки и средни ЧМ реки	R11	река	лошо	добре	N-NH4, N-NO2, N-NO3, N-total, P-PO4, P-total
река Провадийска	BG2PR900R015	р.Провадийска - от преди с.Каменяк до гр.Каспичан	естествено	Малки и средни ЧМ реки	R11	река	лошо	добре	МФ, БПК, N-NO3, N-total

Източник: БДЧР – ПУРБ 2016-2021 г.

4. **Водното тяло с код BG2PR800R018** (р. Мадара - от извора до кв. Макак, гр. Шумен) е определено в умерено екологично състояние през 2013г. На територията на общината, в обхвата на водното тяло липсват пунктове за мониторинг на водите.
5. **Водното тяло с код BG2KA800R025** (р. Чираджи (Пакоша) от извор до яз. Фисек)) е определено с умерен екологичен потенциал през 2013г.
 - Хидробиологичен мониторинг:
 - пункт р. Пакоша - с. Струйно.

От тези пет пункта, **в лошо екологично състояние е водно тяло с код BG2PR900R017 (р. Провадийска - от извора до преди с. Каменяк).** Лошото състояние е свързано с пресъхване на реката поради регулация на оттока.

На територията на община Хитрино са разположени части от три повърхностни водни тела от две поречия- Русенски Лом и Добруджански реки на Дунавски

басейнов район. В поречие Дунавски Добруджански реки - едното водно тяло включва приток на р.Ружичка като част от водосбора на реката с европейски код BG1DJ100R008, а второто е част от водосбора на р. Сенкьовица в извора с европейски код BG1DJ109R001. В поречие Русенски Лом е третото водно тяло което е част от водосбора на р.Бели Лом преди язовир Бели Лом с код BG1RL900R012. Водните тела са категория река. За поречие Дунавски Добруджански реки тип BGTR10– пресъхващи (пониращи) реки, а за поречие Русенски ЛОМ- тип BGTR11 (малки и средни карстови реки) (типология 2009 г.). **В частите на трите повърхностни водни тела, на територията на общината няма разположени пунктове за мониторинг на повърхностни води.** Съгласно направената оценка на състоянието на повърхностните водни тела в първия ПУРБ 2010-2015 г. водно тяло BG1DJ100R008 има умерено екологичното състояние и добро химическо състояние, водно тяло BG1DJ109R001 е оценено в добро екологично и химическо състояние, а **водно тяло BG1RL900R012 на р. Русенски Лом има оценка лошо екологично и добро химическо състояние.**

В края на 2014 г. БДУВДР гр.Плевен е разработила „Междинен преглед на значимите проблеми при управлението на водите в Дунавски район за басейново управление“. При разглеждане на въздействието от натоварването в частите от повърхностните водни тела няма установени промени по отношение натиска от дифузни и точкови натоварвания.

Изводи:

1. В община Хитрино към настоящия момент има рискове за замърсяване на водите, заради заустване в ями, но след изграждането на канализация и ПОСВ, този риск ще отпадне и проблема ще бъде решен.
2. В средносрочен пан, трябва да се търсят пътища за подобряване на тази част от инфраструктурата за мониторинг на повърхностни води, която е в лошо екологично състояние - водно тяло с код BG2PR900R017 (р. Провадийска - от извора до преди с. Каменяк) и водно тяло BG1RL900R012 на р. Русенски Лом, в т.ч. и посредством реализирането на проекти за интегрирани териториални инвестиции със съседни общини.

• Наличие на уязвими и чувствителни зони на територията на общината

Уязвимите и чувствителните зони, съгласно чл. 119а, ал. 1, т. 3 от Закона за водите (ЗВ) представляват зони за защита на водите. БДУВДР води регистър на тези зони, който включва и карти, на които е посочено местоположението на зоните и основанието, съгласно което са обявени като такива. Регистър на зоните за защита на водите е представен в Раздел 3 от ПУРБ 2010 – 2015 г. в Дунавски район, както и в Раздел 2 от изготвения през месец ноември 2014 г. „Междинен преглед на установените значими проблеми при управлението на водите в Дунавски район за басейново управление“.

- Община Хитрино попада в уязвима зона, съгласно Заповед № РД 930/25.10.2010г. на Министъра на ОСВ за определяне на нитратно уязвимите зони. В приложения към заповедта са определени водните тела, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници, териториите на общините или части от тях в обхвата на уязвимата зона по надморска височина и карта на зоната.

- Община Хитрино частично попада в чувствителна зона /това е само територията която съвпада с тази на частта от водно тяло BG1RL900R012/, съгласно Заповед № РД 970/28.07.2000 г. на Министъра на ОСВ. Чувствителните зони в повърхностните водни обекти в териториалния обхват на БДУВДР: с начало „р. Дунав, от границата при с. Ново село“ и край „р. Дунав, до границата при гр. Силистра“, както и „Всички водни обекти във водосбора на р. Дунав на територията на Р.България“.

• ***Райони с потенциален риск от наводнения на територията на общината***

В Дунавският район за басейново управление на основание с чл. 146г от ЗВ са определени райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН), съгласно Заповед № 88/21.08.2013г. на Директора на БДУВДР, и са утвърдени със Заповед № РДД 744/01.10.2013г. на Министъра на ОСВ. Предварителните РЗПРН са класифицирани в три степени на риск по отношение на човешкото здраве, стопанската дейност, околната среда и културно историческото наследство - нисък, среден и висок. Утвърдените РЗПРН съдържат само районите със степен на риск „висок“ и среден“. РЗПРН се определят на база на резултатите от предварителната оценка на риска от наводнения (ПОРН) по Критерии и методи за определяне и класифициране на риска и определяне на РЗПРН, утвърдени от Министъра на ОСВ, съгласно чл. 187 ал. 2 т. 6 от ЗВ. **На територията на община Хитрино не попадат райони със значителен потенциален риск от наводнения по чл. 146г от ЗВ.**

• ***Замърсяване на подземните води***

На територията на Общината в обхвата на БДУВДР не попадат пунктове за мониторинг от националната програма за наблюдение на подземни води.

На територията на Общината не попадат минерални води от Приложение № 2 на Закона за водите.

По данни на „Напоителни системи“ ЕАД клон Шумен на територията на Община Хитрино няма изградени корекции на реки, отводнителни помпени станции и отводнителни полета. **Не са регистрирани абонати ползващи промишлено водоснабдяване и вода за напояване за последните 5 (пет) години.**

• ***Замърсяване на атмосферния въздух***

Източниците на замърсяване на въздуха за община Хитрино могат да бъдат класифицирани и групирани по относителен дял, както следва:

- слабо интензивен автомобилен транспорт (83% от автомобилния парк е на възраст над 10 год.)- мобилни източници;
- битови източници и предприятия, разположени в близост до жилищни райони - зърнобаза Хитрино, дърводелски цех в с.Хитрино и с.Тимарево /организирани източници/;
- промишлени източници: бензиностанции и др. неподвижни технологични източници;
- гаров район, транспортни кръстовища, прелез и др. /неорганизирани източници/;

Отоплението на територията на общината е с индивидуални отоплителни уреди, в повечето случаи, на твърди горива. Това увеличава източниците на вредни емисии в приземния атмосферен слой и влошава качеството на атмосферния въздух. На

отделянето на вредни емисии от горивните процеси в битовия сектор най-съществено влияние оказва качеството на горивата и климатичните условия. Горивните процеси за отопление са предимно в сезона на облачни дни с висока въздушна влажност, ниски температури и в дните за температурни инверсии. **Като гориво за битови нужди се използва сравнително евтини горива – дърва и брикети.**

Територията на община Хитрино не е класифицирана като “гореща точка” по отношение замърсяването на атмосферния въздух. В сайта на Националния Институт по Метеорология и Хидрология, БАН - <http://www.meteo.bg/>, не са представени данни за замърсяването на района с азотен и серен диоксид, въглероден оксид, прах и др. Районът в който попада общината не е обременен с емисии на вредни вещества тъй като в близост няма сериозни промишлени замърсители.

Замърсяването в района на Община Хитрино се причинява от битовото отопление през студентите зимни месеци, селскостопанските дейности и транспортния поток по уличната мрежа. Основното замърсяване е с прах, серен диоксид (SO_2), азотни оксиди (NO_x), оловни аерозоли и въглероден оксид (CO).

Най-значим проблем е замърсяването на атмосферния въздух с фини прахови частици. Източниците на емисии на $FPЧ_{10}$ са битовото отопление и автомобилния транспорт.

Оценката на качеството на атмосферния въздух (КАВ) и нивата на фини прахови частици ($FPЧ_{10}$) се извършва въз основа на анализ на факторите, които могат да имат принос към наднормените нива на замърсяване – в това число:

- ✓ наличие на неблагоприятни климатични условия, в т.ч. ниски средноденонощни и средногодишни скорости на вятъра (под 2 m/s) или тихо време; образуване на мъгли; влияние на топографските условия (особености) на терена (напр. при котловинни и низинни форми на релефа); вертикално смесване на въздушни маси; противостоене на въздушни маси с океански произход с такива от континентален произход;
- ✓ наличие на специфични за дадено място други дисперсионни характеристики (т.е. характеристики на разпространение на замърсителите);
- ✓ наличие на други природни източници (силни ветрове, пренос на природни частици от сухи райони и др.);
- ✓ наличие на големи промишлени източници на замърсяване;
- ✓ наличие на други фактори, които оказват влияние върху замърсяването на въздуха (транспорт, бит, селско стопанство).

От националната мрежа за мониторинг има само една станция за община Шумен в самия град, която не е представителна за областта. АИС Шумен е градски фонов пункт (ГФ), с обхват 100 м – 2 км., т.е. посочените данни не са представителни за община Хитрино. **Към момента на територията на община Хитрино няма изградена, съответно не функционира Автоматична измервателна станция, като част от НСМОС. Не са извършвани измервания и с МАС за определяне качеството на атмосферния въздух.**

Процесът на управление на КАВ на местно ниво може да бъде представен опростено като състоящ се от следните основни стъпки:

- ✓ Измерване на концентрациите на замърсителите на подходящи места чрез подходящи методи с необходимата продължителност; осигуряване на достатъчно

качество на данните чрез прилагане на типичните методи за качествено осигуряване.

✓ Въз основа на наличните данни от измерванията и евентуално с помощта на допълнителни измервания, определяне дали концентрациите на замърсителите в района превишават нормите. В случай на превишения – определяне на честотата/размера на превишението.

✓ Анализ на причините за превишението (причина за замърсяването / емисионен източник, условия за дисперсия, особености в метеорологичната обстановка и т.н.). Моделирането на КАВ е важен инструмент за анализ на причините за превишението.

✓ За замърсителите, за които има превишение – търсене на подходящи мерки за подобрене на локалното качество на атмосферния въздух, които да доведат до достигане на нормите (най-вече мерки с голям потенциал за намаляване на концентрациите). Анализ на възможностите за провеждане на тези мерки и на разумен план-график, както и на въпросите по финансирането. Определяне на най-подходящите мерки след обсъждане с всички заинтересовани страни, и след информиране /участие на местната общественост.

✓ Осигуряване на навременното прилагане на мерките и контрол върху влиянието им върху КАВ. Ако се наложи, мерките ще трябва да се коригират при недостатъчен ефект на подобрене.

В производствената структура в община Хитрино липсват предприятия, които да са източници на отпадъчни газове и да предизвикват сериозно замърсяване на атмосферния въздух в районите, където са ситуирани. Местната промишленост е представена от малки цехове от дървообработващата и преработваща промишленост, от обекти на търговията и обслужването и селското стопанство.

Въздействие върху качеството на атмосферния въздух на населените места оказват и формираните емисии от ДВГ на автомобилния транспорт, като най-съществено това се изразява през зимните месеци. Вследствие на понижените температури на околната среда нараства времето за достигане на устойчив – оптимален работен режим на ДВГ на автомобилите, при което се изпускат изгорели газове с по високи емисии на замърсителите (СхНх; СО; сажди). **От значение е и непрекъснато нарастващия брой на МПС и съответно натоварения трафик, както и остарелия автомобилен парк.** Замърсяването на атмосферния въздух от автотранспорта както общественя, така и личния е незначително. Транспортният трафик на Община Хитрино е слабо натоварен. **На територията на населените места липсва обществен транспорт.**

Община Хитрино няма разработена „Програма за управление качеството на атмосферния въздух“. На този етап ръководството на общината счита, че на територията на общината няма превишаване на нормите и съответно не е необходимо да се разработва програма.

Изводи:

1. Състоянието на атмосферния въздух над община Хитрино се определя като добро. Общината не попада в Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ), което е свидетелство за ниската степен на замърсеност на въздуха.
2. Община Хитрино се характеризира с нисък потенциал на замърсяване - климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни

замърсители в приземния въздушен слой.

3. Не са налице превишения на годишните норми за съдържание на вредни вещества в атмосферата;

4. Сред местните източници на замърсяване на въздуха най-значим е дялът на битовото отопление с твърди горива и автотранспортът. Битовото отопление като източник с най-голям дял може да бъде неутрализиран в бъдеще, чрез внедряване на алтернативни източници за отопление с природен газ (газоснабдяване) и генериране на енергия от слънце и вятър чрез използване на ВЕИ (възобновяеми енергийни източници) и от домакинствата, и от обществения сектор и бизнеса.

5. Проблема с отоплението на твърди горива, които замърсяват въздуха, може да се реши и посредством мерки за енергийна ефективност на сградния фонд в обществения и битовия сектори.

• Шум

Високите шумови нива оказват влияние не само върху слуховия апарат на човека. **Медицински доказано е, че генерираният при различни дейности шум влияе върху психическото и нервно състояние на личността (централната нервна система), имунната система, дейността на стомашно-чревния тракт, обмяната на веществата, сърдечно съдовата система, жлезите с вътрешна секреция и др.**

Съгласно чл. 32, ал.1 от Закона за здравето, министърът на здравеопазването ръководи националната система за анализ, оценка и контрол на шума в урбанизираните територии и обществените сгради.

По отношение на акустичната обстановка, в община Хитрино няма замервания за превишаване на шума над допустимите норми, а и липсват предпоставки за това. **Шумът от автомобилния и ж.п. транспорт е основен фактор за повишени шумови нива в община Хитрино, като той представлява 80-85% от общото шумово натоварване.** Увеличението на шумовия фон, предизвикано от транспорта, се дължи на два основни фактора:

- ▶ повишената моторизация на населението и лошото състояние на автомобилния парк, уличните настилки и релсовият път на железопътните трасета и алармените системи на МПС;
- ▶ крайно недостатъчните мероприятия, насочени към намаляване на шума, в комбинация с липса на адекватен контрол на превозните средства за намаляване на шумовите нива.

На територията на община Хитрино е изградено селскостопанско летище в с. Тимарево, което отстои на около 250 м от жилищната зона. То заема 108.8 дка площ, но през последните 10 години не се използва по предназначение.

Основният локален източник на шум за общинския център - с. Хитрино е преминаващата през населеното място ж.п. линия. Това важи и за другите 3 (три) населени места (села) откъдето тя също минава – с.Каменяк, с.Байково и с.Висока поляна.

Мерките за предотвратяване и намаляване на вредното въздействие на шума в околната среда целят защита на здравето и осигуряване качеството на живот на населението. Част от тях са свързани с разработването на стратегически карти за шум и планове за действие. Една от мерките за намаляване на шума може да бъде

залесяването в районите, изложени на по-високо ниво на шума.

Осъществяването на тези мерки ще доведе не само до редуциране на шума в околната среда, но и до цялостно подобряване на инфраструктурата и жизнената среда в населените места.

• **Радиация**

Естественят радиационен гама - фон е конкретна физична характеристика на околната среда, характерна за всеки регион.

На територията на община Хитрино няма изградени обекти и други антропогенни източници, които са доказани замърсители, допринасящи за промяна в радиационната обстановка. Не са известни данни за разположени на територията на общината значителни източници на нейонизиращи лъчения. Няма установено завишаване на естествения радиационен фон.

Основен източник на енергия за процесите в атмосферата е слънчевата радиация. Тази енергия определя степента на устойчивост или неустойчивост, на обмена на въздушни маси с различни физически характеристики, активността на хоризонталните и вертикалните атмосферни токове.

В разглеждания район сумарната слънчева радиация показва закономерен годишен ход с минимални стойности през декември и максимум през юни и юли. Това определя режима на вътрешномасовите атмосферни процеси при липса на активен атмосферен пренос. Инверсионната стратификация и отслабването на турбулентния топлообмен най-често са следствия от отрицателен радиационен баланс.

Таблица 51. Дневни суми на сумарната слънчева радиация (кал/см²/час)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
120.0	189.0	271.0	375.0	461.0	508.0	515.0	471.0	382.0	244.0	134.0	85.0

Източник: Климатичен справочник за България

Сумарната радиация нараства с височината на слънцето и в часовете около обяд достига максималните си стойности. Познаването на светлинния режим в общината е тясно свързано с хигиената на труда, експлоатацията на различни технически съоръжения, в т.ч. и на соларни панели.

• **Биоразнообразие**

Разнообразието на почвено-климатични условия в източната област на Дунавската равнина определят териториалното разпределение на различните растителни видове. Наблюдават се обширни площи с добре запазена естествена горска и тревна растителност. Тревният състав се състои от червена (*Trifolium pratense*) и бяла детелина (*Trifolium repens L.*), ливадна класица (*Alopecurus pratensis*), овсига (*Bromus arvensis*), коило (*Stippa capillata*) и др.. В заливните тераси на реките се наблюдават представители предимно от житното растение пирей (*Agropyrum repens*), ливадината (*Limnanthes alba*), полевицата (*Agrostis tenuis*) и др. Територията на областта е покрита с горска растителност от широколистни видове, в които преобладават дъбови формации от обикновен габър (*Carpinus betulus*), цер (*Quercus cerris*), благун (*Quercus frainetto Ten.*), келяв габър (*Carpinus orientalis*). Постоянни техни спътници са липата (*Tilia tomentosa*), ясенът (*Fraxinus angustifolia*), габърът (*Carpinus betulus*) и дивата круша (*Pyrus pyraster*).

В съседство с тези растителни видове или заедно с тях се срещат и храстите на

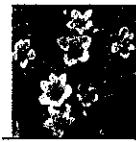

смадликата (*Cotinus coggygria*), чашкодряна (*Cornus sanguinea*), червен глог (*Crataegus monogyna*), лещката (*Corylus avellana*) и др. Буковите гори са разпространени в северните разклонения на Лиса планина. Мерите, пасищата и ливадите предимно в югозападната част на областта, са важна естествена база за развитието на животновъдството.

По архивни данни на територията на Община Хитрино има регистрирани защитени растения в землищата на с. Иглика и с. Становец от: *Adonis aestivа* – Летен гороцвет и *Primula vulgaris* – Лечебна иглика.

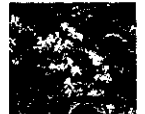

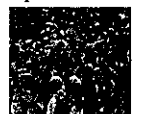
Основни горски видове, срещащи се в територията на Община Хитрино са няколко вида дъб, габър, бряст, ясен, клен, липа, топола, акация, люляк, черница и дива круша. Запазени са и отделни съобщества от мизийски бук. Около 770 вида, или 19% от всички видове растения у нас, са лечебни. Повечето от тях, около 760 вида, са диворастящи. **В района на община Хитрино не са извършвани теренни проучвания относно местоположението на естествените находища на лечебните растения, условията в местообитанията, както и оценка на количеството и състоянието на ресурсите**

По литературни данни, в района се срещат около 25 вида лечебни растения, чието събиране, изкупуване и устойчиво ползване се регламентира от Закона за лечебните растения. Всичките видове с лечебни свойства, са с широко разпространение, и не са защитени от ЗБР. Ежегодно в началото на годината се издава заповед на кмета на общината за забрана за бране, изкореняване и продажба на диворастящи застрашени и защитени растения под ограничителен режим на ползване: снежно кокиче, пролетна циклама, оливиеров минзухар, битински синчец, горска теменуга, кукуряк, иглика, божур, кукувечу грозде и др.

Таблица 52. Описание на билки, установени по литературни данни, които се срещат в района на община Хитрино

Българско име	Латинско име	Семейство	Кратко описание
Безсмъртниче обикновено 	<i>Xeranthemum annuum</i> L.	Asteraceae	Едногодишно тревисто растение. Цъфти през месеците юни - септември. Среща се по сухи тревисти и пустеещи места.
Блатняк обикновен 	<i>Caltha palustris</i> L.	Ranunculaceae	Многогодишно тревисто растение високо до 50 см. Среща се край потоци мочурливи места. Цъфти в месеците от март до юли. Използва се цялата надземна част на растението.
Бръшлян 	<i>Hedera helix</i> L.	Araliaceae	Вечнозелено увивно или пълзящо растение с хватателни коренчета по стъблата. Цъфти август-септември. Повсеместно е разпространен. Използват се листата (<i>Folia Hederae</i>).
Бъз нисък (Бъзак) 	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Caprifoliaceae	Многогодишно тревисто растение с дълго, пълзящо, силно разклонено коренище, с бели цветове и тъмносини до тъмновиолетови кръгли плодчета, което цъфти през периода от май до август. Среща се по изоставени места като бурен край селища, пътища, край реки.

<p>Бъз черен</p> 	Sambucus nigra L.	Caprifoliaceae	Листопаден храст или ниско дърво високо 2-6 m със сива кора и мека бяла сърцевина. Цъфти април-юни. Среща се в населени места и храсталаци. Лечебни свойства имат всички части на растението.
<p>Великденче лечебно</p> 	Veronica officinalis L.	Scrophulariac	Великденчето е многогодишно тревисто растение с пълзящо или повдигнато стъбло, високо до 30 см. Цъфти през пролетта и началото на лятото. Използва се надземната част (Herba Veronicae).
<p>Ветрогон полски</p> 	Eryngium campestre L.	Apiaceae	Многогодишно тревисто растение. Расте по сухи тревисти места - пасища, сухи ливади, край пътища и други повлияни от човешка дейност места, също и като плевел в различни земеделски култури. Употребявана част: корените (Radix Eryngii) и стръкове (Herba Eryngii).
<p>Върба бяла</p> 	Salix alba L.	Salicaceae	Дърво с тъмносива, дълбоко напукана кора, високо до 25-30 м. Младите клонки на върха със сребристи власинки, по - късно голи. В съвременната медицина се използва върбовата кора (дрога Cortex Salicis), която се събира рано напролет.
<p>Глухарче обикновено</p> 	Taraxacum officinale Web.	Asteraceae	Цъфти през месеците от март до ноември. Среща се по тревисти места - ливади, поляни, паркове; край пътища; пустеещи места и др. Най- често за билка се използва корен от глухарче - Radix Taraxaci.
<p>Детелина пълзяща</p> 	Trifolium repens L.	Fabaceae	Многогодишно тревисто растение. Цъфти май - октомври Повсеместно разпространена. Използват се листата, събрани в края на цъфтежа с дръжки до 3 см.
<p>Живовлек ланцетовиден</p> 	Plantago lanceolata L.	Plantaginaceae	Цъфти през месеците май - септември. Среща се край пътища, по насипи, тревисти места и други повлияни от човешката дейност места. Събират се листата.
<p>Звъника лечебна (Жълт кантарион)</p> 	Hypericum perforatum L.	Hypericaceae	Цъфти май-август. Среща се по сухи, тревисти места, храсталаци. Събират се стръкове от жълт кантарион - Herba Hyperici.
<p>Камшик лечебен</p> 	Agrimonia eupatoria L.	Rosaceae	Цъфти през месеците юни - септември. Среща се по тревисти и храсталачести места. Използвана част: Стрък от камшик - Herba Agrimoniae.
<p>Киселец</p> 	Rumex acetosa L.	Polygonaceae	Цъфти през месеците май- август. Среща се по каменисти и тревисти места. Преди да цъфне се берат листата, заедно с младите клонки.
<p>Комунига бяла</p> 	Melilotus alba Med	Fabaceae	Вирее на запустели, непродуктивни, бедни и осолени почви, по влажните тревисти места, из обработваемите земи, стърнищата. Използвана част: Надземната част, брана през време на цъфтежа.

<p>Комунига лечебна</p> 	<p>Melilotus officinalis (L.) 'Pal.</p>	<p>Fabaceae</p>	<p>Среща се из влажните ливади и поляни, из посевите и край пътищата. Използвана част: Стръковете от жълта комунига Herba Meliloti.</p>
<p>Липа сребролистна</p> 	<p>Tilia tomentosa</p>	<p>Malvaceae</p>	<p>Дърво високо до 30 m, листата са до 10 cm, отгоре тъмнозелени, отдолу с гъсти сивобелезникави власинки. Цъфти юни-юли. Събирана дрога - Цвят от сребролистна липа - Flos Tilia Tomentosae.</p>
<p>Лютиче</p> 	<p>Ranunculus repens</p>	<p>Ranunculaceae</p>	<p>Среща по влажни ливади, тревисти места и край пътища. Използва се цялото растение</p>
<p>Мента</p> 	<p>Mentha longifolia (L.) Huds</p>	<p>Lamiaceae</p>	<p>Цъфти през втората половина на лятото и в началото на есента. Расте по периферията на блата, по мочурливи места и разливи. Използва се изсушената надземна част на растението или само листата. Събира се във време на цъфтенето.</p>
<p>Овчарска торбичка</p> 	<p>Capsella bursa-pastoris (L.) Medic.</p>	<p>Brassicaceae</p>	<p>Цъфти март-август. Среща се по тревисти места, край пътища, пустеещи места. Събира се стрък от овчарска торбичка - Herba Bursae pastoris.</p>
<p>Омайниче</p> 	<p>Geum urbanum L.</p>	<p>Rosaceae</p>	<p>Използват се коренището и надземната част на растението. Растенията на градското омайниче цъфтят от края на май до края на август, из селищата край огради, по дворове и пустеещи места. Използват се коренищата (Rhizoma Gei tirbanae, Rhizoma Caryophyllatae) и надземната част (Herba Gei urbanae).</p>
<p>Повет обикновен</p> 	<p>Clematis vitalba L.</p>	<p>Asteraceae</p>	<p>Листопаден увивен храст. Цъфти през месеците юни-август. Среща се край храсталаци и пътища. За лечебни цели се употребяват листата, цветовете и корените. Листата и цветовете се берат по време на цъфтежа, а корените целогодишно.</p>
<p>Равнец бял</p> 	<p>Achillea millefolium gr.</p>	<p>Asteraceae</p>	<p>Цъфти през месеците от май до септември. Среща се по тревисти места, ливади, храсталаци. Използвани части стръкове от бял равнец - Herba Millefolii и цветни кошнички от бял равнец - Anthodium Achilleae Millefolii.</p>
<p>Смрадлика</p> 	<p>Cotinus coggygia Scop.</p>	<p>Anacardiaceae</p>	<p>Храст или ниско дърво до 4 метра високо с дълбока коренова система. Цъфти май-юли. Среща се в храсталаци, по сухи и каменисти почви, често върху варовити терени. Отровно при вътрешно приложение. Събират се листата на смрадликата - Folia Cotini. му. Препоръчва се еднократно черпене от популацията да не превишава 70% от нея.</p>
<p>Трънка</p> 	<p>Primus spinosa L.</p>	<p>Rosaceae</p>	<p>Трънката е широколистен голям храст или малко дърво, достигащо до 5 метра във височина. Среща се по ливади, където почвата съдържа достатъчно варовик. Трънката цъфти през март и април, а плодовете узряват някъде през октомври. Използвана част: плодове, листа, цветове</p>

Усойниче обикновено 	Echinium vulgare L.	Boraginaceae	Расте на сухи, тревисти и необработени места, край пътища, канали, като плевел в покрайнините на ниви, ливади, изоставени жилища. Цъфти от юни до септември.
--	------------------------	--------------	--

Растителността има изключително важна роля за:

- Ограничаване замърсяването с тежки метали от транспорта;
- Намаляване на запрашеността;
- Намаляване на азотните оксиди, серният диоксид и други токсични въздействия във въздуха - някои растения поглъщат до 5 пъти повече азотни оксиди от други. Особена чувствителност проявяват растенията към серния диоксид, като интензивността на поглъщане от някои видове варира от 2.83- 3.65 cm³/100 g листа/час.
- Намаляване на шума - констатирано е, че зелени пояси изградени от 4 реда дървета с нисък етаж от храсти в облистено състояние намаляват шума с 6-10 dBa.

• **Защитени територии по ЗЗТ**

Законът за защитените територии (ЗЗТ), цели опазване и съхраняване уникалността на природата, обект на защита в защитените територии, като национално и общочовешко богатство. Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и опазване на характерни или забележителни обекти на неживата природа. **Защитените територии имат следните категории:** *резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк, защитена местност.* С управлението на тези категории защитени обекти се цели създаване и развитие на екотуризъм.

Територията на Община Хитрино не попада в границите на защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии, **но част от площта ѝ попада в границите на 2 (две) защитени зони по Закона за биологичното разнообразие.(ЗБР)** Природни забележителности, находящи се в границите на община Хитрино са: ***представител на Род Quercus L. - ДЪБ "мравчен " - вековно дърво на повече от 500 години и височина над 25 метра – намира се в местността "Край селото" в землището на с. Добри Войниково.***

• **Защитени зони по ЗБР**

Националната екологична мрежа „НАТУРА 2000“ включва освен съществуващите територии, обявени по Закона за защитените територии, и такива зони, защитени с ангажиментите, поети от Република България по Директива № 92/43/ЕЕС (за хабитатите) и Директива № 79/409/ЕЕС (за опазване на дивите птици).

Защитените зони са предназначени за опазване или възстановяване на благоприятното състояние на включените в тях природни местообитания, както и на видовете в техния естествен район на разпространение.

На територията на община Хитрино са разположени 2 (две) защитени зони (ЗЗ) от НЕМ "Натура 2000". Това са "Каменица" с код BG00000138 и „Кабиюк" с код BG00000602, определени съгласно изискванията на Директива 92/43/ЕЕС за хабитатите с решение на МС № 122/02.03.2007 г. (ДВ бр.21/2007г.). По-голяма част от тези ЗЗ се намира на територията на съседни на Хитрино общини: Шумен и Каспичан.

❖ **ЗЗ " Каменица " е с обща площ от 1454.53 ха и местоположение:**

1. Област: Шумен, Община: Каспичан, Населено място: гр. Плиска, с. Златна нива, с.Каспичан,с.Могила;

2. Община: Хитрино, Населено място: с. Добри Войниково, с. Каменяк,с.Сливак,с.Тимарево;

3. Община: Шумен, Населено място: с. Велино, с. Конъвец, с. Царев брод.

❖ Защитена зона " Кабиюк" 1Кх0000138 с площ: 286.87 ха и местоположение:

1.Област: Шумен, Община: Хитрино, Населено място: с.Върбак

2. Община: Шумен, Населено място: гр. Шумен, с. Конъвец, с. Панайот Волов.

Предназначението и целите им са :

- Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона;
- Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата;
- Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

Изводи и препоръки относно екологичното състояние и екологичния риск на територията:

- Територията на община Хитрино е в добро екологично състояние и няма условия за повишаването на екологичния риск. Към момента той се базира основно на съществуващи замърсявания на почви, повърхностни и подземни води, атмосферен въздух и шум, но поддържани в граници, допустимите по закон.

- Всеки от основните замърсители на посочените елементи на околната среда е възможно да бъде неутрализиран, посредством текущ контрол, и прилагане на т.нар. зелени инвестиционни мерки, особено в уязвимите зони и тези, защитени по Закона за биологичното разнообразие (ЗЗ „Каменица“ и ЗЗ „Кабиюк“). Инвестиционните мерки, които трябва да се предприемат включват:

- Изграждане на канализационна система и включване на домакинствата и обектите от обществения сектор и бизнеса в нея – по този начин ще се неутрализират замърсените отпадъчни води, зауствани в септични ями, и ще се отвеждат в канализацията. Така ще се предотврати замърсяването на почвата и подпочвените води;

- Обособяване на мобилни пречиствателни станции за отпадъчните води (ПСОВ) във всяко от 21 села в общината, където ще се отвеждат и пречистват замърсените отпадъчни води;

- Обособяване на дъждовна канализация за водосбори от повърхностни води, които се събират върху пътните настилки и отвеждането им към канализационната система – така ще се предотврати напукването на пътни и улични настилки и проникване на замърсена вода в обособените пукнатини.

- Прилагане на добри земеделски практики, които не допускат замърсяване на почвите с нитрати, или позволяват пречистването им с отглеждане на подходяща растителност;

- Контрол върху прилагането на торове и препарати за растителна защита.

- Контрол на водовземането;

- Пречистването на въздуха от финни прахови частици, особено в зимните месеци, причинявано от масовото битово отопление с печки на твърдо гориво, може да бъде неутрализирано чрез поетапно газоснабдяване на бизнеса, обществения сектор и домакинствата, а също и с мерки за повишаване на енергийната ефективност на сгради (еднофамилни къщи, фирмени и обществени), и не на последно място чрез внедряването на алтернативни източници за производство на електроенергия – ВЕИ (соларни и вятърни електроцентрали) на територията на общината.

- Проблемът с шума, причиняван основно от транспортните средства и най-вече от амортизирани и стари автомобили и влакове, извършващи товарните превози по жп - линията, която минава през територията на общината, може да бъде решен с разработването на стратегически карти за шум и планове за действие. Като не се пренебрегват и дейности по залесяване с дървесни видове, които е доказано, че обират дицибели и намаляват вредното въздействие на генерирания силен шум.

- На територията на община Хитрино няма изградени обекти и други антропогенни източници, които са доказани замърсители, допринасящи за промяна в радиационната обстановка;

- Зелени инвестиции, но в работни места трябва да се правят в защитените зони на територията на общината. Така ще се гарантира тяхното опазване и поддържане, а също и грижата за защитените видове в тях;

- Не на последно място за доброто екологично равновесие на територията значение има и опазване на съществуващото биоразнообразие, посредством залесителни дейности и контрол в териториите, но и активни информационни кампании сред населението за нуждата от опазване на растителността и недопускане на нерегламентирана сеч.

5. Анализ на възможностите за повишаване на енергийната ефективност, внедряване на ВЕИ, намаляване на емисиите от парникови газове и употребата на изкопаеми горива.

Основните източници на парникови газове, заради които се повишава температурата на Земята и се променя неблагоприятно климата са: **въглеродния диоксид, отделян в резултат на човешка дейност; изветряването на варовиковите скали и горенето на изкопаеми горива.** Основните изкопаеми горива са нефта, въглищата и природния газ. При горенето на въглищата се отделят замърсители, свързани с екологичните проблеми, дължащи се на киселинните дъждове, градския озон и глобалните климатични проблеми. Отделят се също и димни газове. Природният газ гори по-чисто от другите изкопаеми горива. При изгарянето

на природен газ се отделят незначителни количества S, Hg и частици. Затова той се счита, че е по-щадящ от останалите горива за околната среда.

Намаляването на парниковите газове, а с тях и на неблагоприятните изменения на климата, е възможно чрез прилагане на мерки в две направления:

- За повишаване на енергийната ефективност
- За производство на енергия от ВЕИ.

На територията на община Хитрино съществуват благоприятни условия за прилагането на мерките и от двете направления. Към края на 2019г. най-голямо потребление на ел.енергия на територията на община Хитрино се отчита при битовите потребители – годишно те консумират ел.енергия на обща стойност между 4 – 5 млн. лв. По данни на „Електроразпределение Север“ АД разходите за потребена ел.енергия от битовите консуматори в периода (2014-2019) се е увеличил с 20%. Това обаче не е показател за повишена консумация, тъй като по данни на НСИ, за същия период със същия процент се е увеличила цената на ел.енергията в България. Следователно, може да се направи извод, че консумацията на битовите абонати на ел.енергия в общината се запазва една и съща в средносрочен план. Втори по консумация са „Обществени клиенти ДПИ“ – техният дял в потребената ел.енергия за 2019г. възлиза на 18.26%. За сравнение, дялът на битовите консуматори е 48.53%, или почти 3 пъти по-висок от този на „Обществени клиенти ДПИ“. Трети по дял са „Стопански клиент Мрежи“, които за 2019г. са ползвали ел.енергия на обща стойност 1 297 925 лв., което съставлява 12.13% от стойността на цялото потребление в общината. В останалите 21% потребена ел.енергия са дяловете на „Микростопански клиенти“, „Големи стопански и обществени клиенти“ и „Средни обществени и стопански клиенти“. Следователно тяхното общо потребление е по-малко от 1/3 от потреблението на абонатите от бита и обществените клиенти ДПИ.

Таблица 53. Справка потребена ел.енергия за община Хитрино за периода 2014-2019 г.

Вид клиент	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1_Стопански клиент Мрежи	16 057	26 077	24 195	25 160	20 391	17 300
3_Битови клиенти	4 320 873	4 403 664	4 543 891	4 610 115	4 688 476	5 189 579
3_Микростопански клиенти	209 929	237 965	247 973	240 240	282 297	303 751
3_Стопански клиент Мрежи	1 147 629	1 243 212	1 126 689	1 113 186	1 156 925	1 297 925
3_Стопански клиенти ДПИ	34 357	39 519	37 561	42 660	35 908	38 871
Битов клиент Мрежи	387	471	190	288	143	231
Големи обществени клиенти	86 701	105 145	101 463	98 608	88 627	145 839
Големи стопански клиенти	235 929	295 479	282 627	284 067	265 344	302 250
Малки обществени клиенти	747 698	942 811	973 289	793 246	891 384	998 354
Малки стопански	329 433	372 891	337 675	328 842	333 982	365 181

клиенти						
Обществен клиент Мрежи	35 546	36 234	36 584	44 734	43 657	40 782
Обществени клиенти ДПИ	668 280	739 518	911 296	1 275 165	1 172 686	1 952 730
Средни обществени клиенти	2 305	3 329	4 126	3 874	3 382	3 773
Средни стопански клиенти	285 136	167 222	29 097	23 984	17 702	35 768
Обща сума (лв.)	8 120 260	8 613 536	8 656 655	8 884 169	9 000 903	10 692 233

Източник: ЕРП Север

В община Хитрино съществуват благоприятни климатични условия, които са предпоставка за производството на слънчева и ветрова енергия и обособяването на фотоволтаични (соларни) и вятърни електроцентрали/паркове. Допълнително благоприятно условие е и това, че община Хитрино е на територията на СИР, за която направените проучвания показват, че района е с най-добри условия за усвояване на ветровата енергия и в него са изградени най-много от ВяЕЦ в страната. Капацитета все още не е запълнен и има потенциал за обособяване на още такива ВЕИ. Енергията, произведена от ВЕИ е алтернативен и щадящ околната среда източник, който в периода (2014-2019) става все по-използван за производство на ел.енергия. По данни на Енергиен системен оператор (ЕСО) към 30.06.2018г. на територията на община Хитрино е изградена само 1 (една) фотоволтаична централа. По данни на ЕРП Север АД произведената в общината ел. енергия от ВЕИ през 2014г. е 205 140 kWh., като се увеличава до 240 561 kWh. през 2019г., т.е с общо 17%. Това е крайно недостатъчно, за да задоволи нуждите, дори и само на един вид потребители на ел.енергия в общината. За сравнение, разходените само от битовите абонати количества ел.енергия за 2019г. са приблизително 583 млн.kWh.(583 хил.MWh).

Таблица 53. Справка за произведена ел.енергия от ВЕИ Община Хитрино

Период	2014	2015	2016	2017	2018	2019
kWh	205 140	215 965	243 138	251 944	239 637	240 561

Източник: ЕРП Север

Следователно производството на ел. енергия от ВЕИ на територията на община Хитрино не може напълно да задоволи нуждите на различните видове потребители, но е алтернативна възможност за по-малки консуматори и за производства на микростопански клиенти. През 2019г. на ден те са потреблявали общо 61 647.8 kWh ел.енергия, т.е 61 пъти повече от произвежданата ел. енергия/ден с фотоволтаици. Като се вземе предвид, че справката за произведена ел.енергия от ВЕИ в община Хитрино най-вероятно се отнася само за единствената работеща фотоволтаична централа на територията до момента, *може да се прогнозира, че ако бъдат създадени повече такива съоръжения на територията на общината, за колкото са издадените до момента разрешения за строеж, това количество ще се увеличи поне 5 пъти.*

Таблица 54. Издадени разрешения за строеж за изграждане на фотоволтаични централи на територията на община Хитрино

Строежът на Фотоволтаични централи е съобразен с редица ограничения – в това число: наличие на защитени територии и защитени зони, природни местообитания, пътища на мигриращи птици, висококатегорийни плодородни земи, законодателни ограничения в областта на управлението на водите и др. **Тези ограничения са спирали до момента стопанската инициатива в тази посока.** Пример за това е изграждането на Фотоволтаична централа в имоти № 000279 и 000282 в землището на с. Каменяк, общ. Хитрино, представляващи съответно Поземлени имоти с идентификатори 35969.4.279 и 35969.4.282. По Кадастралната карта на с. Каменяк, общ. Хитрино те попадат в защитена зона BG 0000138 „Каменица“ за опазване на природните местообитания. Защитената зона е обявена със Заповед № РД-690/25.08.2020 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ бр. 80/ 11.09.2020г.) по реда на Закона за биологичното разнообразие (ДВ бр.77/ 2002г., изм. и доп.), с въведени режими на забрани и ограничения. По-голямата част от ВЕИ, заради по-малките мощности отдават енергията си в електроразпределителната мрежа. С Решение № Ц-29 от 01.07.2020 г., КЕВР е утвърдила цена за достъп до електропреносната мрежа на Електроенергиен системен оператор ЕАД (ЕСО ЕАД), която следва да се заплаща от производителите на електрическа енергия, чиито обекти са присъединени към електроразпределителните мрежи. Последните заплащат

02.02.2011 г.	„Фотоволтаична електроцентрала с мощност 76.6 kWp” с подобект „Кабелен електропровод – кабел 0.4 kV” – ЗП 738 кв.м. III категория	С. Добри Войников Кв. 15 ули VIII Ул. „Мир” № 4
29.03.2011 г.	„Фотоволтаична система” Етап I – 10.91 кв.м. III категория	Ули X-за фотоволтаична централа кв. 28 С. Висока поляна
15.06.2011 г.	„Външно присъединяване на фотоволтаична система етап I към електропреносната мрежа” от ули X кв. 28 по плана на с. Висока поляна III категория	Кв. 28 ули X-за фотоволтаична централа по ул. „Тунджа”
19.10.2017 г.	„Фотоволтаична централа с мощност 30 kWp” VI-категория	С. Висока поляна, кв. 4, ули IV-219, Ул. „Васил Левски” 10
05.03.2020 г.	„Малка фотоволтаична централа с мощност 30 kW” ,VI- категория	с. Върбак, ул. „Симеон Велики” № 27; кв. 19, УПИ XVIII-215
05.01.2021 г.	„Фотоволтаична електроцентрала 29.44 kWp (покривна и надземна) за производство и продажба на ел. енергия на преференциални цени”, VI- категория	с.Живково, ул. „Калоян” № 24; кв. 26, УПИ V-107

ежемесечно цената за достъп на операторите на електроразпределителните мрежи,

които превеждат цената на ЕСО ЕАД. Тази цена за производителите на ел.енергия от ВЕИ е в размер на 5,28 лв./MWh, без ДДС. За сравнение, цената за традиционните производители на ел.енергия е 2,26 лв./MWh, без ДДС. **По-високата цена за производителите на енергия от ВЕИ е втория фактор, който спира стопанската инициатива в това направление, въпреки издадените 6 (шест) разрешения за строеж на фотоволтаични централи на територията на общината.**

С оглед ограничените възможности на ВЕИ да задоволят нуждите на потребителите на територията на общината, друга алтернативна възможност щадяща околната среда е ползването на природен газ, чрез газифициране на битови, стопански и обществени сгради. За това има благоприятни предпоставки, свързани с преминаването на отклонение на магистрален газопровод от националната газоснабдителна система през територията на общината и обхващащо 8 (осем) от най-оживените населени места (села) с най-голям брой консуматори на ел.енергия. В сравнение с въглищата и дървата за огрев, които към момента се ползват от битовите абонати, природния газ е по-евтино и ефикасно средство за отопление през зимните месеци, а и доста по-щадящо околната среда. Едно от препятствията към момента е липсата на газоразпределителна мрежа на територията на общината, но съществуват предпоставки такава да бъде изградена. Другото препятствие е, че населението не е информирано достатъчно добре за възможностите и най-вече за ползите от синьото гориво. Необходима е целенасочена и широка разяснителна кампания.

Друг важен фактор за повишаване на енергийната ефективност на територията на общината е подобряването на енергийните характеристики на сградите. До момента в 11 от общо 53 обществени сгради са изпълнени енергоспестяващи мерки. Това са 21% от възможните обекти, в които такива мерки могат да се приложат. Общината трябва и в бъдеще да продължи да повишава енергийната ефективност на общинските и обществените сгради. Добри перспективи има и за прилагане на такива мерки от домакинствата, чрез саниране на еднофамилни къщи. В средносрочен план такава възможност ще има с финансов ресурс, осигурен в изпълнение на Плана за възстановяване и устойчивост на Р.България, Оперативната програма за развитие на регионите (2021-2027) и други международни и национални програми.

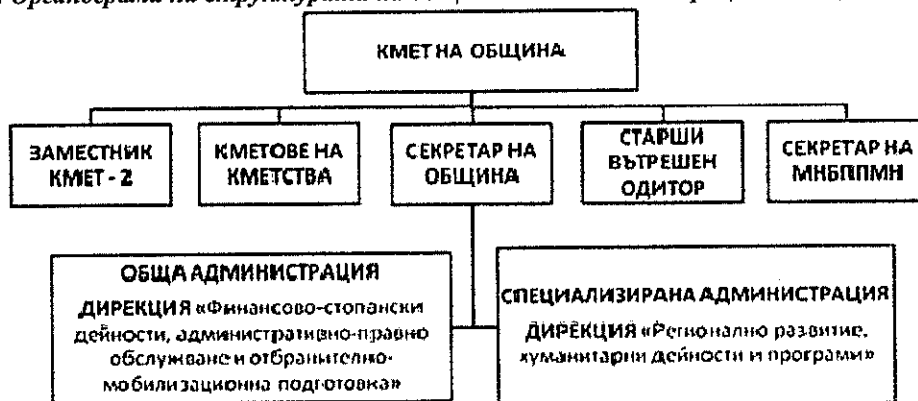
6. Анализ на административния капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО, както и необходимостта от укрепването му;

Изпълнението на Общинския план за интегрирано развитие в голяма степен зависи от административния капацитет на общинската администрация и постиганата координация и съгласуваност с участниците в процеса на планиране и развитие на местната общност.

Община Хитрино разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Плана за интегрирано развитие на Общината (ПИРО) в периода 2021-2027г. Основание за тази оценка дава натрупаният до момента добър опит в изпълнението на предходни 2 (два) средносрочни стратегически документа – Общински план за развитие (ОПР) 2007-2013г. и ОПР (2014-2020). С времето, и особено при изпълнението на втория

стратегически план (ОПР 2014-2020), в общинската администрация е създадена много добра организация за прилагане на планираните мерки, организиране и ефективно използване на наличните ресурси и местен потенциал, и привличането на средства от фондовете на ЕС и други програми.

Фиг. 9. Органограма на структурата на общинската администрация в Община Хитрино

Наличието на Дирекция „Регионално развитие, хуманитарни дейности и програми“ в рамките на Специализираната администрация в структурата на общинската администрация е важно условие и предпоставка за компетентното и качествено ръководство на процеса по планиране и изпълнение на основните стратегически документи и програми, сред които и на ПИРО (2021-2027). Общата администрация, и основно Дирекция „Финансово-стопански дейности, административно-правно обслужване и отбранително-мобилизационна подготовка“ подпомагат специализираната администрация в техническото и финансово изпълнение на ОПР и през двата изминали програмни периода. Тази функционална свързаност ще продължи и в периода на изпълнение на ПИРО (2021-2027). Изключително полезно за текущото наблюдение и ефективния контрол при изпълнението ще имат и създадените субординационни връзки между двете основни административни звена, отговарящи както за изпълнението на плана, така и за ръководството на общината в лицето на секретаря, кмета и неговите заместници, а също и с равнопоставеното участие на кметовете и кметските наместници от всичките 21 населени места.

През изминалите два програмни периода на действие на документите за регионално планиране на национално, регионално областно и локално общинско ниво участниците в процеса и по-конкретно общинската администрация натрупа опит и повиши значително своя капацитет. Определящ за цялото изпълнение на плана момент бе осъзнаването от администрацията като местен ръководен орган на процеса, че ОПР е нейн собствен, а не привнесен или наложен отвън документ за изпълнение. На второ място администрацията отчете, че планирането на общинското и местното развитие изисква време, ресурси и сериозни усилия от нейна страна, и че допуснатите грешки рязко увеличават отрицателните последици върху местното развитие. Така повишавайки административния капацитет и подобрявайки координацията, местната администрация засили приложимостта на ОПР в полза на регионалните предимства и потенциал на територията на общината.

Като индикатори за определяне на постигнатото ниво на административния капацитет могат да бъдат посочени изготвените програми, осъществените проекти по

линия на европейските фондове, създадените партньорства, приложените информационни системи, повишеното качество на предлаганите услуги от администрацията, разработените и прилагани системи за наблюдение, оценка и контрол на ОПР и програмите.

В общината са разработени и се изпълняват редица програми, свързани с развитието на инфраструктурата, на социалната сфера, на околната среда и др. (Програма за опазване на околната среда; Програма за управление на отпадъците; Програма за овладяване популацията на безстопанствените кучета на територията на общината; Стратегия за развитие на социалните услуги и др.).

През периода 2014-2020 г. са изпълнявани редица проекти за изпълнението на заложените мерки, цели и приоритети в Плана за развитие на община Хитрино.

Обобщените данни за проектите по петте приоритета на ОПР показва, че за периода **2014-2020 г. Община Хитрино е изпълнила общо 223 проекта на обща стойност 37 182.7 хил.лв.**

Важен инструмент в процеса на прилагане на ПИРО (2021-2027) и особено в процеса на отчитане и оценка на постигнатите резултати ще бъде наличието на информационна система, която да осигурява данни за мониторинг и оценка. Такава към момента липсва, и общинската администрация трябва да положи необходимите усилия, за да създаде.

По отношение на финансовите ресурси на общината, както и досегашния опит е показал, основният финансов източник за изпълнение на стратегическия план е общинския бюджет. Общинският бюджет е основния финансов инструмент и документ на политиката на Общината за разрешаване на текущи потребности и създаване на база за реализиране на дългосрочни цели. Чрез бюджета и управлението на извънбюджетните фондове се реализират инициативи, водещи до постигане на стратегическите цели и визията на Общината. През последните години на национално ниво настъпиха сериозни промени в организацията на бюджетния процес, произтичащи от въвеждането на финансовата децентрализация, по силата на която се прехвърлят пълномощия и отговорности за обществени функции от централните институции към регионални и местни власти. Въведен бе нов механизъм за сформирание на общинските бюджети и бе променен механизъмът на бюджетния процес. Бюджетът на община Хитрино се разработва всяка година съгласно утвърдената от Министъра на финансите единна бюджетна класификация, Закона за общинските бюджети, Закона за държавния бюджет и Постановлението за неговото изпълнение.

Общинският бюджет е съставен от приходна и разходна част. Приходната част е съвкупност от субсидии от Републиканския бюджет и местни приходи, които се разпределят по параграфи и функции. Разходната част също е разпределена по параграфи и групирана по функции, които включват точно определени дейности.

- делегирани от държавата дейности, или държавни дейности;
- дейности общинска отговорност, или общински / местни дейности;
- дофинансирани държавни дейности с общински приходи.

Приходната част на бюджета е съставена от собствени приходи – местни и други данъци, местни такси, приходи от предоставяне на концесии, глоби, имуществени

санкции и лихви, наеми и други собствени приходи и общи и целеви субсидии и субсидии от Републиканския бюджет. В структурата на разходите са заложили повече средства за издръжка на отделните дейности, но това основно се дължи, че тя е делегирана от държавата дейност. Капиталовите разходи през годините запазват най-високото ниво в общите разходи, въпреки, това те са крайно недостатъчни за провеждането на инвестиционна и стимулираща бизнеса политика.

В бюджета на общината през периода 2015-2019 г. се вижда увеличение с 25,14% или с 2 784 820 лв., но капиталовите разходи намаляват през 2019 г. с 686 053 лв. или 13,52%.

Таблица 55. Структура на разходите по параграфи

Наименование на разходите	Бюджет 2015г.	Бюджет 2019г.
1. Заплати	1 377 329	1 950 086
2. Други плащания	250 194	618 472
3. Осигуровки	318 025	525 396
6. Медикаменти	193	247
7. Облекло	18 122	32 077
8. Командировки	3 156	2 196
9. Материали, горива, енергия	517 285	640 417
10. Външни услуги	363 409	302 637
1 1. Текущ ремонт	39 102	901 755
12. Други разходи	5520	10
13. Стипендии	20 035	570
14. Помощи на ОБС	22 998	1 339 015
15. Храна	82 715	73 321
16. Субсидии	175 240	186 075
17. Капиталови разходи	5 074 457	4 388 404
18. Учебни разходи	14 508	9 787
19. Платени данъци	28 695	18 618
20. Разх. застраховки	35 762	16 415
ОБЩО:	8 293 717	11 078 537

Анализът на данните за бюджетните приходи и за изпълнението на бюджета показва, че субсидиите от Централния бюджет на Община Хитрино за периода 2015–2019 г. се увеличават на 65,88%. За сметка на тях собствените приходи бележат по-малък ръст от 33 220 лв., както в неданъчните, така и в данъчните приходи. Това основно се дължи на увеличаване данъците на общините, приходите от наем на земеделска земя и имуществените данъци.

Като цяло, през последните три години в сравнение с предходните, независимо от финансово-икономическата криза се забелязва тенденция за увеличение в общата сума на приходите.

Таблица 56. Приходи в общинския бюджет (2014-2019)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Приходи		лева				лева
Собствени приходи	7422708	1692180	1902660	3078907	1763823	1725400
Данъчни, в т. ч.	373385	292942	252464	260955	281591	310124
в/у доходи на физ. лица	4321	3524	3030	2463	2414	2140
Имуш. данъци	368094	289418	249227	258432	278667	307984
Други данъци	970	143	207	60	510	-
Неданъчни, в т. ч.	7049409	1421149	1650196	2817952	1482232	1415276
от собственост	890711	733306	679624	773533	828780	732004
общински такси	244836	254416	249077	262337	224868	218485
глоби и санкции	27021	42427	17943	15142	78435	17135
др.нед. приходи	141514	7861	6689	2935	1276	25132
внесени ДДС и др.данъци	-168866	-33179	-23278	-58822	-25220	-65078
от продажби	5762325	185461	26239	147525	9119	32042
приходи от концесии	89482	31876	74790	27086	37314	20098
дарение	62380	198981	619112	1648216	327660	147458
Субсидии от Цент.бюджет	2350754	2718192	8704034	3089318	3615159	4125720
трансфери от ЦБ	-497456	1222108	5819759	-9107	386346	2007400
временни безлихвени заеми	120815	4276	30480	-96318	68712	19006
Заеми от банки	-1215000	-	-			2499998
временно съхр.на средства	-	44114	--35004	1763	3307	30941
преходен остатък	2912209	3756899	3045099	14472982	11147599	7649413
Всичко приходи	7087005	17142236	19467028	20537545	16984946	16184600
Дефицит/излишък/	2169533	3045099	14472982	11147599	7649413	5106063
Разходи	4917472	8293717	4994046	9389946	9335533	11078537
Здравеопазване	21190	25428	17174	19896	20034	26660
Образование	1133808	1239711	1309827	1365452	1394877	1622257
Соц.подпомагане	137718	101885	113800	3071873	3636397	1787790

Жил. строителство	2116006	4214368	1427128	2673976	1930002	4798547
Общ. администрация	1060661	1258735	1269284	1491043	1475939	1910085
Отбрана и сигурност	63550	40451	139783	69306	86642	534734
Почивно дело ,култура	124827	802631	173038	338546	193540	199822
Физк. и спорт	48350	31803	236421	57739	386729	82301
Иконом. дейности	141265	578705	179299	302115	211373	90684
Разходи за лихви	70047					25546
Всичко разходи	4917472	8293717	4994046	9389946	9335533	11078537

Усилията следва да се насочат към търсене на алтернативни източници на доход от различни национални и международни програми, както и активно привличане на частния сектор в осъществяването на местните инвестиционни инициативи. За изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също създават условия за подобряване на средата и съживяване на района.

Необходимо е изработване на програми, планове и интегрирани проекти, реализирани в партньорство с бизнеса и други активни субекти, които имат интерес от решаването на проблеми от местен характер – заетост, развитие на техническата и социалната инфраструктура, изпълнение на бюджета, алтернативни форми на финансиране на капиталови разходи.

Подобряване на финансовото състояние на Общината може да се постигне и чрез повишаване ефективността на управление на общинската собственост, оптимизиране на платените услуги, по-тясно взаимодействие с данъчната администрация във връзка със събираемостта на данъчните приходи, подобряване на оперативното ръководство и обучение на финансовия екип на Общината.

Повишаване степента на доверие към местните органи на властта чрез въвеждане на активни форми на контрол, публичност и прозрачност и изграждане на публично-частно партньорство между местната власт, местния бизнес, гражданското общество, неправителствените организации е важно условие и гаранция за добра реализация на ПИРО.

7. АНАЛИЗ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

При проучването и анализа на културно-историческото наследство в община Хитрино са използвани данни от местната администрация и от ОУП том II, в който е поместена информация от Националния археологически институт за недвижимо културно наследство (НИНКН), Регионалния исторически музей в Шумен (РИМ-Шумен), „Археологическа карта на България“(АКБ), регистър на Военни паметници в Община Хитрино. В рамките на материалното културно наследство, **няма данни за наличието на движими културни ценности на територията на общината.** От събраните материали за обектите - паметници на културата в Община Хитрино, всички те

представяват недвижими културни ценности. Открити са общо 65 архитектурни обекта, от които 61 са с категория „национално значение“, 3 (три) от тях са с „местно“ и 1 (един) обект – няма информация за категорията му. Обектите недвижими културни ценности съгласно ИТС на СИР (2021-2027) с категория „национално значение“ имат пространствен потенциал, свързан с различни епохи от историческото развитие. Тези обекти представляват местен потенциал, който може да бъде развит и да формира добавена стойност в бъдещото развитие на общината. Те са и стимулатор на икономически растеж чрез възможностите на културния туризъм, чиято основа са културните маршрути. На територията на община Хитрино възможност за включване в туристически маршрути и в интегрирани туристически продукти, създадени съвместо със съседни общини/ главно в област Шумен/ имат следните видове обекти:

• Археологически обекти:

- Антични селища – открити са 4 обекта, като един се намира в района на с.Единаковци, два в с.Черна и едно в с.Живково;
- Възрожденско селище – в района на с.Живково;
- Късно антична крепост – в района на с.Висока поляна;
- Могилни насипи – 32 обекта, разположени в района на селата Близнаци, Висока поляна, Върбак, Добри Войниково, Живково, Звегор, Каменяк, Развигорово, Становец, Студеница, Тервел, Трем и с.Тимарево.
- Надгробни могили – 22 обекта, разположени в района на селищата – Висока поляна, Длъжко, Живково и с.Каменяк;
- Некропол – един обект в района на с.Живково;
- Ранносредновековно землено укрепление "Кабиюк" – едната част от укреплението е разположена на територията на с.Върбак (общ.Хитрино), а другата част е разположена в землището на с.Конювец (общ.Шумен);
- Селищна могила – 2 обекта, намиращи се в района на с.Калино и с.Черна;
- Средновековно селище – намира се в района на с.Живково.

От горепосочените археологически обекти, 54 бр. (83 %) са или заличени, или не открити при теренни проучвания, или са частна собственост и са унищожени, или са разположени на недостъпни места. Едва представените по-долу 11 обекта, които съставляват 17% от всички категоризирани археологически паметници на територията на община Хитрино, са стопанисвани от общината и /или са общинска публична или общинска частна собственост, държавна публична собственост, и могат да бъдат достъпни. Още повече, че при теренни проучвания е установено, че са запазени в някаква степен. Тези обекти се намират в селата: Висока поляна – 2 бр., землището на с. Върбак – 1 бр., Единаковци – 1 бр., Живково – 2 бр., Калино – 1 бр., Развигорово -1 бр., Каменяк – 1 бр. и Черна – 2 бр. С проекти, реализирани в бъдеще от община Хитрино или интегрирани проекти за развитие на културно-познавателен туризъм с други общини (Търговище, Шумен, Каспичан) тези обекти могат да бъдат възстановени/реставрирани и съхранени, а също и промотирани в рамките на туристически маршрути и други видове туристически продукти, които общината може да разработи интегрирано с други общини. Особено това се отнася за обект: „РАННОСРЕДНОВЕКОВНО ЗЕМЛЕНО

УКРЕПЛЕНИЕ „КАБИЮК“, който е разположен в землищата на населени места от двете съседни общини, образуващи агломерационен ареал - община Шумен и община Хитрино. Този обект може да намери своето място в планираният в ИТС на СИР интегриран туристически продукт за Североизточен район, който четирите големи общини - Варна, Добрич, Шумен и Търговище трябва да разработят.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБЕКТИ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ В ОБЩИНА ХИТРИНО СА:

- ❖ **КЪСНОАНТИЧНА КРЕПОСТ В С.ВИСОКА ПОЛЯНА** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, притежава статут на НКЦ с категория „национално значение“. Намира се на около 2км североизточно от селото, на дясната страна на дерето. Известна е под името Калето. Има формата на неправилен многоъгълник с площ 15-16 дка. Попада в земеделски земи в ПИ по КВС с № 000043, НТП „пасище мера“, м.“Узун парцел“, категория 7, **собственост-общинска частна. До обекта се достига по черен път тръгващ от югоизточния край на селото покрай черен път до ЖП линия**
- ❖ **МОГИЛЕН НАСИП В С.ВИСОКА ПОЛЯНА** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, притежава статут на НКЦ с категория „национално значение“. Могилния насип се намира на 3 км. Североизточно от селото. Могилния насип е отреден в отделен ПИ по КВС с № 000055 с площ 2032.08 кв.м. с НТП „Гори и храсти в земеделски земи“, м.“Чакмакль“, категория 6, **собственост – стопанисвано от общината.** До обекта се достига доста трудно като се тръгва по черен път излизащ от източния край на селото и се движи покрай източния край на гората. Черния път достига непосредствено до могилния насип;
- ❖ **„РАННОСРЕДНОВЕКОВНО ЗЕМЛЕНО УКРЕПЛЕНИЕ „КАБИЮК“,** разположена в землището на с.Коньовец, общ.Шумен и с.Върбак, общ.Хитрино. Досегашните археологически проучвания, дават все повече основания да се твърди, че в землищия лагер на Кабиюк се е намирала една от извън столичните резиденции - аули, от първата половина на IX век. Така, заедно с вече изследваните в значително по-голяма степен аули на Плиска, Преслав, Дръстър и при Хан Крум, **Кабиюк се очертава като нов и много перспективен център за изследване на ранносредновековната българска култура.** Тъй като попада в близост до трасето на АМ „Хемус, вече разработени туристически маршрути и при сравнително добра инфраструктура, поне част от откритите недвижими ценности (например монументалният езически храм), са подходящи за незабавна консервация и експониране при малък финансов разход. От тази гледна точка, продължаването на изследователската програма за систематично археологическо проучване на Кабиюшкото укрепление е не само научен, но и обществен приоритет. **То би било предпоставка и е предварително условие за разработването на концепция за цялостното социализиране на може би най-интересният ансамбъл от уникални за България и Европа паметници на средновековната българска култура.**
Граници на недвижимата културна ценност:

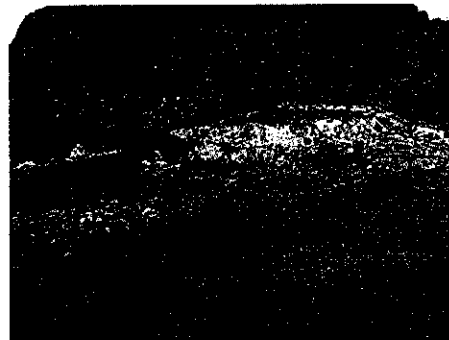
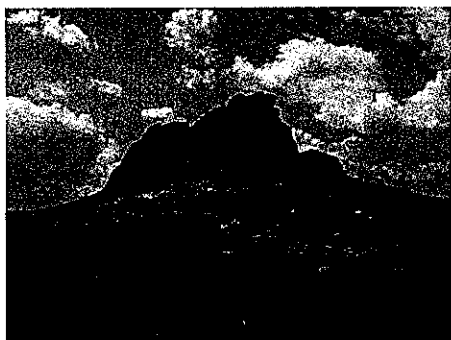
- от изток - източната граница съвпада с източните граници на с. Коньовец (имот № 000001), ПИ № 000039, ПИ № 000071, ПИ № 000074, ПИ № 000088 от масив № 999 от землището на с. Коньовец, община Шумен с ЕКАТТЕ 41188;
- от юг - по южната граница на ПИ № 000088, от там по южната и западна граница на ПИ № 000035 от масив № 999 и по имот № 000151 - полски път от землището на с. Коньовец, община Шумен с ЕКАТТЕ 41188;
- от запад - западната граница съвпада със западните граници на ПИ № 037005, ПИ № 037004, ПИ № 037003, ПИ № 037002 (разделен на 9 и 8), от там по южната и западната граница на ПИ № 036004 и по западните граници на ПИ № 036003, ПИ № 036002 (разделен на 29 и 30), ПИ № 036001, ПИ № 039022, ПИ № 039026, ПИ № 039027, ПИ № 039028, ПИ № 039029 (разделен на 37 и 32), ПИ № 039030, ПИ № 039031, ПИ № 039040, ПИ № 039034 (разделен на 35 и 36), ПИ № 050010, ПИ № 050009, ПИ № 050008, ПИ № 050007, ПИ № 050006, ПИ № 050005 и ПИ № 050004 от землището на с. Върбак, община Хитрино с ЕКАТТЕ 12663;
- от север - по северната и източната граница на ПИ № 050004 и от там по северните граници на ПИ № 051012, ПИ № 051015, ПИ № 051016, ПИ № 052001, ПИ № 052009, ПИ № 052010, ПИ № 052011, ПИ № 052012, ПИ № 052016 и ПИ № 000100 от землището на с. Върбак, община Хитрино с ЕКАТТЕ 12663 и по западните и северните граници на с. Коньовец, община Шумен с ЕКАТТЕ 41188 (имот № 000001).

Определен е като територия за археологическо проучване, консервация, реставрация, експониране и социализация. Забранени са всякакъв вид строителни дейности до изготвянето на Подробен устройствен план за цялата територия на недвижимата културна ценност с изключение на консервационно-реставрационните работи или за осигуряване на достъп и обслужване на посетителите - алеи, погледни площадки, площадки за почивка, пейки и експозиционни информационни табла, стълби и предпазни парпети и други дейности по социализация. Запазени са режимите за дейностите на териториите, включени в Защитена местност „Могилата” и в „Натура 2000”.

- ❖ **АНТИЧНО СЕЛИЩЕ – С.ЕДИНАКОВЦИ** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/. Съгласно чл.146, ал.3 от ЗКН е недвижим археологически обект, притежават статут на НКЦ с категория „национално значение“. Античното селище се намира на 1 км. източно от селото, в м. „Чауштарлъ“. При оран са разкрити основи на сгради, строени от ломен камък и спойка от хоросан. По терена фрагменти от глинени съдове. Намерени 250 монети от периода II-IVв.
- ❖ **АНТИЧНО СЕЛИЩЕ „ЧЕРВЕНАТА СКАЛА – С.ЖИВКОВО** - намира се на около 1.25км. западно от село Живково и попада в ПИ по КВС с №000112, НТП-пасище, мера, м. „Кая увасъ“, категория - 4, общинска публична собственост. Обекта представлява скала с височина около 20м. в подножието на която има малък тунел. Скалата има кафяво-червен цвят. Около терена където е разположената скалата са обработваеми земи. *До обекта се достига по черен път тръгващ от западния край*

на село Живково. Уникалното в този обект е че от една страна представлява природен феномен, а от друга страна се свързва с древно историческо минало. Като природен феномен „Червената скала“ представлява скално образувание, известно и с турско наименование „Къзъл кая“. Наименованието навярно идва от това, че гледана отдалеч скалата придобива кафяво-червен цвят. **Културно-историческата стойност на обекта** произтича от направените археологически проучвания в периода 2008-2012г., които са установили, **находки, датирани от Енеолита, Римската епоха, късната Античност и късната Османска епоха.** Обектът се определя като Римско светилище от II и III век, което е било обитавано и през XVII – XVIII век. Доказателство за това, че скалата е почитана като светилище са множеството намерени кости на домашен добитък и откритите основи на култова сграда. Открити са и множество кости на едър и дребен домашен рогат добитък, глинени съдове и монети. По време на археологическите разкопки е разкрит и глинобитен олтар, свързан с култови ями издълбани в предварително оформени площадки в лъса. Насипът им съдържа голямо количество фрагменти керамика, монети, луксозни и битови предмети и животински кости. Върху предварително оформено като площадка вкопаване е разкрито струпане на над 80 тежести за стан от неизпечена глина, заедно с голямо количество фрагментирани съдове, железни и бронзови предмети. **Откритите монети са римски, сечени по времето на римските императори Каракала и Юлия Домна, Елагабал, Александър Север, Юлия Мамея, Гордиан III, Филип I Араб, Траян Деций.**

Фиг. 10. Местоположение на Скално светилище „Червената скала“ с. Живково

- ❖ **НАДГРОБНА МОГИЛА – С.ЖИВКОВО** - регистриран по Археологическата карта на България /АКБ/ с регистрационна карта №1100266, притежават статус на НКЦ с „категория национално значение“. Обекта попада в ПИ по КВС с №000019, НТП-за исторически паметник, историческо място, държавна публична собственост.
- ❖ **СЕЛИЩНА МОГИЛА – С.КАЛИНО** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, притежава „категория национално значение“. Останки от оръдия на труда, хромели, обгорели късове от мазилка на колиби, фрагменти от домашни съдове и др. Новокаменната и каменно-медната епоха. Обекта е в непосредствена близост до село Калино. Намира се на около 300м. северозападно от селото. Попада в земеделски земи в ПИ по КВС на землище с. Калино с № 000097, НТП-пасище мера, м. „Чукурмахле“, категория -3, общинска публична собственост. До обекта се достига по полски път, тръгващ от северния край

на селото. Могилата е с диаметър около 80-100м., височина около 7м.

- ❖ **НАДГРОБНА МОГИЛА – С.КАМЕНЯК** - Могилата се намира на 950м южно от селото. Намира в старо турско гробище за което е отреден имот ПИ по КВС с № 017018, НТП – гробищен парк, м.“Дьолюка“, категория-3, общинска публична собственост. До обекта се стига по черен път тръгващ южно от селото от прелеза на жп. линията. Могилата е доста голяма с диаметър около 50-60м и височина 2-3м. Има следи от разкопаване и стари гробове, върху могилата има триангулачна точка.
 - ❖ **МОГИЛЕН НАСИП – С.РАЗВИГОРОВО** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, с категория „национално значение. Могилния насип се на около 650м. западно от с.Развигорово. Намира в земеделски земи и попада в ПИ по КВС с № 000329, НТП пасище, м.“Ясацци запад“, категория-6, общинска публична собственост. До обекта се достига по полски път тръгващ от западния край на селото. Могилата е силно разлата и затревена. Има следи от разкопаване. Могилата е с диаметър около 80-100м и височина 5-7м.
 - ❖ **СЕЛИЩНА МОГИЛА – С.ЧЕРНА** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, притежава статус на НКЦ с „категория национално значение“. Обекта се намира в непосредствена близост до разклона за с.Черна до самия път. Попада в земеделски земи в ПИ по КВС с №000067, НТП - пасище с храсти, м.“Капаклъ“, категория – 3, общинска публична собственост. Обекта е разположен до асфалтов път на самия разклон на 1.0 км преди с.Черна. Диаметъра ѝ е около 10-12м. височина около 1-2м, затревена. Периферията ѝ опира на асфалтовия път.
 - ❖ **АНТИЧНО СЕЛИЩЕ – С.ЧЕРНА** - не е преминал пререгистрация по Археологическата карта на България /АКБ/, притежава статут на НКЦ с категория „национално значение“. Обекта е разположен на около 1.8км южно от селото. Попада в земеделски земи в ПИ по КВС на землище с. Черна с № 000049, НТП - пасище с храсти, м.“Капаклъ“, категория-9, общинска публична собственост. До обекта се достига по черен път от разклона за с.Черна покрай дере (река) в южна посока на около 1.2км. Има следи от каменни зидове.
- В допълнение към групата на археологическите обекти с потенциал за развитие на туризма в община Хитрино се причисляват и т.нар. исторически паметници на културата. **На територията на Община Хитрино има три възпоменателни знаци, издигнати по повод участието на България във войните от 1885г., 1912-1913г., 1915-1918г., 1944-1945г.** Това са:
- Паметна плоча на Живко Тотев Гергански в с.Живково;
 - Бронзов бюст на Живко Гергански- с.Живково;
 - Обелиск с паметна плоча " За разгрома на фашизма през Отечествената война 1944-1945г." в с.Върбак.

Тези паметници с историческа стойност са с потенциал за развитие, което да допринесе и за популяризирането на района и развитието на културно-историческия и познавателния туризъм в община Хитрино. Те са както следва:

ИСТОРИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ НА КУЛТУРАТА С ПОТЕНЦИАЛ ЗА МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ

- ❖ **БРОНЗОВ БЮСТ НА ЖИВКО ТОТЕВ ГЕРГАНСКИ – С.ЖИВКОВО** – Бюстът се намира в с.Живково, общ.Хитрино в центъра на селото, в двора на училище „Панайот Волов“. Физическото състояние на обекта е добро. Бюстът е посветен на Живко Гергански, от където идва и името на селото.
- ❖ **ОБЕЛИСК С ПАМЕТНА ПЛОЧА – С.ВЪРБАК** - Попада в уличната регулация на селото. Обекта се намира в центъра на селото в парка до кметството. Състоянието на паметника е добро, надписите са започнали да избеляват. В близост до обекта е парка на селото.
- ❖ **КЪЩА – МУЗЕЙ НА ЛЕГЕНДАРНИЯ БОРЕЦ „КОДЖА ЮСУФ” С. ЧЕРНА** - Музеен комплекс на Коджа Юсуф - легендарен борец в родното му място с.Черна. Къщата му е особена в музей, което е признание към издигнатия в култ борец. Къщата музей е създадена в периода 2014г.- 2015г. След нейното изграждане стартира и традиционен турнир по мазни борби в с. Черна, организиран всяка година от спортно-културното сдружение ”Коджа Юсуф” в памет на легендата в този вид борба.

В регистрите няма данни за етнографски, художествени и урбанистични недвижими културни ценности.

Изводи и препоръки за бъдещото развитие: Наличното археологическо и културно-историческо наследство в община Хитрино е предпоставка за развитието на туризма. Наличието на части от защитени зони по ЗБР ще разнообрази в бъдеще туристическия продукт, като освен маршрути за културно-познавателен туризъм, на територията на защитените зони е възможно да се развива и екологичен туризъм. С изключение на посочените обекти от културно-историческото наследство, които се определят като ценен местен потенциал, **общината не разполага с развита туристическа инфраструктура – къщи за гости.** Хотелиерският и ресторантьорският бизнеси също не са добре развити. В следващия програмен период (2021-2027), **трябва да се насочат инвестиции за развитие на туристическа инфраструктура, която към момента е бегло представена – с 1 (една) къща за гости в с. Тимарево и 1(един) крайпътен хотел в с. Развигорово.** Във всяко от населените места, където има археологически или исторически обект трябва да се реализират инвестиции за подобряване на инфраструктурата за туризъм и отдих. Добра предпоставка за това е рехабилитираната през последните години пътна и улична мрежа в населените места, в които са установени обектите на културното и историческо наследство. Добавъчна стойност към развитието на туристическите услуги ще има и близостта до ДЛС „Паламара“. Държавното дивечовъдно стопанство, което е разположено основно на територията на съседната на Хитрино община Венец, но има територии и в община Хитрино може да стимулира междуобщинското сътрудничество и осъществяването на интегрирани проекти за местно развитие, и да допринесе за разнообразяването на туристическите услуги, чрез развитието на т.нар. ловен туризъм. Въпреки ограниченият ресурс по отношение на туризма, Община Хитрино трябва да положи усилия за развитие на схемите за сертифициране и да повиши еко-маркирането на туристически съоръжения, обекти и предлагани услуги.

8. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕЛИЩНАТА МРЕЖА И ЖИЛИЩНИЯ СЕКТОР

На територията на община Хитрино към края на 2016г. има изградени общо 3 544 жилища, като 80 % от тях са с достъп до ел.ток, водопровод и канализация (когато бъде изградена такава). Минимален е дялът на сградите, които имат достъп само до ел.ток – 85 бр. (2.4%), както и тези с достъп само до ел. ток и водопровод – 309 бр. (почти 9%).

Таблица 59. Жилища към 31.12.2016 година по населени места и благоустроеност в община Хитрино

Община Населени места	Жилища общо	ел. ток, водопровод, канализация, централно, местно отопление	ел. ток, водопровод, канализация	ел. ток, водопровод	ел.ток	Без благоуст роеност
Общо	3544	296	2848	309	85	6
с. Байково	98	3	94	1	-	
с. Близнаци	108	3	91	-	14	
с. Висока поляна	143	1	129	9	4	
с. Върбак	323	14	276	30	5	
с. Хитрино	362	40	306	9	4	3
с. Длъжко	91	1	88	1	1	
с. Добри Войниково	109	1	89	1	18	
с. Единаковци	104	1	101	-	2	
с. Живково	248	5	228	10	5	
с. Звегор	154	90	44	4	16	
с. Иглика	122	2	86	31	2	1
с. Калино	74	-	72	2	-	
с. Каменяк	247	3	222	9	12	1
с. Развигорово	152	3	145	4	-	
с. Сливак	119	5	108	4	2	
с. Становец	59	4	30	25	-	
с. Студеница	186	3	183	-	-	
с. Тервел	166	-	10	156	-	
с. Тимарево	396	101	291	2	2	
с. Трем	176	12	159	4	-	1
с. Черна	107	4	96	7	-	

Тези данни показват едно изначално балансирано разпределение на жилищния фонд на територията, което гарантира добро качество на живот. Впечатление прави още, че само 6 жилища (0.17%) в цялата община са без каквато и да е благоустроеност, като половината от тях – 3 бр. (0.08%) са в общинския център - с. Хитрино, а останалите (3 бр.) се намират в други 3 (три) населени места на общината – селата: Иглика, Каменяк и Трем. **Във връзка с предстоящите големи инфраструктурни проекти, планирани в ПИРО (2021-2027) и насочени към изграждането на канализация и газоснабдяване на битови абонати, разпределението на жилищния фонд е благоприятно и предпоставя успешната бъдеща реализация на тези проекти.**

Въпреки изначално балансирано разпределение на жилищния фонд в общината, се отчита една тревожна тенденция на застои в строителството на нови домове, особено в по-големите села, където населението по данни на НСИ се е увеличило чувствително през последните 2-3 години. Това са селата Тимарево, Живково и Хитрино. Там броят

на жилищата остава непроменен след 2011г., независимо от увеличения брой на жителите им. По данните в табл. 59 се отчита, че в най-голямото село на общината с над 1000 жители – с. Тимарево в едно жилище живеят повече от 3 души. Положителният механичен прираст, който се наблюдава през последните години в общината също е фактор, предпоставящ строителството на нови жилища, но статистическите данни след 2011г. показват, че само в 1 (едно) населено място има построено и то само 1бр. жилище – в с. Върбак. Танденцията е към драстично намаляване на строителството на нови сгради в населените места. В сравнение с периода до 1945г. когато са били построени близо ¼ от домовете на територията на община Хитрино – 889 бр. (25%), до 2010г. бр. на новопостроените жилища намалява драстично – до 30 бр. (1%) от целия жилищен фонд. В периода след националното преброяване 2011г до днес почти няма промяна в жилищния фонд, с изключение на построената 1 (една) единствена сграда в с. Върбак.

Таблица 60. Жилищни сгради към 31.12.2016 г. по населени места и периоди на построяване в община Хитрино

Община Населени места	Жилищни сгради общо	Периоди на построяване								
		До 1918г.	1919- 1945	1946- 1960	1961- 1970	1971- 1980	1981- 1990	1991- 2000	2001- 2010	От началото на 2011г.
	3487	122	889	746 17	822	558	278	41	30	1
с. Байково	96	-	2		37	27	12	1		
с. Близнаци	103	3	37	39	10	5	4	1	4	
с. Висока поляна	141	-	2	13	74	44	7	1		
с. Върбак	317	2	175	37	19	18	40	16	9	1
с. Хитрино	351	1	36	151	84	59	15	3	2	
с. Длъжко	88	-	13	14	43	7	10	-	1	
с. Добри Войниково	109	8	36	22	26	8	9	-		
с. Единаковци	101	-	2	18	44	21	16	-		
с. Живково	246	-	75	52	68	25	24	-	2	
с. Звегор	154	-	26	16	52	40	18	-	2	
с. Иглика	122	2	57	49	5	5	4	-		
с. Калино	71	1	12	17	18	15	6	-	2	
с. Каменяк	249	21	139	35	17	15	14	4	4	
с. Развигорово	152	32	43	28	30	11	7	1		
с. Сливак	117	2	60	18	12	14	10	1		
с. Становец	59	23	20	6	5	1	-	2	2	
с. Студеница	180	2	13	20	60	62	20	3		
с. Тервел	165	6	23	37	49	37	12	1		
с. Тимарево	388	2	71	124	66	82	36	5	2	
с. Трем	176	8	7	14	94	45	8	-		
с. Черна	102	9	40	19	9	17	6	2		

В следствие от тежък пътен инцидент в края на 2016г. в общинския център - с. Хитрино са разрушени и след това възстановени 21 бр. жилищни сгради – еднофамилни къщи от V категория. С новото строителство на разрушените сгради на практика е обновен почти 6% от сградния фонд в общинския център – с. Хитрино.

Таблица 61. Новопостроени еднофамилни къщи в общината след катастрофата в края на 2016.

№	94-00-679/ 27.04.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули XIV-69, Ул. „Възраждане” № 35
1.	94-00-648/ 27.04.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория”	С. Хитрино, Кв. 7, ули XXV-100,103, Ул. „Възраждане” № 53
2.	94-00-643/ 27.04.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули XVI-73, Ул. „Възраждане” № 39
3.	94-00-647/ 27.04.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули XVI-73, Ул. „Възраждане” № 37
4.	94-00-648/ 05.05.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули XIX-68, Ул. „Възраждане” № 33
5.	94-00-703/ 15.05.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 7, ули XXII-110, Ул. „Възраждане” № 61
6.	94-00-702/ 18.05.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V - категория	С. Хитрино, Кв. 7, ули XXVI-92, Ул. „Възраждане” № 33
7.	94-00-810/ 21.06.2017 г.	„Еднофамилна Жилищна сграда с гараж” V категория	С. Хитрино, Ул. „Възраждане” № 31 Кв. 6, ули XX-65
8.	94-00-850/ 29.06.2017 г.	„Жилищни сгради на два етажa” V категория	С. Хитрино, Ули XXVII-93, кв. 7, ул. „П. Волов” № 6
9.	94-00-922/ 31.07.2017 г.	„Еднофамилна къща” V категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXV-125, ул. „Пирин” № 27
10.	94-00-918/ 31.07.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V Категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXIV-128, ул. „Пирин” № 29
11.	94-00-919/ 31.07.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, Кв. 7, ули XX-113 Ул. „Възраждане” № 65
12.	94-00-920, 94-00-921/ 31.07.2017 г.	Двуфамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, Кв. 7, ули XVIII-116,117 Ул. „Възраждане” №№ 69,71
13.	94-00-935/ 03.08.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V Категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXVI-123,124 Ул. „Пирин” 25
14.	94-00-945/ 09.08.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V Категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули XVII-76 Ул. „Възраждане” № 41
15.	94-00-951/ 09.08.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V Категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXI-134, ул. „Пирин” № 35
16.	94-00-950/ 09.08.2017 г.	Еднофамилна жилищна сграда” V Категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXII-132, ул. „Пирин” № 33
17.	94-00-1074/ 02.10.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, ул. „Възраждане” № 59, кв. 7, ули XXIII-105,106
18.	94-00-1152/ 20.10.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, ул. „Възраждане” № 43, Кв. 5, ули XVIII-77
19.	94-00-1169/ 30.10.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, Кв. 10, ули XXIII-129, ул. „Пирин” № 31
20.	94-00-1312/ 18.12.2017 г.	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, Кв. 7, ули III-98, ул. „Пирин” № 20
21.	94-00-1313/ 18.12.2017	„Еднофамилна жилищна сграда” V категория	С. Хитрино, Кв. 6, ули V-71 , ул. „Пирин” № 8А

	г.	
--	----	--

9. **Описание на елементите на местното нематериално културно наследство в общината** Културното наследство представлява важен ресурс и стимулатор за устойчиво развитие на територията на община Хитрино. За определянето на основните елементи от него в ПИРО е използвана информация от ОУП, том II. В него се акцентира на оскъдни налични данни за някои селища и занаяти, като основни елементи от местното културно наследство, съхранено в тях. На първо място между елементите са някои от населените места, които се отличават със своята историческа специфика и културни особености:

- **Село Байково** – на времето е било наричано " Байкоджелар". Основано е още от гръцкото нашествие. Разположено е на 3 км. от гара Хитрино, по железопътна линия Варна-Русе. В селото е имало турско училище, което е съборено, а джамията е реставрирана и още съществува;
- **Село Становец** – Селото е чисто българско и с това се отличава от многото други села в Лудогорието или т. нар. Делиорман. Има две махали: горна и долна или по-скоро едната е на по-високото, а другата е по в ниското. В Долната махала се намира класическа чешма с хубава изворна вода, а в центъра на селото и на най-възвишеното място се намира църквата „Свето Вознесение Господне“, строена с пожертвования на селяните през 1932 или 1938 година. Строена е вероятно върху стара черква. Църквата е много красива, от дялани камъни. Има паметни плочи на много хора от селото, загинали във войните (през годините 1912 - 1913). В близост до селото се намира местността (Пирлица), с чешма датираща от римско време, също така до тази чешма е имало и римско селище, чийто останки могат да се видят. На 2 km от селото е имало водна мелница, каменните колела все още стоят;
- **Село Тервел** – едно от най-старите села на територията. Датира от 1878 г.;
- **Село Хитрино** - до 1995 г. е гарово селище (Гара Хитрино).

Към нематериалното културно наследство на община Хитрино, се отнасят и някои станали традиционни културни събития, провеждани ежегодно на територията, която се отличава със своето етническо и културно многообразие – в т.ч.:

- *Етнофестивала "Различни сме, но сме заедно"*, който е традиционен Фестивал на различните етноси. Той се провежда в местното народно читалище „Пробуда - 1929“ в с.Хитрино и събира колективни и индивидуални изпълнения на десетки участници от Североизточна България. Фестивалът показва красотата и силата на фолклорното творчество, представено от различните етноси в региона, което включва характерни обреди, носии, танци и песни на различни етноси;

Нематериалното културно наследство е представено и от запазените традиционни занаяти за общината, които от древни времена до днес са определяли облика ѝ – в това число:

- *Традиционният занаят „Метларство“* - една колкото популярна, толкова и слабо проучена от етнографска гледна точка дейност, каквато е изработката на метли от

суровината сорго (техническа метла). Метлата е домашна вещь от завързани или съшити стъбла на някои растения, с която се почиства и събира смет. Освен това основно предназначение, метлата има и други приложения. В миналото хората използвали метлени сламки вместо клечки за зъби. На метлата често приписвали магични и апотропейни свойства: до родилката и новороденото слагали метла, за да не бъдат нападнати от нави (навяци), и „за да ги чува“.

Метлата се използвала и в някои лечебни практики. Ако детето плачело много, бабата му „хвърляла плача“ като го търкаляла върху риза, постлана до курника, и хвърляла настрани запалени сламки от метла. Метлата присъства и в сватбените обичаи на местното население. Някога мюсюлманите имали традиция да поставят специална метла в чеиза на булката. Тя се шиела с шарени конци, състоящи се от няколко разноцветни преплетени нишки – бели, червени, зелени и др. **Един от първите следсватбени обичаи е обредното въвеждане на невестата в семейните задължения.** На първия ден след сватбата, *деверът учел младата булка да мете, преди и пълни вода.* “ Често с термина „метла“ се означава и растението от което правят домакинските метли: Обикновената (техническа) метла е от семейството на житните растения. Родът, към който принадлежи, е *Sorghum* и наброява повече от 40 вида едногодишни и многогодишни диви и културни видове. Именно като средство за направа на метли е внесено в България техническото сорго – в края на 19 век. През втората четвърт на XX век, главни производствени райони на метларството в България са: Бургаско (Сунгурларе, Карнобат, Бургас) и Шуменско (с. Хитрино). **В Хитрино се намира една от най-големите български фабрики за метли тогава. И до ден днешен в общинския център – с. Хитрино има производство на метли в цех за метли.**

Всички тези елементи на културното наследство на община Хитрино могат да допълнят туристическите маршрути и продукти, които в рамките на ПИРО (2021-2027) ще бъдат разработени и промотирани. Именно посредством тези специфични за културата, бита и традициите на територията елементи ще се подсили привлекателността ѝ и ще се запази нейната самобитност и идентичност.

10. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината

Важно значение за развитието на община Хитрино в периода (2021-2027г.) ще имат някои от териториите, с които тя е в съседство – **общините Шумен, Търговище, Каспичан, Венец, Каолиново и Самуил:**

Таблица 62. Връзки на община Хитрино със съседни територии извън административните ѝ граници

Територия	Положителни въздействия	Отрицателни въздействия
Община Шумен	1. Ядро на агломерационния ареал: Шумен-Хитрино и	1. Основен притегателен център за трудовата миграция на

	<p>основен център, предоставящ пълен набор от социални, здравни, образователни услуги, възможности за трудова заетост и връзка с големи инвеститори, чрез обособената индустриална зона;</p> <p>2. Територия, осигуряваща пълна транспортна и комуникационна свързаност на общините и населените места в рамките на агломерационния ареал;</p> <p>3. Територия, осигуряваща енергийна свързаност: ГРС – Шумен за изграждане на газоснабдяване;</p> <p>3. Територия, попадаща във функционална зона съгласно НКПР – за „стимулирано развитие“ с възможности за реализиране на интегрирани проекти в подкрепа на местните икономики;</p> <p>4. Територия, с потенциал за развитие и промотиране на туристически продукти и на интегриран туристически продукт, включващ местни забележителности с национално значение.</p> <p>5. Територия, разполагаща с ресурси за екологосъобразно управление на отпадъците – Регионално депо в кв. Дивдядово.</p>	<p>населението от община Хитрино - 15% от активното население ежедневно пътува за работа в ядрото на агломерационния ареал;</p> <p>2. В община Шумен са съсредоточени основните ресурси и са концентрирани основните производства и фирми в агломерационния ареал.</p>
<p>Общи предизвикателства: 1. Съвместни проекти за възстановяване, съхраняване и промотиране на културно-историческото наследство; 2. Съвместни проекти за стимулирано развитие на перспективни икономически дейности, значими за местната и регионалната икономика; 3. Съвместни екологични проекти – за зелени инвестиции /енергия от ВЕИ/, за екологичен туризъм в общите територии а защитените зони 33 „Кабюк“ и за разкриване на „зелени“ работни места; 4. Съвместни проекти за изграждане/разширяване на екологичната инфраструктура и дейностите по опазване на околната среда.</p>		
<p>Община Венец</p>	<p>1. ДЛС „Паламара“, обхващащо територия от двете общини;</p> <p>2. Транспортна и комуникационна свързаност;</p> <p>3. Опит в развитието на социални дейности и услуги;</p> <p>4. Реализира съвместни дейности с община</p>	<p>1. Силно привлекателен район за развитие на животновъдство и земеделие;</p> <p>2. Активни икономически субекти в дърнодобива;</p> <p>3. Район с много висока безработица и нисък образователен ценз на безработните лица.</p>

	Хитрино, свързани с екологосъобразното управление на отпадъците - претоварната станция за сепариране на отпадъци в община Хитрино. 5. Наличие на местно културно и природно наследство, което да се съхранява и промотира. 6. Наличие на сходни социални проблеми, свързани със социалното включване и бедността.	
Общи предизвикателства: Съвместни проекти за насърчаване на социалното включване, преодоляване на бедността, екотуризма с акцент върху ловния туризъм и разкриването на „зелени „работни места, организиране на съвместни културни събития; Съвместни проекти в сферата на управлението на отпадъци.		
Община Каолиново	1. Транспортна и комуникационна свързаност; 2. Опит в развитието на социални дейности и услуги; 3. Опит в съвместни дейности с община Хитрино, свързани с екологосъобразното управление на отпадъците - претоварна станция за сепариране на отпадъци в община Хитрино; 4. Наличие на местно културно и природно наследство, което да се съхранява и промотира; 5. Наличие на сходни социални проблеми, свързани със социалното включване и бедността.	1.Наличие на голямо предприятие за добив на каолин.
Общи предизвикателства: Обмен на ноу-хау в добивната индустрия, и по-специално в добива на варовици, предвид находището на варовици и в община Хитрино; Съвместни социални проекти; Съвместни проекти в управлението на отпадъците.		
Община Каспичан	1. Транспортна и комуникационна свързаност; 2. Наличие на археологически паметници и обекти на културно-историческото наследство; 3. Наличие на общи територии от защитени зони по ЗБР; 4. Общи проблеми, решими с газоснабдяването на населението.	1. Липсата на традиции във взаимодействието между Каспичан и Хитрино и междуобщинското сътрудничество на двете общини.
Общи предизвикателства: Съвместни проекти в управлението на отпадъци, в опазването и		

промотирането на културно-историческото наследство и разработването на интегрирани туристически продукти и маршрути;		
Община Самуил	1. Транспортна и комуникационна свързаност; 2. Опит в развитието на социални дейности и услуги; 3. Наличие на местно културно и природно наследство, което да се съхранява и промотира. 4. Създадена МИГ за прилагане на подхода BOMP.	1. Разположена в друг район за планиране по NUTS 2
Общи предизвикателства: Съвместни социални проекти; Съвместни поректи за промотиране на местното културно и историческо наследство.		
Община Търговище	1. Транспортна и комуникационна свързаност; 2. Наличие на местно културно и природно наследство, което да се съхранява и промотира.	1. Липсата на традиции във взаимодействието между община Търговище и община Хитрино.
Общи предизвикателства: Взаимодействие в рамките на съвместни проекти за промотиране на културно-историческо наследство и разработване на съвместни туристически маршрути.		

11. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината.

Големите инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, които ще повлияят благоприятно върху развитието на община Хитрино в средносрочен план (2021-2027) са:

- **Проект на МТИТС: „Възстановяване на проектните параметри на ж.п. линията Русе – Варна“, на стойност: 749 082 890 лв.** който ще бъде реализиран до края на 2022г. със средства от републиканския бюджет и/или заеми от международни финансови инструменти. Неговата реализация е в рамките Интегрираната транспортна стратегия на България за периода до 2030 г., в изпълнение на Стратегическа цел №2, насочена към подобряването на транспортната свързаност (вътрешна и външна). С него ще бъдат отстранени стеснени участъци по жп – линия IX Русе – Варна, и ще бъде подобрена свързаността на българската транспортна система с единното европейско транспортно пространство. *Хитрино, както и други общини, през които преминава жп линията ще имат възможността за комуникации на по-високо териториално ниво, и съответно по-добри възможности за развитие.*
- **Транспортни проекти, посредством които предстои обвързването на транспортните и комуникационните връзки на територията с европейската транспортна мрежа, чрез:**
 - доизграждане на АМ „Хемус“, АМ „Черно море“
 - скоростен път I-2 „Русе – Шумен“
 - скоростен път “Силистра – Шумен – Карнобат – Ямбол – ГКПП Лесово.

- **Инвестиционен проект на „Булгартрансгаз“ за изграждане на оптична кабелна мрежа**, в сервитута на преминаващия през община Хитрино магистрален газопровод от националната газопреносна мрежа;
- **Действаща концесия за добив на подземни богатства - строителни материали-варовици от находище „Хитрино“**, предоставена на "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание решение № 333 на Министерския съвет от 14.05.2001 г. и сключен концесионен договор за срок от 25 години за предстоящи геологопроучвателни дейности в следните площи:
 - „Хитрино - 3" - от "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание разрешение № 404 от 29.09.2014 г. за проучване на строителни материали - „подземни богатства по чл.2, ал.3, т.5 от Закона за подземните богатства в площ „Хитрино-3", разположена в землището на с. Сливак;
 - „Хитрино - 4" - от "Автомагистрала Черно море" АД гр. Шумен, на основание разрешение № 403 от 29.09.2014 г. за проучване на строителни материали - „подземни богатства по чл.2, ал.3, т.5 от Закона за подземните богатства в площ „Хитрино-4", разположена в землището на с. Сливак.

12. SWOT-анализ

SWOT анализът е обективно следствие от социално-икономическия анализ и представя изводите от проучването на състоянието и потенциала на общината, като акцентира на силните, слабите страни, възможностите и заплахите за развитие в най-важните за нея направления.

SWOT АНАЛИЗ

1. ИНФРАСТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ И СВЪРЗАНОСТ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на външна водопроводна мрежа (102км.) и вътрешна водопроводна мрежа (137км.) в общината • Рехабилитирани водопроводи с обща дължина 49 км., от които 14 км -вътрешна водопроводна мрежа • Преминаващ през територията на общината участък от магистрален газопровод с отклонение на ГРС-Шумен • Преминаваща през територията на общината главна жп линия „Варна-Русе“, единична и електрифицирана с 4 експлоатационни пункта – гара Хитрино; гара Висока поляна, сп. Каменяк и сп. Байково; • Преминаваща през територията на общината първокласна републиканска пътна мрежа (път I-2 и път I-7), осигуряваща добра транспортно-комуникационна свързаност на национално и международно ниво; 	<ul style="list-style-type: none"> • Остаряла и амортизирана водопроводна мрежа с нерехабилитирани общо 190 км. водопроводи, от които вътрешни – 123 км; • Наличие на технически и търговски загуби по водопреносната мрежа; • Липса на изградена газоразпределителна мрежа в общината; • Слабо натоварен транспортен трафик и непълноценно използване на републиканската мрежа за пренос на товари и развитие на транспортни връзки; • Неремонтирани улици в общината с обща дължина 178 км; • Липса на обществен транспорт и неефективно използване на изградената за него инфраструктура; • Липса на междуселищен транспорт, и действащи линии между населените места и общинския център;

<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на общинска пътна инфраструктура с рехабилитирани общо 43.837 км. пътища от III и IV клас, осигуряваща добра комуникационна свързаност на общината с областния център и други населени места; • Наличие на добре развита улична мрежа в населените места с ремонтирани общо 33 км. от нея; • Изградена инфраструктура за обществен транспорт с общо 15 автобусни спирки в и извън населените места на общината; • Осигурен високоскоростен широколентов интернет достъп във всички населени места на общината и цифровизирани телефонни услуги; • Общината е обезпечена с ел.мрежа с обща дължина ел. проводите 325 км; • Обновена с проекти среда - тротоари, паркове, градини 	<ul style="list-style-type: none"> • Ограничени транспортни линии, свързващи общината с ядрото на агломерационния ареал – гр. Шумен; • Липса на достъп до свръх високоскоростен интернет в общината; • Липса на подстанции 110/20 kV за ел.мрежата, гарантираща качество и сигурност на ел.захранването; • Липса на изградена инфраструктура за бизнеса • Амортизирани тротоари в част от населените места на общината
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Подмяна на остарялата и неремонтирана водопроводна мрежа; • Включване на нови водоеми към водоснабдителната мрежа; • Поетапно газифициране на населените места по трасето на магистрания газопровод и ГРС отклонението; • Разширяване на транспортната и комуникационна свързаност на национално и международно ниво и стимулиране на товарните превози през територията; • Рехабилитиране на неремонтираната улична мрежа в населените места; • Рехабилитиране на неремонтирани участъци от общинската пътна инфраструктура, включително полагане на асфалт върху неасфалтирания път SHU 2161/I-7 о.п. Дулово – о.п. Шумен – Сливак; • Създаване на обществен транспорт и междуселищни линии, свързващи селата с общинския център, и общината с ядрото на агломерационния ареал – гр. Шумен; • Осигуряване на достъп до свръх високоскоростен интернет до всички населени места в общината; 	<ul style="list-style-type: none"> • Зависимост на част от инфраструктурните инвестиции от реализирането на големи проекти с национално и международно значение: <ul style="list-style-type: none"> -За разширяването на транспортните връзки и преноса на товари, вследствие от развитие на републиканската и TENT мрежата; -За газифицирането на общината; -За подобряване на жп-инфраструктурата; -За достъпа до свръх високоскоростен интернет;

<ul style="list-style-type: none"> Рехабилитиране на тротоарите в населените места на общината, където са амортизирани или липсват. 	
--	--

2. ЕКОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> Чиста и съхранена природа Запазено биологично разнообразие с естествена горска, храстовидна и тревиста растителност; Умерено-континентален климат с балансиран обем слънчеви дни и ветрове; Плодородни почви (черноземи); Налични естествени и изкуствени водоеми (реки и язовири); Зарибен язовир в с.Развигорово Липсват значителни нарушения на земните недра и на почвите; Обширни горски масиви и наличие на ДЛС „Паламара“ с потенциал за развитие на ловен туризъм Липса на големи промишлени замърсители; Липса на защитени територии по НАТУРА 2000 в общината; Наличие на участъци от две защитени зони по ЗБР и защитени видове и местообитания в тях; Изградена 1 бр. фотоволтаична централа, произвеждаща ел.енергия от слънце; Въведено организирано сметосъбиране, включващо всички населени места в общината; Ветрова почвена ерозия в умерени граници; Обособена площадка за сепариране на отпадъци; Закупени компостери за домашно компостиране Разработен проект за компостираща инсталация за зелени отпадъци; Общинска програма за управление на околната среда и управление на отпадъците; Липса на нерегламентирани сметища за селскостопански и битови отпадъци; 	<ul style="list-style-type: none"> Заустени отпадъчни води от домакинствата и обществения сектор в септични ями, причиняващи замърсяване на почвите, повърхностните и подземните води; Образуване на водосбори и залежаване на повърхностни дъждовни води върху пътните настилки, водещи до разрушаването им; Нерегламентирана сеч и замърсяване на въздуха с финни прахови частици, вследствие на отопление с дърва за огрев и въглища; Замърсяване на въздуха шум, причинени от автомобилния и жп трафик, както и от остарелия автомобилен парк; Липса на канализация и ПСОВ; Лошо екологично състояние на подземните водни тела (ПВТ) за мониторинг на чистотата на водоемите; Замърсяване на почвите с нитрати, вследствие на интензивно и неекологосъобразно замеделие; Непълноценно използване на благоприятните климатични условия за производство на енергия от ВЕИ; Липса на зелени инвестиции за опазване на околната среда; Наличие на ограничения за стопанска инициатива, произтичащи от защитените зони; Липса на инициатива за развитие на екологично земеделие и екотурзъм; Липса на информационни екокампании сред местното население. Липса на ДМА с екологично предназначение (ЕП) в земеделските стопанства и неземеделския бизнес; Липса на екологични стопанства и щадящи околната среда неземеделски

<ul style="list-style-type: none"> • Създаден мобилен събирателен пункт и съхранение до предаване за оползотворяване и/или обезвреждане на опасни битови отпадъци от населението; • Рекултивирани общински депа за битови отпадъци в селата Сливак и Тимарево; • Въведени мерки за енергийна ефективност на сгради и поставяне на енергоспестяващо осветление; • Липса на свлачища, с изключение на укрепеното свлачище при с. Становец. • Липсват обекти и други антропогенни източници, които са доказани замърсители, допринасящи за промяна в радиационната обстановка; • Наличие на лечебни растения /билки/ 	<p>бизнеси.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Злоупотреба с брането на лечебни растения, особено липов цвят
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на канализация в населените места на общината и дъждовна канализация по улиците на селата; • Изграждане на мобилни пречиствателни станции за отпадъчни води във всички населени места на общината; • Изграждане на компостираща инсталация за зелени отпадъци; • Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъците; • Изграждане на фотоволтаични централи, произвеждащи енергия от слънце/вятър; • Зелени инвестиции в защитените зони, в земеделските стопанства и неземеделските бизнеси – закупуване на ДМА с ЕП, въвеждане на енергоспестяващи технологии, създаване на екологични стопанства и развитие на екотуризъм. • Залесяване с дървесна и храстова растителност около пътни артерии и жп линии за предотвратяване на шума и замърсяването на въздуха; • Поддържане на местообитанията и въвеждане на мерки за опазване на защитените видове – в т.ч. и охрана на защитените зони; • Подобряване на енергийната ефективност в обществени, бизнес и жилищни сгради и замяна на остаряло и амортизирано улично осветление с енергоспестяващо; 	<ul style="list-style-type: none"> • Неинформираност и неангажираност на жителите на Общината в дейностите по опазване на околната среда; • Висока цена за производителите на ел.енергия от ВЕИ, определена от ДКЕВР – за доставка и пренос на произведената енергия в ел.мрежата на ЕСО; • Продължителни съгласувателни процедури, свързани с планирането и внедряването на планове за управление на риска от наводнения и замърсяване с отпадъчни води; • Стопанисването и поддържането на част от екологичната инфраструктура, основно тази за контрол на състоянието на ПВТ е грижа на институции извън общината;

<ul style="list-style-type: none"> • Актуализиране на общинската програма за отпадъците; • Прилагане на европейските стандарти за опазване на околната среда от земеделските производители • Създаване на публично-частни партньорства с бизнеса (МСП) и привличането им в инициативи за опазване на околната среда и развиване на екологосъобразни производства • Контрол върху прилагането на торове и препарати за растителна защита. • Развитие на риболовен и ловен туризъм в ДЛС „Паламара“ и на яз. Развигорово 	
---	--

3. СОЦИАЛНО И КУЛТУРНО МЕСТНО РАЗВИТИЕ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Нарастване на населението и на гъстотата му в резултат на увеличен брой заселили се жители в общината; • Положителен механичен прираст; • Увеличен брой на хората в трудоспособна възраст; • Намаляване на безработицата и на броя на регистрираните безработни; • Значителен дял безработни с основно и по-ниско образование; • Запазен брой на лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ; • Запазена училищна мрежа и реализирани проекти за подобряване на образователна инфраструктура; • Незначителен дял на преждевременно отпадналите от образователната система – 9%; • Увеличен брой на детските градини; • Създадени и поддържани с проекти социални услуги в Общността: личен асистент, социален асистент и домашен помощник; • Развита приемна грижа с 8 приемни родители; • Развита патронажна грижа с общо 126 възрастни потребители; • Създадена мрежа с над 370 	<ul style="list-style-type: none"> • Повишена смъртност; • Намалена раждаемост; • Отрицателен естествен прираст; • Увеличение на броя на безработните със средно и по-ниско образование; • Най-голям брой безработни с начално и по-ниско образование; • Намален от 5 на 4 броя на лечебните заведения за първична дентална помощ; • Намаляващ брой на децата в детските градини и в училищата; • Увеличава се броя на застаряващото население, което се нуждае от социални услуги; • Недостатъчен брой реализирани проекти за подобряване на материално-техническата образователна база. Тя в по-голямата си част остава стара и амортизирана; • Липса на достъпна образователна среда за деца със специални потребности; • Липса на центрове за предоставяне на социални услуги; • По-голямата част от наличните археологически обекти с национално значение са в лошо състояние и се нуждаят от възстановяване; • Сградите на читалищата са неремонтирани, с изключение на НЧ „Пробуда – 1929“ • Липса на туристически маршрути и

<p>потребители на социални услуги, от които 105 д – възрастни хора;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разкрити работни места за безработни като лични асистенти и домашни помощници – общо 163 души; • Наличие на 14 читалища с библиотеки в общината и средища на духовен живот; • Наличие на календар с културни събития и традиционни фестивали и спортни турнири; • Богато културно-историческо наследство – над 65 археологически обекта, от които 11бр. съхранени и с потенциал за развитие на културно-познавателен туризъм; • Съхранено историческо наследство в 3 обекта на територията на общината – с потенциал за развитие на исторически туризъм; • Традиционни занаяти /метларство/ и специфични за района културни събития 	<p>продукти</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на туристическа инфраструктура • Неразвит местен потенциал за предоставяне на туристически услуги • Трудна достъпност до някои от обектите с културно-историческа стойност;
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване на обучителната среда и осъществяване на преход към информационно общество; • Подобряване на образователната база и осигуряване на достъпна среда за деца със специални потребности; • Въвеждане на програми за повишаване на квалификацията на безработни с основно и по-ниско образование, както и програми за преквалификация на трайно безработни лица; • Повишаване качеството на учебно-възпитателната работа в учебните заведения на базата на въведени нови форми и методи на работа и обучение както и с инициативи за осмисляне на свободното време на учащите и младежите; • Въвеждане на енергоспестяващи технологии в сградите на учебните заведения, компютри, офис техника и 	<ul style="list-style-type: none"> • Мигриране на млади и желаещи да се образуват хора към големите градове в страната и чужбина, с цел реализация на пазара на труда; • Продължаване на тенденцията за застаряване на населението; • Намаляване на образователното ниво на населението; • Намаляващият брой на учениците, всяка година вследствие на общите негативни демографски тенденции, налага съкращаване на паралелки и закриване на училища; • Неразвити сегментите на туристическото предлагане - пешеходен, планински колоездачен, селски, ловен, риболовен, културен туризъм и туристически маршрути.

<p>оборудване, мебели и друго обзавеждане, учебни пособия, литература, медицинска апаратура, реквизит за културни прояви, спортни пособия и уреди;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Осигуряване на транспорт за извозване на учениците до и от отдалечените учебни заведения, столово хранене, развитие на извънкласни форми на занимания; • Разнообразяване на социалните услуги в т.ч. и осигуряване на инфраструктура /дневни центрове/ за предоставянето им; • Разширяване на мрежата от потребители на социални и здравни услуги; • Ремонтване на сградите на читалищата и обновяване на библиотечния фонд; • Разработване на туристически продукти и туристически маршрути; • Възстановяване на обекти на културното и историческото наследство и подобряване инфраструктурата за достъп до тях; • Развитие на сътрудничеството със съседни общини в сферата на туризма и промотирането на културно-историческото наследство, чрез разработване на интегрирани туристически продукти и маршрути; • Изграждане на туристическа инфраструктура, чрез насърчаване на предприемаческите дейности в развитие на селски, колоездачен, ловен, риболовен, културен и културно-познавателен туризъм 	
--	--

4. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Общината е част от агломерационния ареал „ Шумен- Хитрино“ и попада в допълнителната IV диагонална функционална зона за „стимулирано развитие“, основно в икономически 	<ul style="list-style-type: none"> • Забавено икономическо развитие; • Липса на средни и големи предприятия; • Липса на научно-изследователска и развойна дейност; • Липса на преки чуждестранни

<p>дейности;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Транспортни пътни артерии преминаващи през общината, и осигуряващи достъп до важни транспортни коридори с международно значение – връзка с Европа, Азия, Турция; • Над 30 активни икономически субекти на територията на общината- болшинството в „преработващата промишленост“ и в търговията. • Регистрирани 146 нефинансови предприятия със 598 наети на работа лица; • Наличие на микро и малки предприятия; • Регистрирани общо 331 земеделски производители; • Първичният сектор „ Селско, горско и рибно стопанство“ е структуроопределящ за развитието на местната икономика, с дял от 70%. • Благоприятните климатични условия, допринасят за утвърждаването на общината като перспективен земеделски район с преимуществено развитие на растениевъдството и като допълващи сегменти: билкопроизводството, и животновъдството (говедовъдство и овцевъдство); • Наличие на зърнобази и сушилни на територията на Общината и • Свободен човешки ресурс и увеличаване на заетите в първичния икономически сектор „ Селско, горско и рибно стопанство“; • Наличие на качествена земеделска земя; • Увеличаване на обработваемата площ; • Високо качество на произведената селскостопанска продукция; • Наличие на макар и малък брой модернизиран земеделски стопанства – растениевъдни и животновъдни; • Увеличаване на приходите в сектор „Търговия, ремонт и на автомобили и мотоциклети“ и в отрасъл «Хотелиерство и ресторантьорство» от третичния икономически сектор « Услуги»; • Увеличаване на дела на вторичния сектор « Индустрия» и по-специално « Преработващата промишленост» в 	<p>инвестиции;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липса на изградена бизнес инфраструктура; • Намаляващ брой на наетите лица във вторичния икономически сектор „ преработваща промишленост “и в третичния „Услуги“ . • Липса на зелени инвестиции и екологосъобразни производства; • Липса на иновативни технологии в производствените процеси; • Липса на зелени работни места в секторите от местната икономика; • Незначителен брой модернизиран земеделски стопанства; • Липса на добри и екологосъобразни практики в земеделските стопанства; • Липса на изградена система за напояване.
---	---

<p>местната икономика;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Увеличаване на предприятията в отрасъл „Търговия“; • Нарастване на доходите на хората; 	
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Обособяване на екологични стопанства и увеличаване на броя на растениевъдните и животновъдните стопанства; • Разнообразяване на икономическите дейности с екологосъобразни производства – в т.ч. производство на енергия от ВЕИ – за продажба и за собствени нужди; • Насърчаване на предприемачеството в неразвити до момента неземеделски дейности, но с потенциал – туризъм, занаятчийство. • Въвеждане на добри производствени практики в МСП и прилагане на европейски опит • Повишаване броя на пазарно ориентирани земеделски стопанства, покрили фитосанитарните изисквания на ЕС • Създаване на нови трайни насаждения с качествен посадъчен материал и конкурентоспособен вид и сортов състав; • Изграждане на сдружения на производители и преработватели за по-силни пазарни позиции 	<p>ЗАПЛАХИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минимален бюджет за капиталови разходи и поддръжка на съществуващата инфраструктура • Непоследователна политика при определяне приоритетите за развитие • Морално и физически остарели техники и технологии

13. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД

В изготвеният в Раздел II „Териториален и социално-икономически анализ“, в т.ч. и в SWOT – анализа на ПИРО на община Хитрино са отчетени следните взаимовръзки с хоризонталния анализ на национално ниво, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД:

1. Взаимовръзки, обусловени от прехода от моноцентризъм към полицентрично развитие, които допринасят за бъдещо балансирано развитие на общините и регионите.

Бъдещото развитие на Община Хитрино е разгледано в контекста на пространственото полицентрично развитие на национално, регионално и областно ниво, зададено в хоризонталния анализ на НЦТР и заложено в регионалната схема за пространствено развитие (интегрирана териториална стратегия) на СИР (2021-2027). В териториалния и в социално-икономическия анализ на община Хитрино са отчетени важни пространствени взаимовръзки, които ще повлияят благоприятно върху повишаването на конкурентоспособността на местната икономика и ще допринесат за нейното балансирано развитие и растеж. **На първо място**, територията на общината се разглежда като част от агломерационния ареал, който Хитрино образува заедно със съседната на нея община, която е и административен център на област Шумен – община Шумен. Функционалната свързаност на двете съседни общини в рамките на ареала се явява база за бъдещо активно взаимодействие по целия спектър на социално-икономическото развитие в средносрочен план - до 2027г. Това взаимодействие включва:

- ✓ Съвместно ползване на външни ресурси с национално и дори международно значение в рамките на ареала – в т.ч.: подобрената и разширена транспортна инфраструктура и повишената комуникационна свързаност в обсега на ареала;
- ✓ Съвместно ползване на вътрешни ресурси и активно взаимодействие в рамките на обособената на национално ниво допълнителна IV функционална зона за „стимулирано развитие“. Включването на община Шумен в нея създава благоприятни предпоставки и за развитието на агломерационен ареал – основно чрез решаването на значими за двете общини икономически проблеми, с финансовата подкрепа на новата оперативна програма – Програма за развитие на регионите (2021-2027);

На второ място, община Хитрино се разглежда като вътрешна слабо урбанизирана периферна територия в СИР от ниво 2. Тази пространствена взаимовръзка обуславя от една страна съвместното ползване на вътрешни ресурси в рамките на региона - например част от магистрален газопровод, преминаващ през район „Добруджа“ - за газоснабдяването на Хитрино, като община в рамките на района. Пространствената взаимовръзка на ниво СИР е и основа за една бъдеща целенасочена подкрепа за преодоляване на дисбаланса и вътрешнорегионалните различия в

социално-икономическото развитие на община Хитрино и останалите 34 общини в СИР. Интервенциите, реализирани на ниво СИР, ще имат конкретни ползи за всяка от 35-те общини в района, сред които и Хитрино. Например, проекта за изграждане на интермодален терминал на пристанище Варна ще направи по-интензивен преноса на товари между пристанищата Варна и Русе, което ще засили и трафика по жп линията Варна-Русе, преминаваща и през територията на община Хитрино. Това ще донесе на община Хитрино конкретни икономически ползи като стимулира транспортните превози на територията на общината.

2. Взаимовръзки, обусловени от приложения нов подход за планиране на ресурси и инвестиции, в рамките на полицентричното пространствено развитие, а именно подхода на интегрираните териториални инвестиции.

Полицентричното пространствено развитие на България и регионите ѝ, залегнато в хоризонталния анализ на НЦТР **предполага активно хоризонтално сътрудничество и партньорство на местно и регионално ниво при планиране и изпълнение на най-значимите местни инвестиции.** Сътрудничеството се установява, както между общини от един район, така и от съседни райони по NUTS 2, стига да подпомага решаването на сходни местни проблеми с помощта на обединени местни ресурси. Община Хитрино е в много багоприятна териториална хоризонтална свързаност, както с общини от област Шумен и от СИР, така и с общини от съседния Северен централен район (СЦР). Тези връзки ще бъдат установени в рамките на съвместни интегрирани социално значими проекти (с общините Самуил, Венец и Каолиново), а също и в сферата на екологията (Шумен, Венец и Каолиново), местното, културното и икономическото развитие (Шумен, Търговище, Каспичан, Самуил). Основата за тези връзки са общи ресурси и специфики на териториите – в това число: разположени в тях участъци от: територии на едни и същи защитени зони (Хитрино, Шумен и Каспичан), дивечовъдни стопанства (Венец), обекти на културно-историческото наследство (Хитрино, Каспичан, Шумен), природни ресурси – реки, язовири, местности (Самуил, Шумен, Венец), и не на последно място икономически субекти с изнесени производства в две и повече общини (Хитрино и Шумен). Чрез обективизиране на сътрудничеството в рамките на съвместни проекти за интегрирани териториални инвестиции местните проблеми ще намерят своето ефективно решение. С оглед на това и в ПИРО на община Хитрино са планирани дейности и проекти, които ще се реализират в партньорство на общината със съседните ѝ общини: Шумен, Търговище, Каспичан, Каолиново, Венец и Самуил.

III. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ В РАЗВИТИЕТО НА ОБЩИНАТА ЗА ПЕРИОДА (2021-2027)

1. Визия за развитие на община Хитрино за периода: 2021-2027г.

Визията за развитието на общината през следващите 7 (седем) години обобщава представите на местната общност за това как трябва да се променя територията, така че да се обособи като привлекателно място за работа и живот. Визията се определя от дефинираните в SWOT – анализа основни нужди и възможности за развитие. Тя

кореспондира и със заложените параметри в стратегическите документи от по-високо йерархично равнище в национален и регионален аспект. В този смисъл, визията за развитието на община Хитрино е синхронизирана с визията за развитие на СИР от ниво 2 за периода 2021-2027г., която гласи:

„Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота“.

Визията за интегрираното развитие на община Хитрино за периода 2021-2027г. отчита аспектите на визията за развитие на СИР – в т.ч. икономически напредък и подобро качество на живота, като ги съотнася със специфичните местни предимства, но и с основните потребности, проблеми и цели, постижими единствено чрез развитието на висок местен потенциал. Визията за развитие на община Хитрино в периода 2021-2027г. се свързва с представата на местните хора за постигане на интелигентен и устойчив растеж, който се изразява в запазване на местните предимства - плодородна земя, съхранена природа и чиста околна среда, и използването им като основа на растежа в икономическото и стопанското развитие на територията. Растежът според местните очаквания трябва да бъде интелигентен и устойчив, т.е. съобразен с новите технологии, добрите практики, развитието на щадящи околната среда и природата производства, умни стопанства, зелени инвестиции и зелени работни места. Формулировката на визията представя тези очаквания обобщено така:

„Община Хитрино – територия с интелигентен и устойчив растеж, чиста околна среда и висок местен потенциал за интегрирано и динамично развитие“.

Акцент във визията на община Хитрино (2021-2027) е поставен и на развитието на висок местен потенциал, който в представите на обществеността се свързва, от една страна с инвестиции в хората – за повишаване на знанията и квалификацията им, а оттам и на възможностите им за реализация на пазара на труда. От друга страна, представата за развитие на висок местен потенциал се свързва с инвестиции за по-добро управление на наличните ресурси и разширяване на достъпа и качеството на предоставяните образователни, културни, здравни и социални услуги, с акцент върху социално включване, осигуряването на заетост и работа с групи и лица в неравностойно положение. Именно посредством формирането на висок местен потенциал ще се постигне интегрираното и динамично развитие на територията, като част от района на СИР и в съответствие с динамичните темпове в неговото развитие в периода 2021-2027г.

2. Стратегически цели

Стратегическите цели изцяло произтичат от визията за интегрирано развитие на община Хитрино (2021-2027) и тяхното постигане ще допринесе за осъществяването на желаната промяна, описана във визията. Стратегическите цели задават в конкретика основните насоки на развитието, които трябва да се следват за постигане на визията, а именно:

- *Стратегическа цел 1:* Динамично развитие на местната икономика, инфраструктура и устойчиво селско стопанство с грижа за околната среда и доходите на хората;
- *Стратегическа цел 2:* Насърчаване на интегрираното местно развитие и териториалното сътрудничество за по-високо качество на живот.

Стратегическа цел 1 поставя на фокус икономическото развитие във всички направления на местната икономика, и основно в селското стопанство, като структуроопределящ икономически сектор. То трябва да става все по-устойчиво на новите предизвикателства – иновациите, цифровизацията, както и на промените в климата. Тази стратегическа цел обвързва икономическото развитие с грижата за доходите на хората и опазването на околната среда. Тя отчита необходимостта от подобряване на инфраструктурата на територията на общината като цяло, и в частност тази за бизнеса, но при съхранена чиста природа и околна среда. Именно уредената инфраструктура привлича инвеститори и стимулира бизнес развитието, което е предпоставка за повишаване на доходите на хората и създаване на устойчива заетост.

Стратегическа цел 2 акцентира на интегрираното местно развитие от една страна, а от друга страна – на териториалното сътрудничество като фактори за растеж и постигане на по-високо качество на живот. **В контекста на интегрираното местно развитие** са широка палитра от дейности, които трябва да бъдат реализирани посредством прилагането на интегриран териториален подход – чрез комбинация на мерки и ресурси за подобряване на средата и качеството на живота на територията на общината, съхраняване на местното природно и културно наследство, и повишаване на капацитета и възможностите за реализация на хората, с акцент върху тези в неравностойно положение, в т.ч. и на пазара на труда. **В контекста на териториалното сътрудничество, стратегическа цел 2 акцентира на интервенции, чието осъществяване е в рамките на т.нар. зони за въздействие, обособени в ПИРО.** В тях освен части от територията на община Хитрино се включват и части от съседни общини, с които Хитрино граничи и има сходни проблеми и цели в местното развитие. Тези интервенции ще се планират и реализират в рамките на т.нар. интегрирани проекти в партньорство между общината и съответната съседна община. По този начин освен че се подпомага интегрираното развитие на общините, но и се засилва териториалното сътрудничество помежду тях.

3. Приоритети

За изпълнението на посочените по-горе 2 (две) стратегически цели са обособени 3 (три) приоритета. Във всеки от тях намира проекция съответната стратегическа цел, като е придаден още по-прецизен фокус на направленията за действие в рамките на зададения приоритет. Всеки от приоритетите акцентира на решаването на един или група значими за местната общност проблеми, изведени в социално-икономическия анализ и в същото време съответстващи, и допринасящи за развитието не само на общината, но и на областта и СИР. Приоритетите са както следва:

- **Приоритет 1: Инвестиции в модерна физическа, техническа и бизнес инфраструктура, интелигентна индустрия, устойчиво селско стопанство и чиста околна среда.**

В приоритет 1 са събрани група от местни проблеми, чието решаване ще подпомогне изпълнението на **Стратегическа цел 1 в ПИРО**. Решаването на дефинираните основни проблеми в П1, свързани предимно с икономическото развитие на общината и опазването на околната среда ще се осъществи през призмата на различни секторни политики: енергетика, транспорт, екология, заетост, селско стопанство, в т.ч. и чрез прилагането на интегриран териториален подход и постигането на следните специфични цели и мерки:

✦ **Специфична цел 1.1. Развитие на физическа, техническа, транспортна, обществена и бизнес инфраструктура, цифровизация³ и подобряване на свързаността.**

Мярка 1.1.1. По-модерна и развита физическа, транспортна и обществена инфраструктура за хората и бизнеса

1. Дейност: Строителство/ремонтиране на общинска пътна мрежа:
 - Проект 1. Проектиране и строителство на нови пътища (2021-2027)
 - Проект 2. Ремонтиране на 41км. построени пътища (2021-2024)
2. Дейност: Строителство/ремонтиране на улици в населените места общината
 - Проект 1. Проектиране и строителство на нови улици с/без тротоари (2021-2027)
 - Проект 2. Ремонтиране на 178 км. компрометирани асфалтирани улици с/без тротоари (2021-2024)
 - Проект 3. Полагане на асфалт и/или строителство на тротоари на неасфалтирани улици без тротоари (2021-2024)
3. Дейност: Благоустройство на населените места и поставяне на енергоспестяващо улично и парково осветление;
 - Проект 1. Проектиране и строителство на нови площадки и места за отдих на открито в населените места на общината (2021-2027)
 - Проект 2. Ремонтиране на съществуващи амортизирани площадки и места за отдих с преасфалтиране на алеи, монтаж на пейки, кошчета, замяна на остаряло с енергоспестяващо парково осветление (2021-2025)
 - Проект 3. Доставка и монтаж на съоръжения за фитнес на открито в обособени зони за отдих в населените места (2021-2024)
 - Проект 4. Обособяване на кътове/площадки за игра на кучета в зоните за отдих на открито (2021-2025)
 - Проект 5. Подмяна на старо с енергоспестяващо улично осветление в населените места (2021-2027)
4. Дейност: Развитие на бизнес инфраструктура; (2021-2027)
 - Проект 1: Установяване на ПЧП между общината и бизнеса в подкрепа на съвместни бизнес инициативи (2021-2022)
 - Проект 2: Проектиране и строителство на зона за външни инвестиции в перспективни за района технологии и производства (напр.продукти от билки/биохрана), свързани със здравословния начин на живот,

³ Преход от аналогови към цифрови комуникационни системи

- креативните и реактивни индустрии (културно наследство и алтернативен туризъм). (2022-2024)
- Проект 3: Проектиране и строителство на логистичен център за товарни превози с паркинг за ТИР-ове и места за престой на други тежкотоварни автомобили по първокласен път I-7 (2021-2023)
 - Проект 4: Обособяване на тържище/пазар в общинския център за продажба на биопродукти от растениевъдни и животновъдни стопанства в общината. (2021-2023)
 - Проект 5: Създаване на общинско транспортно предприятие и закупуване на 5 бр. автобуси за ежедневен обществен транспорт по 5 направления: (2021-2022)
 - Линия 1: Хитрино-Шумен-Хитрино
 - Линия 2: Хитрино-Добри Войничково-Черна-Хитрино
 - Линия 3: Хитрино-Каменяк-Върбак-Хитрино
 - Линия 4: Хитрино-Тимарево-Развигорово-Хитрино
 - Линия 5: Хитрино-Сливак-Живково-Хитрино
 - Проект 6: Създаване на общинско туристическо предприятие – за възстановяване, поддържане и промотиране на общински обекти от културно-историческото наследство в общината (2021-2022)
5. Дейност: Развитие на водоснабдителната мрежа (вътрешни и довеждащи водопроводи) и инфраструктура за напояване:
- Проект 1: Подмяна на амортизирани вътрешни водопроводи с обща дължина 123 км. (2021-2025)
 - Проект 2: Подмяна на амортизирани външни водопроводи с обща дължина 190 км. (2021-2026)
 - Проект 3: Проектиране и строителство на напоителна система (2021-2027)
6. Дейност: Подобряване на енергийната ефективност/саниране/ на жилищни и обществени сгради, в т.ч. на еднофамилни къщи. (2021-2027)
- Проект 1: Саниране на обществени и общински сгради и подобряване на енергийната им ефективност (2021-2024)
 - Проект 2: Саниране на еднофамилни и многофамилни жилищни сгради (2022-2027)
7. Дейност: Развитие на съобщителната мрежа в общината и достъпа до свръх високоскоростен интернет (2021-2025)
- Проект 1: Дигитализация и цифровизиране на общински служби, предприятия и услуги (2021-2024)
 - Проект 2: Дигитализация и цифровизация на всичките 21 кметства в общината (2021-2025)
8. Дейност: Цифровизиране на бизнес процесите в стопанствата и предприятията (2021-2027)

- Проект 1: Създаване на дигитални " умни" земеделски стопанства⁴. (2021-2027)
 - Проект 2: Дигитализиране на съществуващи и нови неземеделски бизнеси в общината (2021-2027)
 - Проект 3: Автоматизиране и цифровизиране на бизнес услуги за населението (2021-2027)
9. Дейност: Инвестиции в инфраструктура и дейности по сметосъбиране и управление на отпадъците. (2021-2027)
- Проект 1: Закупуване на съдове за домашно компостиране; (2021-2023)
 - Проект 2: Закупуване на контейнери за разделно събиране на отпадъците (2021-2025)
 - Проект 3: Съвместен/и проект/и с други общини за изграждане на инфраструктура и дейности по управление на отпадъците в територии по ЗБР и обекти на културно-историческото наследство. (2021-2027)

Мярка 1.1.2. Инвестиции в зелена индустрия и зелена техническа физическа и бизнес инфраструктура, щадящи околната среда

1. Дейност: Изграждане на газоснабдителна мрежа за обществени сгради и абонати от бизнеса (2021-2027)
- Проект 1: Газоснабдяване на общински сгради, бизнес сгради и домакинства в селата: Живково, Каменяк , Върбак - I етап (2021-2024)
 - Проект 2: Газоснабдяване на общински сгради, бизнес сгради и домакинства в селата: Сливак, Близнаци, Черна, Добри Войниково, Трем, Единаковци и Хитрино - II етап (2024-2027)
2. Дейност: Повишаване на енергийната ефективност н бизнеса: (2021-2027)
- Проект 1: Въвеждане на мерки за енергийна ефективност на сградите - саниране, енергоспестяващо осветление и/ ВЕИ за собствени нужди (2021-2027);
 - Проект 2: Въвеждане на енергоспестяващи технологии в производствения процес , в т. ч. закупуване на ДМА с ЕП (2021-2027)
3. Дейност: Използване на фотоволтаици и ВЕИ от бизнеса (2021-2027)
- Проект 1: Строителство на фотоволтаични централи за енергия от слънцето за собствени цели /продажба на енергия (2021-2027);
 - Проект 2: Строителство на фотоволтаични централи за енергия от вятър за собствени нужди/за продажба (2021-2027)

Мярка 1.1.3. Насърчаване на предприемачески инициативи, свързани с високи технологии, иновации и цифровизация

1. Дейност: Развитие на високотехнологични производства на територията на общината (2021-2027);
- Проект 1: Привличане на външни и/или чуждестранни инвестиции за създаване на нови бизнеси за производство на продукти от билки,

⁴ Стопанство, в което използват технологии като Интернет на нещата, роботи, дронове и изкуствен интелект, с цел увеличаване на количеството и качеството на произвежданата продукция, като в същото време се оптимизира използваната човешка ръка

свързани със здравословния начин на живот и производство на здравословни храни (2021-2027)

- Проект 2: Създаване на високотехнологични производства в креативните и реактивни индустрии на територията на агломерационния ареал Хитрино-Шумен (културно наследство и алтернативен туризъм) (2021-2027)
2. Дейност: Подкрепа за внедряване на иновации в съществуващи производства и бизнеси и в нововъзникващи такива. (2021-2027)
- Проект 1: Развитие на високотехнологични производства в съществуващи бизнеси на територията на община Хитрино (2021-2027)
 - Проект 2: Създаване на високотехнологични производства в традиционни за общината бизнеси (2021-2027)

4. Специфична цел 1.2. Развитие на устойчива бизнес среда и устойчиво селско стопанство с грижа за природата и околната среда

Мярка 1.2.1. Създаване и модернизирание на земеделски стопанства, животновъдни ферми и преработвателни предприятия

1. Дейност: Създаване на нови земеделски стопанства (2021-2027):
- Проект 1: Създаване на растениевъдни земеделски стопанства (2021-2027)
 - Проект 2: Създаване на животновъдни земеделски стопанства (2021-2027)
2. Дейност: Създаване на стопанства на млади фермери (2021-2027):
- Проект 1: Създаване на растениевъдни стопанства на млади фермери (2021-2027)
 - Проект 2: Създаване на животновъдни стопанства на млади фермери (2021-2027)
3. Дейност: Модернизирание на съществуващи земеделски стопанства, в т.ч. обособяване на „умни“ стопанства (2021-2027):
- Проект 1: Закупуване на ДМА и ДНА за развитие на „умни“ растениевъдни стопанства (2021-2027);
 - Проект 2: Закупуване на ДМА и ДНА за развитие на „умни“ животновъдни стопанства (2021-2027).
4. Дейност: Развитие на екологично земеделие и животновъдство – вкл. биологично и мобилно пчеларство (2021-2027):
- Проект 1: Създаване на екологични стопанства (животновъдни/растениевъдни) на млади фермери (2021-2027);
 - Проект 2: Преминаване на конвенционално земеделие и животновъдство към екологично земеделие и животновъдство (2021-2027)
 - Проект 3: Развитие на мобилно и биологично пчеларство (2021-2027)
5. Дейност: Създаване на нови преработвателни предприятия (2021-2027)
- Проект 1: Създаване на преработвателни предприятия за производство на здравословни храни и билкови продукти (2022-2027)
 - Проект 2: Създаване на преработвателни предприятия в креативните и рекреативни индустрии (2022-2027)

6. Дейност: Модернизирани на съществуващи преработвателни предприятия (2021-2027)

- Проект 1: Закупуване на ДМА и ДНА за повишаване на конкурентоспособността на съществуващи предприятия за преработка на селскостопански продукти (2021-2027);
- Проект 2: Закупуване на ДМА и ДНА за повишаване на конкурентоспособността на преработвателни предприятия в сектор „Индустрия“ и други неземеделски бизнеси (2021-2027)

Мярка 1.2.2. Насърчаване на неземеделските дейности, чрез стартиране и развитие на бизнеси извън селското стопанство и щадящи околната среда

1. Дейност: Развитие на бизнеси в сферата на търговията и услугите (2021-2027);

- Проект 1: Създаване на нови и развитие на съществуващи бизнеси в сферата на търговията (2021-2025)
- Проект 2: Създаване на нови и развитие на съществуващи бизнеси в сферата на услугите (2021-2027)
- Проект 3: Създаване и развитие на бизнеси в сферата на транспорта, транспортните превози и транспортните услуги (2021-2026)

2. Дейност: Развитие на бизнеси и дейности в сферата на туризма, в т.ч. селски туризъм, еко туризъм, културно-познавателен туризъм, и други алтернативни форми (2021-2027)

- Проект 1: Реализиране на дейности от общинското предприятие по туризъм – разработване и промотиране на туристически продукти за ловен, културен и екотуризм, в т.ч. и съвместни продукти за ловен и екотуризм със съседни общини(2021-2027)
- Проект 2: Създаване и поддържане на къмпинг за риболовен туризъм на яз. Развигорово (2021-2027)
- Проект 3: Създаване и поддържане (ремантиране) на къщи за гости и места за настаняване в близост до културно-исторически обекти и такива с местно значение (2021-2027)
- Проект 4: Създаване на маршрути за екотуризм в ЗЗ „Каменица“ и ЗЗ „Кабюк“ с наблюдение на защитени видове и местообитания (2021-2023)
- Проект 5: Популяризиране на създадените маршрути и продукти за културен и екотуризм сред училища, туроператорски агенции и в съседни общини, и организиране на посетителски групи (2022-2027)
- Проект 6: Разработване на интегриран туристически продукт за ловен туризъм с пакети, графици и ловни маршрути на групи/индивидуални туристи в ДЛС „Паламара“, чрез установяване на ПЧП с община Венец, с местни ловни дружинки и туроператори на местно, регионално и национално ниво. (2022 - 2027)

Мярка 1.2.3. Създаване на заетост и зелени работни места⁵, в т.ч. и повишаване на квалификацията на заетите лица.

1. Дейност: Повишаване на квалификацията на заети лица, чрез включването им в курсове, обучения (2021-2027)
 - Проект 1: Обучения за повишаване на дигиталните компетенции на учители в училища и детски градини, и на общински служители (2021-2027)
 - Проект 2: Обучения за повишаване на компетенциите на лица, предоставящи социални услуги и патронажна грижа – домашни помощници и социални асистенти (2021-2027)
 - Проект 3: Преквалификация на служители и работници с цел разкриване на работни места в създадените общински предприятия – по транспорт и по туризъм (2022-2023)
2. Дейност: Разкриване на „зелени“ работни места в защитените зони по НАТУРА 2000 и в други сектори на местната икономика и селското стопанство (2021-2027)
 - Проект 1: Създаване на „зелени работни места“ за охрана и поддръжка на защитените зони в общината (2022-2027);
 - Проект 2: Създаване и поддръжане на „зелени работни места“ в съществуващите стопанства (растениевъдни и животновъдни) (2021-2027)
 - Проект 3: Създаване и поддръжане на „зелени работни места“ в новосъздадени стопанства (растениевъдни и животновъдни) (2021-2027)
 - Проект 4: Създаване и поддръжане на „зелени работни места“ в местната индустрия и преработващата промишленост (2021-2027)
 - Проект 5: Създаване и поддръжане на „зелени работни места“ в сферата на услугите, транспортна и туризма (2021-2027)
3. Дейност: Създаване на заетост за младежи до 29г. и дейности за повишаване на квалификацията им за заетост (2022-2027)
 - Проект 1: Създаване на партньорство между местното училище и местни фирми за осигуряване на заетост на дипломирани младежи (2022-2027)
 - Проект 2: Разкриване на работни места на безработни младежи до 29г. в съществуващи стопанства, в индустрията и услугите (2022-2027)

‡ Специфична цел 1.3. Запазване и подобряване на околната среда

Мярка 1.3.1. Създаване и развитие на екологична инфраструктура

1. Дейност: Изграждане на канализационна мрежа и пречиствателни съоръжения за отпадъчни води в населените места на общината (2021-2027)

⁵ „Зелените“ работни места са работни места, които допринасят за повишаване устойчивостта на околната среда, включително намаляване на въглеродните емисии, опазване на биологичното разнообразие и екосистемите и адаптиране към изменението на климата. От икономическа гледна точка, те обхващат тези работни места, които произвеждат „зелени продукти и услуги“. Зелените работни места обхващат широка гама от работни места в различни сектори на икономиката.

- Проект 1: Проектиране и изграждане на канализационна система и мобилни пречиствателни станции в селата: Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк, Трем, Черна, Върбак – I етап (2023-2025)
 - Проект 2: Изграждане на канализационна система и мобилни пречиствателни станции в селата: Развигорово, Звегор, Единаковци, Тервел, Студеница, Висока поляна, Байково – II етап (2025-2027)
2. Дейност: Изграждане на компостираща инсталация за зелени отпадъци (2021-2024)
- Проект 1: Проучване и изготвяне на проект за изграждането на компостиращата инсталация зелени отпадъци (2021-2022)
 - Проект 2: Строителство и въвеждане в експлоатация на компостиращата инсталация (2022-2023)
 - Проект 3: Функциониране и поддържане на компостиращата инсталация за биоразградими отпадъци (2023-2027)
3. Дейност: Изграждане и поддържане на газоразпределителна мрежа за битови абонати (2023-2027)
- Проект 1: Газоснабдяване на битови абонати в селата: Живково, Каменяк, Трем, Черна и Хитрино – I етап (2023 - 2025)
 - Проект 2: Газоснабдяване на битови абонати в селата: Сливак, Близнаци, Добри Войниково, Тервел, Единаковци и Тимарево – II етап (2025-2027)
4. Дейност: Поддържане на изградената канализационна система и на инфраструктурата за пречистване на отпадъчни води и управление на отпадъците, в т.ч и на зелените отпадъци (2021-2027)
- Проект 1: Ремонтване и поддържане на мобилните пречиствателни станции в селата: Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк, Трем, Черна, Върбак, Развигорово, Звегор, Единаковци, Тервел, Студеница, Висока поляна, Байково (2025-2027)
 - Проект 2: Ремонтни и поддържащи дейности в общинската инфраструктура за управление на отпадъците (2022-2027)
5. Дейност: Развитие на обществена инфраструктура за отдих и спорт – обособяване на паркове, градини, зелени площи, места за отдих и спорт в населените места на общината (2021-2027)
- Проект 1: Озеленяване на обществени пространства във всички населени места на общината (2021-2027)
 - Проект 2: Обособяване на паркове, градинки, зони за отдих в населените места, чрез дейности по озеленяване и оформяне на градинки (2021-2027)
 - Проект 3: Обособяване на площадки с фитнес на открито и зони за домашни любимци (2021-2024)
 - Проект 4: Поставяне на видеонаблюдение в най-малките населени места, които са най-отдалечени от общинския център (2021-2024)

- Проект 5: Възстановителни ремонтни дейности на футболно игрище в с.Живково и преобразуването му в спортен терен – с площ за футбол, спортни съоръжения, детска площадка и място за отдих (2021-2024)
- Проект 6: Проект „Активни всеки ден“ – спорт за младежи и възрастни (2021-2024)

Мярка 1.3.2. Инвестиции за опазване на защитените зони и чистотата на почвите и въздуха

1. Дейност: Устойчиво управление на защитените зони и възстановяване на увредени екосистеми/местообитания и видове (2021-2027)
 - Проект 1: Създаване на „зелени работни места“ в двете ЗЗ „Каменица“ и „Кабюк“ – за прилагане на опазващи и възстановителни мерки по наблюдение и поддържане на местообитания и защитени видове, и по предотвратяване на нерегламентирана сеч (2021-2027)
 - Проект 2: Установяване на ПЧП между заинтересованите страни на територията на общината - за съвместни проекти, свързани с опазването на защитените зони (2021-2027)
 2. Дейност: Изработване и разпространение на информационни материали за земеделските стопани и бизнеса – за недопустими селскостопански дейности и предприемачески инициативи на територията на защитените зони по НАТУРА 2000 в общината (2021-2027)
 - Проект 1: Подготовка на информационни материали за допустими предприемачески инициативи в защитени зони (2021-2027)
 - Проект 2: Провеждане на информационни кампании сред предприемачи, земеделски производители и др. на територията на общината (2021-2027)
 3. Дейност: Извършване на залесителни дейности в местата в риск от замърсяване на почвите, въздуха и повишени нива на шума (около пътища с интензивен трафик и IX жп линия, преминаваща през територията на общината) (2021-2027)
 - Проект 1: Разкриване на работни места за извършване на залесителни дейности (2021-2027);
 - Проект 2: Обмен на екологични практики и прилагане на иновативни решения съвместно със съседни общини за предотвратяване на замърсявания на почвите и въздуха (2021-2027).
 4. Дейност: Информирание и подпомагане на земеделските производители при планиране на ползването на земята. (2021-2027)
 - Проект 1: Обучения на земеделски производители как ефективно и щадящо за околната среда да ползват земята (2021-2027)
 - Проект 2: Подкрепа за внедряването на мерки и изпълнението на дейности за ограничаване на ползването на нитрати в земеделските стопанства (2021-2027)
- **Приоритет 2: Развитие на местния потенциал и повишаване на качеството на живот и доходите на хората, социално включване, равен достъп до**

образование, здравеопазване, социални дейности и заетост, с грижа за хората в неравностойно положение.

В приоритет 2 са събрани местните нужди от подобряване на средата и качеството на живот на територията на общината, и повишаване на капацитета и възможностите за реализация на хората с акцент на тези в неравностойно положение, в т.ч. и на пазара на труда. Всички тези нужди са намерили своята проекция в *Стратегическа цел 2* и тяхното удовлетворяване ще се осъществи именно чрез заложените специфични цели (СЦ) мерки и дейности/проекти в П2. За изпълнението на целите на приоритета са заложили следните мерки и дейности:

✱ **Специфична цел 2.1. Развитие на образованието, здравеопазването, социалните дейности и инфраструктурата за предоставяне на образователни, здравни и социални услуги в общността**

Мярка 2.1.1. Насърчаване на равния достъп до образование и здравеопазване, в т.ч. и чрез подобряване на образователната и здравната инфраструктура:

1. Дейност: Ремонтване на училища и детски градини, и прилежащите им пространства – дворове, спортни площадки (2021-2027)
 - Проект 1: Външни ремонтни дейности на сградния фонд на ДГ „Радост“ с. Живково и дворното пространство в прилежащите граници (2021-2024)
 - Проект 2: Ремонтни дейности с внедряване на мерки за енергийна ефективност в училищните сгради и детските градини в общината (2021-2026)
2. Дейност: Осигуряване на достъпна среда в училищата, детските градини и здравните служби за хора в неравностойно положение (2021-2027)
 - Проект 1: Изграждане на достъпна среда в училищата и детските градини в общината (2021-2027)
 - Проект 2: Достъпна обществена среда в селата Живково, Иглика и Калино (2021-2024)
 - Проект 3: Осигуряване на учебни пособия и технически средства, необходими в учебно-възпитателния процес, в т.ч. и за гарантирането на равен достъп на учениците (2021-2027)
 - Проект 4: Обновяване на книжния фонд в училищните библиотеки (2021-2027)
3. Дейност: Обособяване и поддържане на здравни и стоматологични кабинети в населените места от общината (2021-2027)
 - Проект 1: Оборудване на съществуващи лекарски кабинети (2021-2027)
 - Проект 2: Разкриване на нови лекарски кабинети (2021-2025)
 - Проект 3: Поддържане на разкрити лекарски кабинети в двете училища в общината / СУ и ОУ/ (2021-2025)
4. Дейност: Инициативи за предотвратяване на ранното отпадане от училище (2021-2027)
 - Проект 1: Прилагане на извънкласни дейности и форми на обучение (2021-2027)

- Проект 2: Прилагане на иновативни практики, и методи за обучение (2021-2027)
- Проект 3: Осигуряване на ежедневен специализиран транспорт за учениците и децата от най-отдалечените села в общината (2021-2027)

Мярка 2.1.2. Развитие на социалните дейности и подобряване на инфраструктурата за предоставяне на социални услуги

1. Дейност: Разширяване и поддържане на съществуващи социални услуги в общността – домашен помощник, личен асистент, приемна грижа и др (2021-2027)
 - Проект 1: Увеличаване на приемните родители и броя на приемните семейства в общината (2021-2027)
 - Проект 2: Разширяване на мрежата от потребители на услугите: домашен помощник и личен асистент, и на ползвателите на патронажна грижа (2021-2027)
2. Дейност: Развитие на инфраструктурата за предоставяне на социални услуги – изграждане на дневни центрове, трапезарии и др (2021-2027)
 - Проект 1: Изграждане и поддръжка на дневен център за социална рехабилитация на хора с увреждания в общината (2022-2027)
 - Проект 2: Изграждане на стол за хранене с жилища за временно настаняване в УПИ XII – ООД, ПИ 87, кв.6 по плана на с. Хитрино, община Хитрино, област Шумен“ (2021-2022)
 - Проект 3: Изграждане и поддръжка на център за настаняване от семеен тип (2022-2027)

‡ Специфична цел 2.2. Насърчаване на заетостта и социалното включване

Мярка 2.2.1 Стимулиране на пазара на труда и насърчаване на трудовата заетост

1. Дейност: Разкриване на нови работни места за хора в активна възраст и подкрепа за заетост на младежи до 29 години от уязвими групи (2021-2027)
 - Проект 1: Осигуряване на заетост за младежи до 29г. от уязвими групи в съществуващи стопанства и предприятия в общината (2021-2027)
 - Проект 2: Насърчаване на заетостта при младежи до 29г. от уязвими групи чрез самонаемане и стартиране на собствен бизнес (2021-2027)
2. Дейност: Създаване на възможности за заетост на хора, които трайно са отпаднали от пазара на труда (2021-2027)
 - Проект 1: Курсове за преквалификация на дългосрочно безработни със средно, средно специално и висше образование (2021-2027)
 - Проект 2: Съвместни икономически проекти „за стимулирано развитие“ в т.ч. и за осигуряване на заетост в креативни и рекреативни индустрии за безработни лица, включващи и обучение на територията на агломерационния ареал „ Шумен-Хитрино“ (2022-2027)
3. Дейност: Предотвратяване на отпадането от пазара на труда, чрез обучения за заети и нискоквалифицирани лица (2021-2027)
 - Проект 1: Създаване на образователен/и център/ове за ограмотяване на населението в активна възраст с цел последваща заетост (2022-2027)

- Проект 2: Курсове за повишаване на квалификация на безработни с основно или средно образование (2021-2027)
4. Дейност: Създаване на центрове за квалификация/преквалификация към фирми и стопанства в общината – за подобряване на знанията и уменията на настоящия персонал (2021-2027)
- Проект 1: Създаване на центрове за обучение на персонал, нает в големи и средни земеделски стопанства (2022-2027)
 - Проект 2: Създаване на центрове за обучение на персонал, нает в индустриални предприятия и други неземеделски бизнеси, в т.ч. и в нововъзникнали (2022-2027)

Мярка 2.2.2 Насърчаване на социалното включване и развитието на модерни и качествени социални услуги.

1. Дейност: Осигуряване на възможности за заетост на хора в неравностойно положение (2021-2027)
- Проект 1: Стимулиране на работодатели, чрез прилагане на мерки за насърчаване на заетостта с цел наемане на безработни в неравностойно положение (2021-2027)
 - Проект 2: Обучения на хора в неравностойно положение, с цел повишаване на знанията и уменията за последваща заетост (2021-2027)
2. Дейност: Подобряване на условията на труд в стопанствата и неземеделските бизнеси в общината с цел наемане на хора с увреждания (2021-2027)
- Проект 1: Прилагане на мерки за подобряване на условията на труд в земеделските стопанства и обособяването на работни места, подходящи за заетост на хора с увреждания (2021-2027)
 - Проект 2: Прилагане на мерки за подобряване на условията на труд в неземеделските бизнеси и фирмите от индустрията и услугите, с обособяване на работни места, подходящи за заетост на хора с увреждания (2021-2027)

➤ **ПЗ: Интегрирано местно развитие за добро управление, териториално сближаване и сътрудничество**

В приоритет 3 е поставен акцент върху две взаимосвързани направления на развитие на територията. *Първото направление е свързано пряко с потребността на местната общност да съхранява и промотира природното и културно местно наследство.* Това направление кореспондира с групи дейности и мерки, насочени към подкрепа за читалищата, културни и религиозни центрове в населените места в качеството им на духовни средища, съхраняващи местните традиции. Към тях се причисляват и самодейни състави, читалищни и училищни библиотеки, клубове по интереси и младежки дейности към читалищата и училищата. *Второто направление на развитие по ПЗ е свързано с насърчаване на партньорствата и сътрудничеството на общинско, областно и регионално ниво - за подкрепа на местното развитие и промотиране на местното природно и културно наследство, чрез прилагане на подхода за интегрираните териториални инвестиции и реализиране на проекти в*

партньорство. И двете направления на развитие са проектирани в *Стратегическа цел 2 на ПИРО*.

✦ **Специфична цел 3.1. Съхраняване, развитие и промотиране на местното природно и културно наследство**

Мярка 3.1.1 Съхраняване на местното природно и културно наследство

1. Дейност: Изграждане/подобряване на местната културна инфраструктура – ремонти на читалищни, културни и религиозни сгради, местни библиотеки, младежки центрове и други духовни средища (2021-2027)
 - Проект 1: Ремонтване на сградите на читалищата в общината (2021-2027)
 - Проект 2: Ремонтване на сградите на духовни храмове в общината (2021-2027)
2. Дейност: Възстановяване и поддържане на обекти на културното и природно наследство на територията на общината (2021-2027)
 - Проект 1: Реставрационни и ремонтни дейности за възстановяване на археологически обекти – общинска собственост в селата: Висока поляна, Върбак, Единаковци, Живково, Калино, Каменяк, Развигорово, Черна, Байково. (2021-2027)
 - Проект 2: Озеленяване и благоустрояване на територията около археологически и исторически паметници в общината (2021-2025)
 - Проект 3: Обновяване на библиотечния фонд в читалищата и читалищните библиотеки (2021-2027)
3. Дейност: Организиране на културни и спортни събития и експозиции (2021-2027)
 - Проект 1: Обособяване на музейни сбирки и експозиции в читалищата на общината – за традиционни занаяти и обреди (2021-2027)
 - Проект 2: Организиране на културни и спортни събития (2021-2027)

Мярка 3.1.2 Подкрепа за промотиране и популяризиране на местното природно и културно наследство, чрез интегрирани проекти с други общини

1. Дейност: Разработване на интегриран туристически продукт, промотиращ местни природни обекти, исторически и културни забележителности в няколко съседни общини (2021-2026)
 - Проект 1: Разработване и популяризиране на туристически маршрути за културно-познавателен туризъм до 14 обекта на културно-историческото наследство в селата: Висока поляна (2 обекта), Върбак (1 обект), Единаковци (1 обект), Живково (2 обекта), Калино (1 обект), Развигорово (1 обект), Каменяк (1 обект), и Черна (2 обекта). (2021-2024)
 - Проект 2: Предоставяне на местни предприемачи или външни инвеститори на общински терени в близост до обекти от културно-историческото наследство в селата: Развигорово, Звегор, Единаковици, Студеница, Висока поляна, Байково и Върбак - за изграждане и развитие на туристическа инфраструктура с места за настаняване, в рамките на разработени туристически маршрути. (2021-2024)

2. Дейност: Организиране на съвместни културни събития за промотиране на местни традиции и занаяти (2021-2027)

- Проект 1: Промотиране на традиционни местни фестивали и културни събития (2021-2027)
- Проект 2: Промотиране на традиционни спортни състезания (2021-2027)
- Проект 3: Популяризиране на древния занаят „метларство“ (2021-2027)

♣ **Специфична цел 3.2. Насърчаване на териториалното сближаване и сътрудничество в местното развитие в полза на доброто управление**

Мярка 3.2.1. Създаване и ползване на интегрирани продукти и услуги, отчитащи общи местни специфики с други общини

1. Дейност: Създаване и ползване на интегрирани продукти и услуги, отчитащи общи местни специфики с други общини
 - Проект 1: Създаване на интегриран туристически продукт за промотиране на обект: „Ранносредновековно землено укрепление „Кабиюк“ съвместно с община Шумен (2021-2026)

Мярка 3.2.2. Развитие на интегрирани проекти за опазване на културно-историческото наследство, самодейността, местната идентичност.

1. Дейност: Развитие на интегрирани проекти за опазване на културно-историческото наследство, самодейността, местната идентичност
 - Проект 1: Разработване и популяризиране съвместно с общините Шумен, Каспичан и Търговище на туристически маршрути от обекти на културно-историческото наследство в община Хитрино до зона „Плиска-Шумен-Велики Преслав“: Мадарски конник, АР „Праисторически антични и средновековни структури до Мадара“ (с.Мадара), АР „Ранносредновековен град Плиска“, АР „Ранносредновековно селище Кабиюк“ (с.Конювец), Томбул Джамя, Историческа зона „Шуменска крепост“ (гр. Шумен), Тракийско и средновековно селище (с. Белокопитово), Селищна могила „Нуриюк“ (с.Сушина), Късноантичен и средновековен град Мисионис, училище „Св.Седмочисленици“ (гр. Търговище). (2021-2025)

Мярка 3.2.3. Интегрирани проекти за по-добро местно управление в полза на хората – обмен на добри практики в управлението.

1. Дейност: Интегрирани проекти за по-добро местно управление в полза на хората – обмен на добри практики в управлението:
 - Проект 1: Обмен на добри практики със съседни общини - за разработване и промотиране на местни продукти, услуги и забележителности (природни, културни и др.) (2021-2027)
 - Проект 2: Обмен на практики по управление на ресурси и проекти (2021-2027)
2. Дейност: Изработване на документи и програми, свързани с подобряване на местното управление и управлението на ресурси

- Проект 1: Програма за управление на околната среда на община Хитрино 2021-2027 г.
- Проект 2: Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на община Хитрино за периода 2021-2027 г.
- Проект 3: Програма за управление на отпадъците на община Хитрино 2021-2027г.

IV. Комуникационна стратегия и описание на партньорите и заинтересованите страни, и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;

1. Идентифициране на всички заинтересовани страни и участници в процеса по определяне на политиката за интегрирано устойчиво развитие на общината.

Идентифицирането на всички заинтересовани страни и партньори за участие в планирането на ПИРО се обуславя от един основен принцип, прилаган в програмирането на политики – принципът на партньорство, публичност и прозрачност. Прилагането на принципа е важен механизъм за повишаване на обществената осведоменост, а оттам и на общественото доверие към процеса на планирането, и към участниците. Той е важна основа върху която ще се надгражда още по-голямо доверие при изпълнението и отчитането на реализираните в ПИРО инвестиции. Това гарантира устойчивост на взетите решения, планирани цели и задачи, и висока ефективност на постигнатите резултати.

Един от основните инструменти за идентифициране на заинтересованите страни и участници са обществените консултации. Този инструмент позволява ангажиране на най-широк кръг от местната общност и от заинтересованите страни в процеса на събиране на ценна информация и вземане на правилни решения.

Идентифицираните заинтересовани страни в процеса на изготвяне на Плана за интегрирано развитие на община Хитрино са гражданите, представителите на бизнеса и неправителствени организации, работещи на територията на общината, представители на общинската администрация, кметове на населени места и кметските наместници, представители на училища, детски градини, читалища, териториални звена на държавни ведомства – министерства и изпълнителни агенции, представители на областната администрация. В рамките на началния етап е направено предварително планиране на консултациите и първоначално идентифициране на заинтересованите страни и участници. Изготвен е списък на групите заинтересовани страни, вкл. конкретни фирми и неправителствени организации, работещи на територията на общината.

2. Консултативен процес със заинтересованите страни

С оглед усложнената обстановка от разпространението на Ковид-19, консултативният процес с идентифицираните заинтересовани страни се проведе и в двата си етапа, чрез прилагане на онлайн-инструменти, което осигури безопасна среда за всички участници. **В първият етап на консултативният процес бяха приложени 2 (два) инструментално-онлайн анкета (за широката общественост и всички заинтересовани страни), и**

писмени консултации (с потенциални партньори в рамките на бъдещи проекти). С помощта на онлайн анкетата бе обсъден първоначален резюмиран проект на приоритетите, целите, мерките и дейностите, които са важни за местната общност. Онлайн анкетата бе публикувана в сайта на община Хиитрино и изпратена на идентифицираните в списъка групи заинтересовани страни. Основната задача бе от една страна да се постигне широко обществено съгласие за основните направления и приоритети в ПИРО, а от друга страна – да се привлече вниманието на бъдещите партньори на местно и регионално ниво, които ще участват не само в програмирането, но и в изпълнението на плана. С другият инструмент на консултирането в първия етап – писмени консултации бе актуализирана информацията за инвестиционни намерения най-вече на бизнеса и на териториални звена на агенции, дирекции и др. ведомства, осъществяващи дейност на територията на общината. Така още в самото начало на консултативния процес бяха актуализирани наличните данни, необходими за разработването на ПИРО, и се постигна широко съгласие по стратегическата рамка на документа. Препоръките от онлайн анкетата послужиха за изготвянето на по-детайлизиран вариант на стратегическия документ - за нуждите на втория етап от консултативния процес – онлайн срещи с фокус групи.

3. Консултации във фокус-групи - Обособени бяха 2 (две) фокус групи - *В първата* бяха включени представители на местната власт (общинска администрация), местния бизнес, институции и ведомства, осъществяващи дейност на територията на община Хиитрино. *Във втората фокус – група* бяха представители на неправителствения сектор, културни организации, читалища, училища и детски градини на територията на община Хиитрино. **Основната и най-важна задача на втория етап от консултациите бе да се дефинират конкретни обществено-значими проекти, да се приоритизират и да се обособят зоните за въздействие в ПИРО.**

РЕЗЮМЕ НА ИЗЛОЖЕНИТЕ МНЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ОТ ДВАТА ЕТАПА НА КОНСУЛТАЦИИТЕ И ПРИНОС НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ:

I етап

• Обобщени резултати от онлайн анкетата за ПИРО

Участвалите в анкетата **общо 22** представители на местната общност – граждани и заинтересовани страни, се определят както следва:

- 63.6% са служители на общинска администрация
- 18.2% са от читалищата в общината
- 9.1% от институции и публични организации
- 4.5% от културни организации
- 4.5% от бизнеса

За по-голяма прецизност при попълването на анкетата всеки участник е оставил своя електронен адрес. *Това изключва вероятността за многократно попълване на анкетата от едно и също лице. Всички идентифицирани участници са реални, достоверни и уникални.*

По възрастова характеристика, анкетираните се определят както следва:

- 91% - в активна възраст (30-65г.)

- 9% - младежи до 29г.

Всички анкетирани са одобрили предложените стратегически цели, приоритети, визия за развитието на общината в периода 2021-2027г. Дали са конкретни препоръки по отношение на предложените мерки и дейности за изпълнение на ПИРО.

По предложените в ПИРО общо 17 мерки:

- 68.2% считат, че са напълно достатъчни и отговарящи на местните нужди;
- 13.6%, смятат, че трябва приоритетно да се модернизира и развива транспортната и обществена инфраструктура за хората и бизнеса;
- 4.5% подкрепят създаването и модернизирането на земеделски стопанства, животновъдни ферми и преработвателни предприятия;
- 4.5% считат, че приоритетно трябва да бъде развитието на социалните дейности и подобряване на инфраструктурата за предоставяне на социални услуги;
- 4.5% са за мерки за стимулиране на пазара на труда и насърчаване на трудовата заетост;
- 4.5% са за мерки в подкрепа на социалното включване и развитие на модерни и качествени социални услуги.

По предложените в ПИРО 54 дейности:

- 72.7% считат, че всички те са важни и трябва да се разработват проекти по тях;
- 9.1% са на мнение, че трябва преимуществено да се инвестира в ремонти на уличната мрежа;
- 4.5% извеждат като приоритетна дейност благоустрояването на населените места и поставянето на енергоспестяващо улично осветление;
- 4.5% считат, че приоритет трябва да се даде на дейности по създаване на възможности за заетост за хора, които трайно са отпаднали от пазара на труда.

Помолени да посочат най-значим за общината и местната общност проект, който трябва да бъде реализиран в периода на изпълнение на ПИРО, анкетираниите предлагат следните проекти:

1. Изграждане и поддържане на инфраструктура за пречистване на отпадни води и управление на отпадъци, в т.ч и на зелени отпадъци;
2. Запазване и подобряване на околната среда;
3. Проект за озеленяване на обществени пространства;
4. Проект за обособяване на градинки и площадки, в т.ч. и за кучета, и фитнес площадки на открито;
5. Изграждане на площадка за компостиране на зелени отпадъци от домакинствата;
6. Изграждане на канализация и пречиствателна станция за отпадните води в поголемите села на община Хитрино;
7. Газифициране;
8. Подобряване на инфраструктурата в населените места - ремонтиране на улици;

9. Видеонаблюдение в малките населени места;
10. Създаване на възможности за заетост на хора, които трайно са отпаднали от пазара на труда;
11. Изграждане на Център за настаняване от семеен тип;
12. Проекти за опазване на околната среда;
13. Развитие на водоснабдителната мрежа - вътрешни и довеждащи водопроводи;
14. Подобряване и обновяване на инфраструктурата;
15. Подобряване на енергийната ефективност (саниране) на обществени сгради, развитие на обществената инфраструктура за отдих в населените места;
16. Създаване на образователни центрове за ограмотяване на населението с цел: подобряване на общата култура и увеличаване на възможностите за трудова реализация;
17. Проект „Активни всеки ден“ - спорт за младежи и възрастни;
18. Възстановителни ремонтни дейности на футболното игрище в с.Живково и преобразуването му в спортен терен - футбол, спортни съоразения, детска площадка, място за отдих;
19. Проект за достъпна среда в селата Живково, Иглика и Калино;
20. Външни ремонтни дейности на сградния фонд на ДГ „Радост“ с.Живково и дворното пространство с прилежащите ѝ граници;

Запитани за мнение по бюджета на ПИРО:

- 91% одобряват предложената стойност от малко над 80 млн.лв;
- 9.1% считат, че този бюджет не е достатъчен;

Помолени да посочат най-значимия очакван резултат от изпълнението на ПИРО:

- 31.8% смятат, че трябва да бъде намалена безработицата и да се разкрият нови работни места, в т.ч. и „зелени работни места“;
- 31.8% очакват, че ще бъдат повишени доходите на хората;
- 22.7% определят като най-важен резултат – намаляването на замърсяването на околната среда, чрез изграждане на екологична инфраструктура, преминаване от печки на дърва и въглища на отопление с газ и ВЕИ;
- 9.1% очакват одобряване на средата, чрез обновяване на инфраструктура – техническа, транспортна, физическа;
- 4.5% очакват създаването на нови стопанства и алтернативни неземеделски бизнеси, а също и модернизирани на съществуващите.

II етап

Зони за въздействие

В хода на консултациите във фокус-групите бяха формирани общо 2 (две) зони за въздействие – вътрешна и външна (периферна), според местни специфики и потенциал, обединяващи населените места във всяка зона. Зоните бяха определени както следва:

❖ **Зона 1 „Зелени инвестиции и растеж“ (вътрешна зона)** – обхваща:

1. Териториите на по-големите и средни села около общинския център – Хитрино, в които живее над 50% от икономически активното население в общината : **Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк, Трем, Черна, Върбак** – **общо 3916 д.**

2. Териториите на селата, през чиито земища преминава трасето на северния клон на газопровод от националната газопреносна система. Живково, Каменяк, Сливак, Близнаци, Черна, Добри Войниково, Трем, Единаковци
3. Територията на селата, които попадат в защитените зони:
 - ЗЗ „Каменица“, селата: Каменяк, Сливак, Тимарево, Добри Войниково
 - ЗЗ „Кабюк“, село Върбак
4. Териториите, в които са разположени производствата на частни фирми с важно значение за общината – общинския център с. Хитрино
5. Територии на селата, през които преминава IX жп линия Варна-Русе: Хитрино, Висока поляна, Байково и Каменяк

❖ **Зона 2 „Туризм и културно наследство“ (периферна зона) – обхваща:**

1. Територията в която са разположени обекти на културно-историческото наследство – селата: Висока поляна, Върбак, Единаковци, Живково, Калино, Каменяк, Развигорово, Черна, Байково, Становец
 2. Села с частично изградена туристическа инфраструктура: Развигорово
- Територия, която граничи с общините: Шумен, Търговище, Самуил, Каспичан, Венец и Каолиново включва селата: Длъжко, Звегор, Тервел, Студеница, Висока поляна, Байково, Черна, Близнаци, Върбак, Каменяк, с.Калино, с.Иглика, с.Становец, Живково

Специфичните характеристики, нужди и потенциал с възможни проекти и реализиране на мерки, предложени в хода на консултациите с фокус-групите са описани детайлно в раздел V.

4. Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати

Основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата оценка след края на периода на действие на ПИРО. В процеса на изпълнение на ПИРО те ще бъдат изготвени и обсъждани при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност. Годишните доклади за изпълнението и изготвените междинна и последваща оценка следва да бъдат публични и до тях да бъде осигурен достъп на интернет страницата на общината.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация се прилага както в процеса на изготвянето на ПИРО, така и в процеса на изпълнението му. В настоящият период планирането и изпълнението на документите за развитие е фокусирано върху интегрираното териториално развитие. В тази връзка, **участието на представители на община Хитрино в изградената система за регионална координация на основата на ефективни партньорства и широка информираност и публичност на действията, има ключова роля за изпълнението на ПИРО и за**

ефективното партньорство с останалите местни власти и заинтересовани страни в региона.

Действията на партньорите са важен фактор за интегриране на глобалните екологични въпроси в процеса на планиране, избягване на потенциалните рискове от климатичните промени и постигане на климатична сигурност. **В етапите на наблюдение и оценка на ПИРО е от особена важност активното участие на местните и регионалните екологични власти за своевременно координиране и комуникиране при разрешаване на потенциални „конфликти“ между развитието и околната среда, при запазване на равновесието в екосистемите. Предпоставка за устойчиво развитие е и възможността за създаване на форуми, активни консултации и ясни механизми за комбинирането на становищата на всички консултирани.**

За повишаване нивото на информираност и подпомагане процеса на участието на заинтересованите страни е подходящо използването на следните инструменти:

- интернет страница на община Хитрино;
- провеждане на консултации и предоставяне на информация, чрез прилагане на онлайн инструменти за провеждане на обсъждания и проучвания и писмени консултации;
- изработка и разпространение на печатни информационни материали, обобщаващи целите и приоритетите на ПИРО, източници на информация и полезни контакти при прилагането на плана;
- провеждане на мероприятия (ако е приложимо), за да се представи процесът на изпълнение на ПИРО на партньорите, и други.

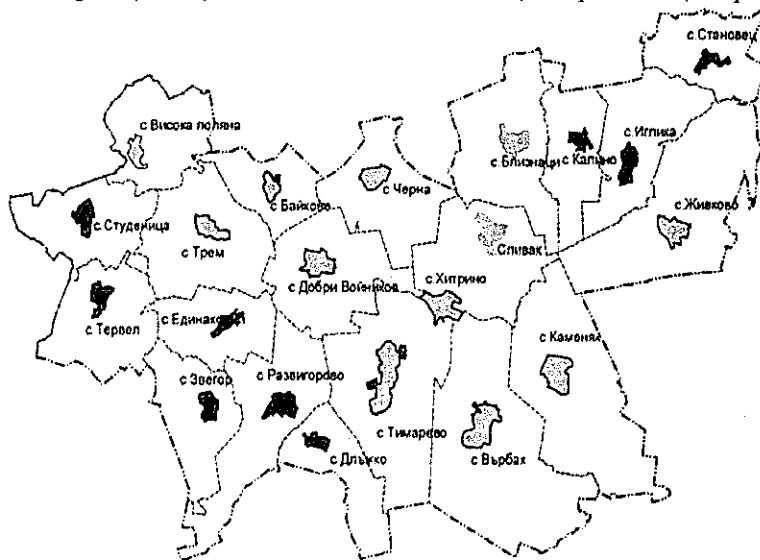
V. Зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицирани нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини – приоритетни зони за въздействие;

В ПИРО (2021-2027) са определени зони за въздействие на територията на общината. Те са предпоставка за прилагане на новия регионален подход в планирането - реализирането на интегрирани териториални инвестиции (ИТИ). Затова и тези зони за въздействие се определят още като зони за прилагане на интегриран подход. Тъй като подобно зонироване няма в Общия устройствен план на община Хитрино и не е изработвана до момента Концепция за пространствено развитие в съответствие със Закона за регионалното развитие (ЗРР), **определянето на зоните за въздействие се базира на анализа на силните и слабите страни, потенциала и възможностите за социално-икономическо развитие на територията.** Взети са предвид и прогнози за бъдещето пространствено развитие на териториите, изведени в стратегически документи от по-високо йерархично ниво - АНКПР и ИТС на СИР (2021-2027). При определянето на приоритетните зони за въздействие са отчетени демографските характеристики, транспортната достъпност и свързаност със съседни територии/на други общини/ със сходни местни специфики, налична икономическа активност и потенциал, в т.ч. регистрирани частни инвестиционни намерения.

Определените зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на територията на община Хитрино са следните :

- ❖ **Зона 1 „Зелени инвестиции и растеж“ (вътрешна зона)** – обхваща:
 - Териториите на по-големите и средни села около общинския център – Хитрино, в които живее над 50% от икономически активното население в общината : Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк, Трем, Черна, Върбак – общо 3916 д.
 - Териториите на селата, през чиито землища преминава трасето на северния клон на газопровод от националната газопрепосна система. Живково, Каменяк, Сливак, Близнаци, Черна, Добри Войниково, Трем, Единаковци
 - Територията на селата, които попадат в защитените зони:
 - ЗЗ „Каменица“, селата: Каменяк, Сливак, Тимарево, Добри Войниково
 - ЗЗ „Кабюк“, село Върбак
 - Териториите, в които са разположени производствата на частни фирми с важно значение за общината – общинския център с. Хитрино
 - Територии на селата, през които преминава IX жп линия Варна-Русе: Хитрино, Висока поляна, Байково и Каменяк

Карта (схема) на зона 1: Зелени инвестиции и растеж (вътрешна)

- **Основни характеристики на зоната:**
 1. Наличие на добра транспортна свързаност:
 - по оста на урбанизация: Силистра – Шумен с трите общини: Шумен, Венец и Каолиново. Международният път I-7 (Силистра-Шумен) осигурява връзка с Турция /на юг/ и с Румъния / на север/;
 - по северната главна ос „запад-изток“ - София - В. Търново - Шумен – Варна, чрез АМ „Хемус“, която осигурява връзката на община Хитрино с общините Шумен, Каспичан и Нови пазар. Този път ще осигурява в бъдеще и връзка с TEN-T мрежата на ЕС;
 - участък от жп линия : Варна - Русе

2. Наличие на изградена и частично рехабилитирана пътна, физическа, техническа и комуникационна инфраструктура
 3. Преминаващ през територията на зоната клон на магистрален газопровод от националната газопреносна система. Дължината на газопровода, преминаваща през територията на Община Хитрино е 26.9км. Газопроводът е с налягане 5,4 МРа и диаметър на тръбата 711мм.
 4. Наличие на защитени зони по ЗБР от двете защитени зони ЗЗ „Каменица“ и ЗЗ „Кабинок“
 5. В територията на зоната попада половината от икономически активното население на общината
 6. Съществуващи производствени мощности и активни икономически субекти/фирми/
- **Основни проблеми и нужди:**
 - липсата на канализация и ПОСВ и заустване на отпадъчни води в септини ями, в следствие на което се замърсяват почвите, повърхностните и подпочвените води;
 - интензивно земеделие и животновъдство, замърсяващо с нитрати почвите;
 - замърсяване на въздуха от печки на дърва и въглища, заради липса на алтернативно отопление от ВЕИ и газоснабдяване;
 - генериране на голямо количество битови и зелени отпадъци, и отпадъци от прозводства;
 - нерегламентирана сеч в т.ч. и на територии от горския фонд;
 - висока безработица сред хора в активна възраст и млади хора до 29г;
 - нужда от екологосъобразно управление на отпадъците;
 - нужда от опазване на защитени видове и местообитания в ЗЗ
 - нужда от внедряване на екологосъобразни производства и ВЕИ;
 - нужда от разнообразяване на икономическите дейности и инвестиции в зелени работни места.
 - **Потенциал за развитие:**
 1. Развитие на екологична инфраструктура и алтернативни източници за производство на енергия от ВЕИ;
 2. Осигуряване на зелена заетост – разкриване на зелени работни места;
 3. Развитие на зелена индустрия - зелени нисковъглеродни производства и екологични стопанства;
 4. Съхраняване и поддържане на защитените зони;
 5. Опазване на околната среда чрез изграждане на газоснабдителна мрежа, канализация и пречиствателна станция за отпадъчни води.
 - ❖ **Зона 2 „Туризмъ и културно наследство“ (периферна зона) – обхваща:**
 - Територията в която са разположени обекти на културно-историческото наследство – селата: Висока поляна, Върбак, Единаковци, Живково, Калино, Каменяк, Развигорово, Черна, Байково, Становец
 - Села с частично изградена туристическа инфраструктура: Развигорово
 - Територия, която граничи с общините: Шумен, Търговище, Самуил, Каспичан, Венец и Каолиново включва селата: Длъжко, Звегор, Тервел, Студеница, Висока

поляна, Байково, Черна, Близнаци, Върбак, Каменяк, с.Калино, с.Иглика, с.Становец, Живково

• **Основни характеристики:**

- Чиста природа и околна среда;
- Добра транспортна свързаност – близост до основни транспортни;
- Наличие на жп линия;
- Добра пътна и улична инфраструктура в населените места;
- Наличие на културна инфраструктура и обекти на културно-историческото наследство;
- Наличие на защитени зони;
- Съхранени местни традиции и занаяти;
- Традиционни културни прояви – фестивали и събори;
- Активни читалища и самодейни групи;
- Етническо и многокултурно разнообразие;
- Близост до туристически район: „Варненско Черноморие”, и обособената в него Зона „Плиска – Шумен – Велики Преслав”: Мадарски конник, АР „Праисторически антични и средновековни структури до Мадара” (с. Мадара), АР „Ранносредновековен град Плиска”, АР „Ранносредновековно селище Кабиюк” (с. Коньовец), АР „Ранносредновековен град Преслав” (гр. Велики Преслав), Томбул джамия, Историческа зона „Шуменска крепост” (гр. Шумен), тракийско и средновековно селище (с. Белокопитово), Селищна могила „Нуриюк” (с. Сушина), Късноантичен и средновековен град Мисионис, училище „Св. Седмочисленици” (гр. Търговище);

• **Основни проблеми и нужди:**

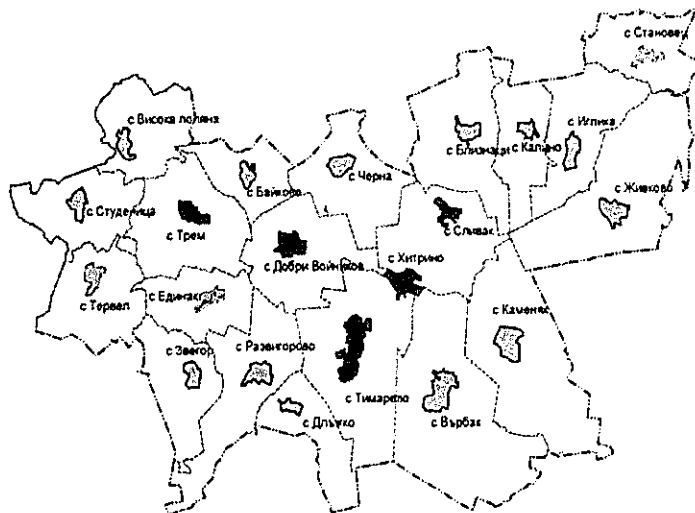
- Висока безработица;
- Липса на алтернативна заетост;
- Непълноценно използване на наличните човешки и природни ресурси;
- Липса на предприемачески инициативи в неземеделски бизнес;
- Нужда от популяризиране на местните традиции и обекти на културното и природно наследство;
- Нужда от пълноценно използване на наличните човешки и природни ресурси;
- Нужда от развитие на алтернативни отрасли в сектора на услугите и подкрепа на местната икономика;
- Нужда от стимулиране на партньорство и сътрудничество на общинско, областно и регионално ниво.

• **Потенциал за развитие:**

- Развитие на селски, еко, културно-познавателен туризъм за популяризиране на природното и културното наследство, в т.ч. и в рамките на проекти за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) с общините от област Шумен: Венец, Каспичан, Шумен и от съседни области в СИР – област Търговище, както и с общини от съседни планови райони по NUTS 2 – Самуил (област Разград)
- Разработване на интегрирани туристически продукти съвместно със съседни общини: Шумен, Каспичан, Венец

- Обмен на добри практики със съседни общини в управлението на защитени зони, предоставяне на туристически услуги и разработване и популяризиране на туристически продукти
- Създаване на алтернативна заетост в сферата на туризма

Карта (схема) на зона 2: Туризмът и културно наследство (периферна)

И двете зони за въздействие се определят като приоритетни за развитието на община Хитрино през следващия 7 (седем) годишен период.

Изложената по-горе концепция за зоните за въздействие следва да бъде приложена и за целите на идентифициране на възможностите за развитие на функционалните връзки със съседни общини в зависимост от характеристиките и потенциала на всяка от зоните.

Таблица 63. Развитие на функционалните връзки със съседни общини в зависимост от характеристиките и потенциала на всяка от зоните

Зона	Центрове	Инвестиционни мерки и съотнасяне към мерките в ПИРО (2021-2027)	Функционални връзки със съседни общини	Потенциални проекти със съседни общини
Зона 1 „Зелени инвестиции и растеж“ (вътрешна)	Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк, Трем, Черна, Върбак, Сливак, Близнаци, Добри Войниково, Единаковци, Висока поляна, Байково	<ol style="list-style-type: none"> Развитие на екологична инфраструктура и алтернативни източници за производство на енергия от ВЕИ; Осигуряване на зелена заетост – разкриване на зелени работни места; Развитие на зелена индустрия - зелени нисковъглеродни производства и екологични стопанства; Съхраняване и поддръжане на защитените зони; Опазване на околната среда чрез изграждане на газоснабдителна мрежа, канализация и пречиствателна станция за отпадъчни води. <p>П1, СЦ 1.1., М 1.1.2 и М 1.1.3 П1 СЦ 1.2., М 1.2.3; СЦ 1.3., М 1.3.1, М 1.3.2.</p>	СИР Шумен Каспичан Нови пазар Венец Каолиново	<p>Шумен: 1. Съвместни проекти за стимулирано развитие на перспективни икономически дейности, значими за местната и регионалната икономика; 2. Съвместни екологични проекти – за зелени инвестиции / енергия от ВЕИ/; 3. Съвместни проекти за опазване на околната среда.</p> <p>Венец: 1. Съвместни проекти в сферата на управлението на отпадъци;</p> <p>Каолиново: 1. Обмен на ноу-хау в добивната индустрия, и по-специално в добива на варовици, предвид находището на варовици в община Хитрино; 2. Съвместни социални проекти; 3. Съвместни проекти в управлението на отпадъците.</p> <p>Каспичан: 1. Съвместни проекти в управлението на отпадъци;</p>
Зона 2 „Туризм и културно наследство“ (периферна)	Висока поляна, Върбак, Единаковци, Живково, Калино, Каменяк, Развигорово, Черна, Байково, Становец, Длъжко, Звегор, Тервел, Студеница, Близнаци, Иглика	<ol style="list-style-type: none"> Развитие на селски, еко, културно-познавателен туризъм за популяризиране на природното и културното наследство; Разработване на интегрирани туристически продукти Създаване на алтернативна заетост в сферата на туризма <p>П1, СЦ 1.2., М 1.2.2. П3, СЦ 3.1, М 3.1.1; М 3.1.2; СЦ3.2, М 3.2.1, М3.2.2 и М.3.2.3</p>	СИР Шумен Каспичан Венец Търговище СЦР Самуил	<p>Шумен: 1. Съвместни проекти за възстановяване, съхранение и промотиране на културно-историческо наследство; 2. Проекти за екологичен туризъм в общите територии а защитените зони 33 „Кабюк“ и за разкриване на зелени работни места;</p> <p>Венец: 1. Съвместни проекти за насърчаване на екотуризма, ловния туризъм и организиране на съвместни културни събития;</p> <p>Каспичан: 1. Съвместни проекти за опазване на културно-историческото наследство;</p> <p>Община Самуил: 1. Съвместни социални проекти; 2. Съвместни поректи за промотиране на местно културно и историческо наследство</p> <p>Община Търговище: 1. Съвместни проекти за промотиране на културно-историческо наследство и разработване на съвместни туристически маршрути</p>

VI. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;

Възприетият подход следва стратегия, която чрез решаването на съществуващи основни проблеми на инфраструктурата и обслужването ще създаде добра възможност за стабилизирането на населените места и развитие на общината като център от 5-то ниво, осигуряващ възможности за преодоляването на основните проблеми, вкл. трайните негативни демографски тенденции.

Община Хитрино е в агломерационен ареал с община Шумен, чието ядро е областния център – гр. Шумен. Следва да бъдат прилагани подходящи инструменти за развитие, които да подкрепят възможностите за ежедневни трудови пътувания, доколкото това осигурява възможност за заетост и задържане на хората в активна възраст в общината. Основните области, върху които попада фокуса на идентифицираните приоритети, цели и мерки за развитие са свързани с:

- подобряване на бизнес средата и възможности за развитие на предприемачеството;
- повишаване на транспортната достъпност и подкрепа за ежедневните трудови пътувания;
- подобряване и опазване на околната среда;
- повишаване на енергийната ефективност и преодоляване на последствията от промените в климата;
- подобряване качеството и развитието на публичните услуги, предоставяни в общината.

Мерките в Програмата за реализация на ПИРО са представени в Приложение 1:

Индикативен списък на важни за общината проектни идеи с проектобюджети и оптимален график на изпълнение;

Програмата за реализация и приложенията към нея подлежат на периодична актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

2.Обща оценка на необходимите ресурси за реализация на плана, конкретизирана по години съобразно оптималния график за изпълнение на важните за общината проектни идеи;

Посочените финансови източници са индикативни и актуални към момента на завършване на ПИРО. Предвид факта, че програмите за периода 2021-2027 г. все още са в процес на разработване, който се очаква да продължи и през 2021 г., не е възможно да бъде направена точна прогноза за финансовите източници. След приемането на програмите за периода 2021-2027 г. е необходимо да бъде изготвена актуализация на Програмата за реализация на ПИРО в съответствие с предвижданията на ППРЗЗ (чл.22, ал.1, т.4)

Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А)

VII. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;

Въздействието на климатичните промени изисква идентифициране на необходимите мерки за адаптация и ограничаване на риска от природни бедствия.

Като основна мярка за противодействие на климатичните промени се разглежда възможността за използване на ВЕИ. Планираните инвестиции за изграждане на ВЕИ на територията на община Хитрино представляват добра основа за това. Предвидените в плана мерки за въвеждане на ВЕИ за отопление и електрозахранване на обществени сгради и системи ще допринесе за противодействието на климатичните промени.

В общината използването на твърди горива е основен източник за отопление както в обществения, така и в битовия сектор. Това е свързано със замърсяване на въздуха и особено с отделянето на парникови газове, пряко свързани с глобалното затопляне и климатичните промени. Възможност за намаляване използването на твърди горива за отопление е и изграждането на газоснабдителна мрежа и поэтапното включване на битовите, обществените и бизнес абонати в нея. Други мерки за предотвратяване на измененията на климата, планирани в ПИРО са свързани с подобряване ефективността на сградните инсталации и мерки за поэтапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво, а също и подмяна на уличното осветление в населените места с енергоспестяващо.

Важна цел в адаптацията с климатичните промени е осигуряване на достатъчно водни количества и ограничаване на загубите на питейна вода. Изключително високият дял на загубите на вода по водопроводната мрежа е проблем от първостепенна важност, чието разрешаване следва да бъде във фокуса на развитието на общината през следващите 7 (седем) години. Тук основните мерки са свързани с ремонтването на амортизираната водопроводна мрежа, чийто експлоатационен срок отдавна е минал. В допълнение, и не последни по важност са мерките, свързани с предотвратяване на замърсяванията от отпадъчни води, зауствани към момента в септични ями. Този проблем ще се реши с изграждане на канализационна система и на пречиствателна станция за отпадъчни води.

Въпреки, че на територията на общината всички населени места са с население под 2 000 е.ж. и съответно не попадат в приоритетите за изграждане на канализационни системи и ПСОВ, необходимо е предприемането на действия за проектиране и финансиране на тези системи най-малко в по-големите населени места с икономически активно население – селата: Тимарево, Хитрино, Живково, Каменяк.

Отделяните отпадъци и по-конкретно отделяните битови отпадъци имат пряко отношение към натрупването на парникови газове в атмосферата. Следва да се предприемат мерки за постигане на целите за 2030 г. - за рециклиране на отпадъците и намаляване на количествата на депонираните отпадъци; мерки за предотвратяване генерирането на отпадъци; мерки за подготовка за повторна употреба и рециклиране, изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци и подобряване на базата от знания относно кръговата икономика. Стъпка в тази посока са планираните инвестиции за изграждане на компостираща инсталация за зелени отпадъци, а също и за стимулиране на домашния компост.

Замърсяванията на почвите с нитрати вследствие на интензивно земеделие също предполага неблагоприятните климатични промени. Този проблем ще търси решение чрез мерките, насочени към развитие на екологично земеделие и зелени инвестиции в земеделските стопанства, насочени и към закупуване на ДМА с екологично предназначение, и към разкриване на зелени работни места. Опазването на защитените видове и местообитания в защитените зони по ЗБР също е сред приоритетните мерки в ПИРО. Създаването на зелени работни места, в т.ч. и за охрана на участъците от двете зони, ще допринесе за ограничаването на нерегламентираните набези в тях. Същото се отнася и за нерегламентираната сеч в горския фонд, която ще бъде ограничена чрез мерките за засилен контрол.

По отношение на риска от природни бедствия основен фокус следва да бъде поставен върху текущото укрепване на свлачището край с. Становец и мерките за превенция на ерозионните процеси. Въпреки, че почвената ветрова ерозия е в умерени граници, трябва да се вземат превантивни мерки, чрез залесяване и повишен контрол.

VIII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО има за цел да осигури ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща съставните му елементи.

Предмет на наблюдение е изпълнението на целите и приоритетите за местно развитие съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на ПИРО.

Специфичните цели на наблюдението са:

- ✓ проверка на финансовото изпълнение на плана;
- ✓ проверка на изпълнение на плана в рамките на определен времеви период;
- ✓ проверка на изпълнение на изискванията за прилагане на плана;
- ✓ проверка за изпълнение на изискванията за информация и публичност;
- ✓ постигане на целевите стойности на индикаторите за наблюдение.

За постигане целите на наблюдението на изпълнението на ПИРО се използва система за наблюдение и оценка въз основа на:

- източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация;
- индикаторите за наблюдение;
- органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
- системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Наблюдението на изпълнението на ПИРО се извършва въз основа на официални данни на Националния статистически институт, на Евростат, на административната статистика на Агенцията по заетостта, както и на данни от други национални, регионални и местни източници на информация.

Системата за наблюдение и оценка на Плана за интегрирано развитие на община Хитрино за периода 2021 – 2027 г. включва следните основни елементи:

1. Система от индикатори за наблюдение и оценка;
2. Документи, представящи проследяването на изпълнението и изводите и препоръките от наблюдението и оценката;
3. Органи, отговорни за прилагането на системата за наблюдение и оценка

Основният инструмент за наблюдение изпълнението на ПИРО е Годишният доклад. Той се изготвя по определен от кмета на общината ред и се одобрява от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на ПИРО съдържа информация за:

1. Общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност - промените в социално-икономическите условия в общината;
2. Постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ПИРО въз основа на индикаторите за наблюдение;
3. Действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на ПИРО, в т. ч.:
 - мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;
 - преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на ПИРО през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;
 - мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на плана за интегрирано развитие на общината;
 - мерките за постигане на необходимото съответствие на ПИРО със секторните политики, планове и програми на територията на общината, включително мерките за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени;
 - мерките за прилагане принципа на партньорство;
 - резултатите от извършени оценки към края на съответната година;
 - изпълнението на проекти, допринасящи за постигане на целите и приоритетите на ПИРО с размера на усвоените средства за отчетния период и източниците на тяхното финансиране;
 - заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението на ПИРО.

Наблюдението се отнася до разходите, осъществяването на планираните продукти и промените в индикаторите за резултат, оценени при наличието на необходимата

информация. Наблюдение на продукти (директни, непосредствени резултати) означава проследяване дали те са осъществени и дали изпълнението им е в съответствие с планирания времеви и ресурсен план. *Наблюдението, също така проследява промените в индикаторите за резултат (наблюдение на политиките).* Проследяването на стойностите на индикаторите за резултат позволяват извършване на преценка, дали индикаторите се движат в желаната посока. Ако това не е така, това може да има сериозно отражение върху адекватността и ефективността на намесата, както и върху адекватността на избраните индикатори за резултат.

Оценката се фокусира върху приноса на конкретната политика върху постигнатите резултати или т.н. въздействие. Изготвянето на оценка следва бъде планирано предварително и да се осъществява два пъти през програмния период, съгласно нормативните и методически предвиждания.

Предвид националните системи за управление и координация на процесите на регионалното развитие и управление на средствата от ЕС, основните задачи, които следва да бъдат изпълнявани при управлението на ПИРО са:

1. проследяване на възможностите за финансиране на включените в Програмата за изпълнение проекти, вкл. очакваните графици и изисквания за финансиране;
2. координация, организация и подготовка на необходимите предпроектни проучвания и изготвяне на технически проекти за включените в Програмата за изпълнение проекти, вкл. координация на графичите за изготвяне, заданията за проектиране и тръжните процедури;
3. подготовка и окомплектоване на проектни предложения за осъществяване на планираните дейности в съответствие със специфичните изисквания на финансиращите институции;
4. координация и наблюдение на изпълнението на договорите за финансиране на дейностите по ПИРО;
5. подготовка на годишни доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО и представянето им пред Общинския съвет;
6. осигуряване на прилагането на принципа за комуникации, координация и партньорство със заинтересованите страни чрез участието им в процесите на наблюдение и актуализация на ПИРО;
7. подготовка на прегледи на средата и изготвяне на предложения за актуализация на ПИРО и на Програмата за изпълнение в случай на необходимост;
8. координация на процесите по наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО.

Предвид това, че липсата на „зрели“ проекти, осигурени с адекватно предпроектно проучване и техническо проектиране, е потенциална слабост при реализацията на ПИРО, като основна задача в първоначалния период на екипа за управление на ПИРО може да се определи събирането и анализа на необходимата информация и изготвянето на необходимите предпроектни проучвания и технически проекти за включените в Програмата за изпълнение групи проекти.

Съгласно нормативно заложените изисквания, документите за проследяване на изпълнението и оценките включват:

- Предварителна оценка на ПИРО съгласно условията на чл.32 от ЗРР

- Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на ПИРО за периода 2021 – 2027 г.;
- Междинна оценка и доклад за изпълнението на ПИРО за периода 2021 – 2027 г. към края на 2024 г.;
- Последваща оценка и окончателен доклад за изпълнението на ПИРО за периода 2021 – 2027 г, изготвен не по-късно от края на 2028 г.

Индикатори за наблюдение

Изработени са индикатори за наблюдение и оценка на три нива, представени в съответните приложения към ПИРО:

- Индикатори за продукт – Приложение 3.1
- Индикатори за резултат – Приложение 3.2
- Индикатори за въздействие – Приложение 3.2

Настоящият План за интегрирано развитие на община Хитрино (2021-2027) година е приет с Решение № 29 от 30.03.2021 година на Общински съвет Хитрино, област Шумен, по Протокол № 3, точка 5.

МУСТАФА АХМЕД:
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ОБС – ХИТРИНО

НЕВЯНКА ТОДЕВА:
ПРОТОКОЛИСТ НА ОБС - ХИТРИНО

